

**ТРАНСКРИПТ АУДИО-СНИМКА СА ОКРУГЛОГ СТОЛА „РЕШЕЊЕ
КОСОВСКОГ ПИТАЊА – ШАНСА ИЛИ ПРЕТЊА ЕВРОПСКОЈ ПЕРСПЕКТИВИ
СРБИЈЕ“, ОДРЖАНОГ 31. МАРТА 2018. ГОДИНЕ У ОКВИРУ УНУТРАШЊЕГ
ДИЈАЛОГА О КОСОВУ И МЕТОХИЈИ**

Округли сто је почео у 10,00 часова.

Модератори: Драгиша Мијачић, Милан Антонијевић и Наташа Драгојловић.

МОДЕРАТОР:

Поштована министарко европских интеграција, поштовани представници Владе Републике Србије, уважене колеге из Националног конвента о Европској унији, поштовани медији. У свом инаугурационом говору пре тачно десет месеци председник Републике Србије Александар Вучић је позвао на унутрашњи дијалог како би се пронашло решење за Косово, које се не би заснивало на митовима и сукобима нити на олаком давању онога на шта имамо свако право.

У проналажењу решења косовског питања председник је нагласио да нам је потребан озбиљан и одговоран приступ, храбар и реалан са погледом у будућност. У складу са тим принципима, организација цивилног друштва окупљена у оквиру Националног конвента о Европској унији, су се одазвале позиву на унутрашњи дијалог и данас организују скуп под називом „Решење косовског питања – шанса или претња Европској перспективи Србије“.

Позивам председника Републике господина Александра Вучића да нам се обрати уводним излагањем. Изволите, председниче.

АЛЕКСАНДАР ВУЧИЋ:

Уважени господине Мијачићу, даме и господо, говорићу кратко, јер желим више вас да слушам данас, него да говорим. Све што сам рекао тада, још снажније се за то залажем данас и мислим да нам је сагледавање, проналажење и доношење важних одлука и решавање Косовско-метохијског проблема од суштинског значаја.

Ми у овом тренутку имамо две реалне опције. Једна изгледа много реалније, а то је опстанак и останак стања замрзнутог конфликта и у процесу унутрашњег дијалога највећи број људи који су учествовали у том дијалогу залагали су се за очување статуса кво, односно очување замрзнутог конфликта и да чекамо неке боље прилике за нас у будућности.

Одмах морам да кажем, и ако је то већински став, политичке и неполитичке јавности Србије, да сам против таквог решења. Не зато што не волим Србију или не

разумем, а сасвим је сигурно да постоје ствари које не разумем у светским кретањима, у глобалној политици, већ зато што смо анализирали заједно и са неким другим невладиним организацијама, фондовима и преко Владе Србије и Канцеларије за Косово и Метохију, шта је то што ми можемо да добијемо протеклом времена, а шта је то што можемо да губимо.

Оно што данас могу недвосмислено да кажем, имајући у виду наше економске потенцијале, социјалне, демографске, демократске, све друге, да ми свакако протеклом времена не добијамо ништа. Напротив. Ми ћемо бити у тежој ситуацији, а не неко други, са ким мислимо или јесмо у сукобу.

За нас је важно да сваку одлуку, чак и после овако тешког тренутка за нашу земљу, у коме се показало да једна страна жели насиљем да решава проблеме и сматра да политиком свршеног чина може да доведе до коначног решавања Косовско-метохијског проблема и чији је основни циљ суштинско заузимање севера Косова, јер тамо та страна нема фактичког суверенитета, а рачунајући све друге потенцијале, економске и демографске, пре свега, већ су израчунали да сем једне српске средине, а то су Штрпце, до 2030. године, све друге српске средине јужно од Ибра биће са већинским албанским становништвом.

У том смислу, њихово опредељење је да по сваку цену заузму север Косова, остваре фактички суверенитет и онда, у складу са свим оним што до сада нису желели да испуњавају, од Заједнице српских општина до многих других ствари, а само је Србија своје обавезе из Бриселског споразума испуњавала, њихова је намера да вас доведу, као што нас је Хрватска после Олује довела до свршеног чина, без обзира на разлоге настанка самог сукоба, да се то исто догоди и на северу Косова.

О ефектима на бруто домаћи производ, о државним расходима, не морам ни да говорим, колико би драматично били другачији, како би значајно утицали и на животни стандард грађана Србије, уколико би тај проблем био решен и колико би то било боље него да не буде решен.

С друге стране, и тачно сте прочитали моју изјаву, државно руководство Србије није спремно да буде једини учесник у компромису и сваковрсном дијалогу, да

будемо једини који би требало да дамо и пружимо све, а да друга страна не да и не пружи ништа. И да они који су између нас се праве да не виде како је једна страна суштински спремна на компромис, а друга страна ни на најмање концесије и уступке са своје стране.

У сваком случају, пред нама је тежак период, јер атмосфера, после овога што се догодило на северу Косова, је ужасна. Сада је сасвим јасно да је албанско руководство то радило да би покрило и прогон гулениста због њихових унутрашњих сукоба и односа према Сједињеним Америчким државама, а и због саме, то им је била штих проба за

заузимање севера, јер ја могу касније и у војно-полицијском смислу да вам покажем прецизно шта је то што су они радили, а да се није односило само на Марка Ђурића и на Канцеларију у Косовској Митровици, већ на постављање и распоред њихових јединица на северу Косова.

У том смислу свакако да ће разговори бити настављени. На који начин и у ком формату и како да имате поверења у некога са ким седите у петак увече, разговарате о свим проблемима, а тај је већ тог дана, по тврдњама и Рахима, Пацолија, али то смо и ми знали, донео одлуку да Марко Ђурић буде ухапшен, односно да му противправно не одговоре на нотификацију или информацију коју им је само послао, и да главног преговарача, не само претуку, већ покушавају да га унизе. Мислим да су себе унизили, а не њега.

Такође, чини ми се да је то нешто што је унело тешку атмосферу коју ћемо негде и некако морати да превазиђемо, али било каквог поверења, сасвим је извесно, неће

бити. Све ће се у будућности заснивати, што је веома важно да се уради коначно, на резултатима испуњавања свега из процеса у којем смо учествовали. Дакле, на папиру пише то и то, договорили смо то и то, чекаћемо да испуните све то што је написано, све то што је договорено и то све што је потписано. Када то испуните, бићемо спремни да разговоре наставимо.

Вама желим да се захвалим на томе што од најтеже теме, која треба да дефинише сутрашњицу Србије, а много важније је дефинисање сутрашњице, а не прошлости Србије, ма како ценили, поштовали, волели сопствену прошлост. Хвала вам што нисте избегли да у томе учествујете. Ја сам спреман да вас саслушам, без обзира на то колико ћемо различитих идеја имати. Уверен сам да ће бити много тога што ће допринети стварању наше платформе у будућности, да ћемо моћи много тога да искористимо и да обезбедимо сигурнију и бољу будућност за грађане Србије.

Захваљујем се.

МОДЕРАТОР:

Хвала пуно председниче на Вашем уводном излагању.

Позивам госпођу Наташу Драгојловић, координаторку Националног конвента о Европској унији, да нам се обрати.

НАТАША ДРАГОЈЛОВИЋ:

Захваљујем. Поштовани господине председниче, уважени представници Владе, драге колеге и пријатељи, чланице и чланови Националног конвента, медијски посленици,

желим да вам пожелим добродошлицу на још један од састанака унутрашњег дијалога у коме Конвент учествује већ четири године.

Пратимо преговоре Србије и Европске уније у свих 35 преговарачких поглавља и према процедурама Владе и Скупштине, од 2014. године, готово свакодневно учествујемо у дијалогу са представницима Владе, преговарачког тима Народне скупштине, са грађанима у свим важним питањима и аспектима приступања Србије Европској унији.

Оформили смо 25 радних група, окупили преко седам стотина организација цивилног друштва у јединствену платформу која је данас узор државама које улазе у преговоре са Европском унијом. Поносни смо на чињеницу да други уче од нас како да у овај важан реформски процес укључе цивилно друштво и информишу грађане о свему што се у њихово име преговара у Бриселу.

Како да им омогуће да прате и утичу на преговарачке позиције, да граде односе поверења и поштовања између Владе и цивилног друштва и граде национални консензус око кључних друштвених питања.

Радна група Националног конвента за поглавље 35 постоји и ради од самог оснивања Конвента. Остварили су за то време веома добру комуникацију са Канцеларијом за Косово и Метохију, одржали велики број састанака и своје ставове представили у годишњој књизи препорука, која је сведочанство о томе како су текли преговори, шта су били ставови организација цивилног друштва, а шта Владе, шта је од наших препорука усвојено, а шта није. Што је најважније, сведочанство о томе да смо били у стању да разговарамо на бази озбиљних анализа и аргумената, да дебатујемо, да се слажемо или не слажемо, али да се чујемо и разумемо.

Вама, господине председниче, желим да захвалим на позиву који сте упутили Конвенту за овај састанак о потенцијалним решењима Косовског питања. Насловили смо овај састанак тако – Шанса или препрека Европској перспективи Србије. Нажалост, поглавље 35 оставља у сенци сва друга поглавља. Ово питање јесте питање свих питања и без тог решења ми немамо прилику да се у пуном капацитету и са пуном пажњом посветимо и другим реформама које су за наше грађане битне, од животне средине преко образовања, пољопривреде, економије, права потрошача или индустријске политике до реформе правосуђа, полиције или здравства.

Све је друго условљено напретком у дијалогу Београда и Приштине. И применом већ договореног.

Да ли нам се то допада? Уопште нам се не допада. Да ли је то фер? Није, али то је реалност. На срећу, реалност је нова стратегија Европске уније за проширење на западни Балкан до 2025. године, а до тада треба да затворимо сва поглавља од којих је тек трећина отворена, а два затворена.

Након осамнаест година имамо тај резултат. Све је било један корак напред, два назад. Од та два, један је увек био везан за Косово. Сада нам се баш жури. За осамнаест година дете матурира. Велика матура, а матура значи зрелост. Значи и преузимање одговорности. И зато смо ми данас овде, да покажемо да како зрели и одговорни људи дајемо подстрек и допринос напору да се дође до компромисног и одрживог решења са свеобухватном нормализацијом односа српског и албанског народа.

Зато смо прихватили ваш позив. Имамо шта да кажемо и шта да понудимо. Иза данашњих кратких говора стоје године и деценије рада организације цивилног друштва и њихових представника. Стотине анализа, истраживања, теренског рада, проучавање упоредног искуства, али и грађанског активизма и храбрости. У веома добром друштву сте данас.

Први сте председник који разговара са Конвентом и хвала Вам што сте изразили намеру да чујете и наша мишљења и предлоге пре него што приступите изради платформе коју сте најавили у свом инаугурационом говору. Хвала и свим чланицама Конвента које су данас овде, посебно Радној групи за поглавље 35 која је организовала овај састанак, одабрала теме и говорнике и омогућила да у овом кратком времену дамо свој допринос будућем решењу.

Ја Вас господине председниче охрабрујем да напишете ту платформу, да знамо да постоји неки план, какав год. Сви други актери косовске драме, да не кажем трагедије, имају неки план. Јавни или тајни, добар или лош, свеједно. И њима иде по плану, свиђало се то нама или не. Само га ми немамо и само се ми понашамо инертно и увек исто. Прво нећемо, па после хоћемо. И све се надамо престаће. А неће. И све више губимо. Људи, имовине, права, угледа, самопоуздања, шанси и прилика.

Чекамо да се други промене. Да се околности промене. Да се владе промене. Само ми ништа да не променимо. Ако истом проблему сваки пут приђемо исто, имаћемо исти резултат. Исто значи статус кво, а ми то губимо сваког дана. Нисмо хтели да чујемо за Ахтисаријев план, па сад немамо ни то. Албанци нису хтели да чују за Еулекс, па је он ипак тамо. Нисмо хтели да разговарамо о царинском печату, па га Косово ипак има. И да не набрајам даље.

Како ми сада да претпоставимо да ће се нашим или албанским противљењем сваком туђем предлогу, у недостатку сопственог, нешто променити у нашу корист. Ја у то не верујем. Верујем да смо у стању да направимо план и да престанемо да губимо ово што нам је реално остало. Да престанемо да губимо време и прилике, да спасимо оно што се реално спасити може.

Да губимо стрпљење и наших грађана и наших савезника и пријатеља и непријатеља. Нико више неће нама да се бави нити нашим емоцијама, нити да чека да ми

сами схватимо да ово једноставно мора да се реши. Сваког дана ће нам то све грубље стављати до знања они који имају план и којима иде по плану.

Зато изађите са том платформом, каквом год. Заједно ћемо је поправљати, преправљати, расправљати, усаглашавати, гласати, убеђивати се и заступати, али дијалог мора да се настави. И унутрашњи и бриселски и са суседима и са пријатељима и са непријатељима. Без плана и без поузданих савезника једино што нећемо изгубити је илузија да ће време уместо нас учинити своје, а ни њега више немамо.

Да је неко косовско питање паметније решио 1974. године, када сам се ја родила, не би мој син прво пролеће свог живота провео под бомбама, а родио се на почетку 21. века у сред Европе, у Србији. Никада није био на Косову, нити ће, како ствари стоје. Рукометашице Косова и Србије, које нису одиграле утакмицу, припадају тој генерацији. Упознаваће се по турнирима и семинарима у иностранству. Неће смети или штети да оду једне код других.

Чија је то одговорност данас и ко треба да им омогући такве ствари сад и одмах? Не полиција или међународне институције, већ сви ми. Читаво друштво треба да омогући да деца одиграју своју утакмицу. Једино они нису никаква опасност. Зашто би оне представљале претњу по безбедност, а не терористи или криминалци? О њима би требало да се стара полиција. На владама, и Косова и Србије, је да то омогуће. Нормалан живот, слободу кретања, основна права, право на избор, на суживот, на опрост и помирење оних чији су животи замрзнути у страховима и неизвесностима замрзнутог конфликта.

Тако, по мени, треба да изгледа свеобухватна нормализација односа српског и албанског народа. И на крају, то смо већ рекли и највишим европским званичницима са којима су чланице Конвента имале прилику да разговарају у последње време, па је ред да кажемо и вама, најоштрије осуђујемо атентат на Оливера Ивановића и очекујемо да инспиратори и налогодавци, извршиоци, буду похапшени и осуђени.

Он је био један од нас. Човек који се залагао за мирно, трајно и одрживо решење конфликта на Косову и Метохији. Недостаје нам у овом дијалогу. И тек ће недостајати српска интелектуална елита на Косову која ће бити у стању да са новим генерацијама Албанаца води косовско друштво ка европским вредностима и начину живота.

Најоштрије осуђујемо и недавну употребу силе од стране Косовске полиције. Не прекомерне, већ потпуно непотребне. Она је алтернатива дијалогу, договору и решењу. И коме то треба? Грађанима који су могли да страдају у новом оружаном сукобу, сигурно не. Добро је да су се тензије спустиле, тако да данас можемо да разговарамо о потенцијалним решењима и питањима од значаја за нормализацију односа, европску перспективу Србије и радимо на превазилажењу досадашњих заблуда, грешака и политичких експеримената које смо сви већ прескупо платили.

Надам се да ће вам све ово што данас чујете бити од користи током израде платформе и надам се да се дијалог овим састанком са вама не завршава, већ стварно почиње. Надам се да се ускоро опет видимо на неком састанку унутрашњег дијалога, на отварању и затварању поглавља, на расправама о стратегијама развоја Србије.

Хвала вам најлепше.

МОДЕРАТОР:

Хвала пуно, Наташа, на инспиративним речима којима започињемо данашњи скуп.

Радна група Националног конвента о Европској унији за поглавље 35 – Косово, окупља 25 организација и појединаца. У оквиру Радне групе донети су заједнички ставови о принципима за решавање косовског питања које ћемо прочитати на почетку данашњег догађаја.

Позвао бих свог колегу Ивана Ђурића да нам прочита ставове.

ИВАН ЂУРИЋ:

Хвала. Радна група за поглавље 35 Националног конвента о Европској унији од председника Републике и од Владе Републике Србије захтева да се у процесу израде платформе за свеобухватно решење косовског питања придржавају следећих принципа, који представљају *conditio sine qua non* европске перспективе Србије.

Прво, мир у региону и безбедност грађана. Приоритет у процесу решавања косовског питања мора бити очување мира и безбедности у региону. Свако заоштравање односа доводи до нових тензија које не иду у прилог решавању косовског питања, отежавају живот Србима на Косову и доводе до нових подела у друштву. Изградња трајног мира подразумева успостављање владавине права.

Два, европске интеграције Србије. Предлог свеобухватног решења за нормализацију односа Србије и Косова треба да омогући несметан пут Србије ка чланству у Европској унији, у складу са обавезама које је Србија већ прихватила преговарачким оквиром Европске уније за Србију.

Три, компромисно, реално и одрживо решење. Предлог свеобухватног решења треба тражити у складу са међународним контекстом на бази реалних користи и трошкова за грађане Србије у сарадњи са међународном заједницом, пре свега са Европском унијом и у компромису са институцијама на Косову. Неприхватљив је сваки предлог решења који је израз максималистичких захтева једне или друге стране.

Четири, наставак процеса нормализације односа. Преговори Београда и Приштине морају бити настављени у доброј мери и уз пуну посвећеност обе стране за изналажење свеобухватног решења. Одустајање од преговора и примене већ договорених споразума

представља велику опасност по читав процес нормализације односа и доводи до јачања неповерења у искрене намере две владе да обезбеде нормалан живот и просперитет грађанима.

Пет, наставак унутрашњег дијалога. Чланице Радне групе Конвента за поглавље 35 констатују недостатке у начину на који је до сада вођен унутрашњи дијалог и сматрају да је потребно уложити додатне напоре за вођење дијалога о институцијама, пре свега у Народној скупштини Републике Србије. Потребно је наставити са унутрашњим дијалогом и након јавног представљања платформе о решењу косовског питања у форми која омогућава отворени и конструктивни дијалог између представника власти, опозиције, организација цивилног друштва и других заинтересованих страна, јер је то једини начин да се постигне друштвени консензус, обезбеди примена и осигура одрживост предложеног решења.

МОДЕРАТОР:

Хвала пуно, Иване. Организација цивилног друштва окупљена је кроз Национални конвент о Европској унији и годинама се баве истраживањима и анализама која су директно или индиректно везана за Косово. Како би пружили аналитичку основу за израду платформе о решавању косовског питања, достављамо вам ЦД са публикацијама 13 организација чланица Радне групе за поглавље 35.

Многа излагања која ћемо данас чути у великој мери се односе на резултате ових истраживања, што је између осталог поменула и Наташа.

На почетку бих желео да истакнем да је потребно да се држимо унапред договорених правила излагања која подразумевају да сваки говорник има пет плус два минута за своје излагање. Овај формат не подразумева давање коментара на излагање, тако да вас молим да не постављате питања нити да упадате саговорницима у реч.

Данашњи скуп је организован у оквиру три панела:

Први панел – политички аспекти свеобухватног решења косовског питања.

Други панел – положај српских заједница на Косову и Метохији.

Трећи панел – питање Косова и Метохије у контексту европских интеграција Србије.

У првом панелу којим ћу ја модерирати имамо десет излагања. Прво ће нам се обратити Верка Јовановић из Форума за етничке односе. Форум је пратио процес унутрашњег дијалога о Косову, па позивам госпођицу Јовановић да нам каже нешто више о резултатима до којих су они дошли. Изволите.

ВЕРКА ЈОВАНОВИЋ:

Хвала. Форум за етничке односе је са својим тимом аналитичара пратио унутрашњи дијалог организован у периоду од 24. јула 2017. године, па до данас. Унутрашњи дијалог је до сада вођен на два начина – институционализовано, где спадају округли столови и организације и суорганизације Радне групе за пружање подршке вођењу унутрашњег дијалога о Косову и ванинституционализованих сесија унутрашњег дијалога у организацији политичких партија, невладиних и других организација грађанског друштва.

Ова два начина вођења унутрашњег дијалога одвијала су се паралелно и Форум за етничке односе је са својим тимом аналитичара пратио и једну и другу врсту догађаја. Из председничког позива на покретање унутрашњег дијалога, који је објављен 24. јула, издвојиле су се следеће категорије циљева унутрашњег дијалога – широки унутрашњи консензус који би требало да укључи што шири круг друштвених актера, суочавање са реалношћу, превладавање митологије о Косову, трајно решење, односно решење које би било одрживо и у будућности, мирољубиво решавање проблема, остваривање кључних наших, односно Србије и српске заједнице, интереса и отварање врата Европске уније.

Ни један од ових циљева није у потпуности испуњен. Иако је унутрашњи дијалог укључио велики део друштва, изостало је укључење свих слојева друштва на свим нивоима. Досадашњи ток потврђује оцену да ће се тешко доћи до консензуса. Суочавање са реалношћу и демитологизација Косова, такође су циљеви који нису показали успех током унутрашњег дијалога.

Мирољубиво решење доведено је у питање, јер постоји велики број заговорника решења у виду разграничења и одржавања статуса кво које укључују висок ризик, од политичких, па и оружаних сукоба. Дакле, узевши у обзир иницијативу и њене прокламоване циљеве, институционализовани дијалог није резултирао довољним бројем остваривих предлога за одрживо и мирољубиво решење.

У оквиру институционализованог дијалога показало се да је било присутно озбиљно заговарање две опције – разграничење и одржавање статуса кво, а примећено је и присуство антиевропског расположења код учесника.

С друге стране, ванинституционализованих сесија унутрашњег дијалога, најактивније у организовању округлих столова и панела на тему Косова биле су различите опозиционе политичке партије. Већина њих је јавно одбацила иницијативу за вођењем унутрашњег дијалога и критиковала је начин на који је вођен.

Међутим, један део опозиционих странака истицао је своје предлоге решења, међу којима изостају она реална и конструктивна. Ја се надам да ће чланови данашњег панела изнети нека решења која ће бити у складу са прокламованим циљевима, иницијативе, пре свега, мирољубивог решења. Хвала.

МОДЕРАТОР:

Хвала на Вашем излагању и представљању резултата овог интересантног истраживања.

Следеће излагање има госпођа Соња Лихт из Београдског центра за политичку изузетност, која ће говорити на тему унутрашњег дијалога као дијалога између два друштва.

Госпођо Лихт, изволите.

СОЊА ЛИХТ:

Хвала. Одмах бих започела, пре свега, захвалношћу Радној групи која прати поглавље 35 на озбиљним и не баш лаким припремама. За овај скуп, мислим да је јако добро да се скуп одржава у оквиру Конвента и да је тема управо оно што показује где, бар један озбиљан и одговоран део цивилног друштва, хоће да иде у размишљању и у делању ка будућности овог друштва.

Стари латини су говорили да је *vox populi – vox dei*. Сигурно је да је њихово замишљање дијалога било помало другачије од овог данашњег. Коначно и све технологије које ми данас имамо на располагању, а они нису имали, али су зато имали свој форум и веровали су у оно у шта верујемо и многи и дан данас – да је без дијалога немогуће имати једно нормално друштво.

Без дијалога, друштво се затвара у себе и не може да функционише као генератор, идеја и решења за проблеме са којима се суочава. То доводи до раста неповерења у све, у политичаре, у институције, у саме себе и у сопствену могућност да решавамо проблеме и да их превазилазимо.

Мислим да је због тога важно да се осврнемо на то шта је до сада постигао унутрашњи дијалог. Чули смо анализу Форума за етничке односе који је пратио све реакције и тог дијалога. Ја бих мало другачије поступила, посматрајући, да тако кажем, велику слику, покушавајући да видим велику слику, шта је оно што је постигао до сада унутрашњи дијалог.

Мислим да је оно што је основно и најважније - коначно је опет покренут разговор о односима српског друштва, Србије у целини према Косову. Тај разговор дуго није вођен, дуго су се ствари гурале под тепих и напосто одлагало се размишљање и дијалог о расплитању косовског чвора. Све је то било закопано у једном уском кругу, што је озбиљно довело и доводи и даље, бојим се, до нагризања самог здравља друштва. Здравља у правом смислу те речи и у преносном смислу.

Подсетићу да је Ерих Фрон, млађим генерацијама не тако познат, неки од нас смо на његовим књигама одрастали, после књиге о Здравом друштву, непосредно, пар година касније, написао је и Анатомију људске деструктивности. То није било случајно. Нездрavo друштво иде у деструктивност. И зато мислим да је почетак разговора, без обзира што је он и даље више изгледао као низ монолога него озбиљан дијалог, значајан, јер отворена је тема коју не смемо да затворимо.

Друго, отворио се читав низ нових питања. Нови приступи, али је бољи преглед. Шта грађани мисле о свему? Макар нам се то некад не допадало много, макар смо и забринуте да већина, као што је рекао председник, је за статус кво, али како би могло и да буде другачије када та већина у ствари недовољно зна, недовољно је информисана, када се много тога заснива на емоцијама које су потпуно оправдани део живота сваког појединца, па и друштва, али емоције не могу да нам буду најмудрија водиља у томе шта треба урадити.

Такође се показало да је дијалог неопходан, али да мора да буде структуриран, да се различити актери сучељавају и да се на тај начин претвори у прави разговор, у налажење оних компромиса које друштво може да прихвати, али истовремено ја мислим да је тај дијалог, тај унутрашњи дијалог који, потпуно се слажем са Радном групом, треба наставити и увод у нешто друго што нам је апсолутно неопходно, а то је дијалог између два друштва.

Наравно да се основне одлуке доносе често иза затворених врата, као што је био случај и са Бриселским споразумом. Међутим, нажалост тешко је замислити, и то нам и последњи догађаји сведоче, да је могуће довести до разрешења косовског чвора тако што ни једна ни друга страна не може и не сме све да добије и све да изгуби ако немамо разговор два друштва.

То је оно што нам у овом тренутку недостаје. Има спорадичних покушаја. Пре свега је ту цивилно друштво, било све време оно које је те покушаје, и у врло тешким ситуацијама, предузимало и никада није дизало руке од неког дијалога са оном другом страном. Међутим, то није довољно.

Мислим да је у овом тренутку апсолутно важно да људи који се састају буду људи који имају сличне интересе, сличне потребе, али и слично разумевање проблема. Такође, дијалог мора да буде усмерен на налажење решења зарад другачије будућности, а то је немогуће без изградње поверења.

Дакле, наши разговори, сусрети, управо сам обавештена данас да је у Ваљеву одржан један успешан сусрет жена предузетница са Косова и Србије. Врло је важно у овом тренутку, верујем да су многи од организатора стрепели да то неће ићи. Ипак, као и обично, жене, и то жене које су врло усмерене на постизање једног одређеног циља, су успеле да пробију, није први пут, да тако кажем, једну врсту блокаде.

Подсећам вас, на Београдском безбедносном форуму 2015. године је доведено у питању хоће ли уопште бити разговора, који је сада већ постао традиционалан, између српске и косовске стране, јер је званично затражено да се не дође на тај скуп. Жене су дошле и жене су успеле, у правом смислу речи, такође да пробију блокаду.

Укључивање оба друштва омогућиће, по мом мишљењу, успех Бриселског споразума, а истовремено ће друштва чинити одрживим и отпорнијим.

У нашим је рукама, у рукама грађана, и Србије и Косова, много тога, много више него што мислимо. Убеђена сам да, ако не искористимо овај тренутак, да ће нас историја памтити, не као оне који су ту историју, ту будућност, озбиљно, када стоји пред нама, градили, него да су се проиграли и забележиће нас као губитнике.

Хвала.

МОДЕРАТОР:

Хвала пуно госпођо Лихт на Вашем излагању о неопходности унутрашњег дијалога.

Сада позивам господина Стефана Сурлића из Центра за интердисциплинарне студије Балкана, који ће говорити о коначном статусу Косова, у контексту трајне нормализације односа Београда и Приштине.

Господине Сурлићу, имате реч. Изволите.

СТЕФАН СУРЛИЋ:

Хвала господине Мијачићу. Поштовани председниче Републике Србије, поштовани представници Републике Србије и уважени чланови Националног Конвента.

У свом излагању желео бих да, као истраживач Центра за студије Балкана и неко ко је рођен у Приштини, пружим кратку анализу досадашњих предлога, као и да понудим један од могућих модалитета за решење статуса Косова.

У одсуству споразума, односу којем Београд на међународном плану може учинити статус Косова трајно спорним, а Приштина имати неконтролисану, фактичку управу над територијом и људима на Косову, обе стране чини дугорочним губитницима.

Недавни догађаји су управо потврдили ову чињеницу. Приштина је неоствареност косовске државности надомешћивала применом прекомерне силе, понижавајући представнике Србије, али и представнике Косова српске националности.

На тај начин, послала је јасну поруку о моноетничкој идеји Косова, где албански министри уживају привилегије, а српски могу да заврше и са поломљеним ребрима. С

друге стране, Београд је недостатак стварног суверенитета над Косовом потврдио слањем својих представника преко козјих стаза, а не званичног прелаза, да са или без одобрења Приштине на округлом столу потврди неоспорни статус Косова и Метохије као неотуђивог дела Србије.

Политика, у којој је Косово света српска земља, а албанци демографски окупатори. Ако је тако као што обе стране тврде, зашто уопште преговарамо и водимо унутрашњи дијалог.

Господине председниче, када је један угледни професор Универзитета у Београду почетком деведесетих дошао да замоли Милошевића да буде тактичан и компромисан, јер знајући Албанце, реч је о поносном и пркосном народу, Милошевић је одговорио – Могу да ми пљуну под прозор.

Сви каснији лидери Србије су своје политичке судбине завршавали управо Косовом. Пред вама је историјска прилика. Јединствена. Да већинску подршку грађана коју уживате, као и помоћ појединих европских и светских лидера, можете искористити не за крилатицу - „Могу да ми пљуну под прозор“, већ да одговорно, компромисно постигнете историјски споразум и решите питање Косова.

Скорија историја сукоба нам је показала да је потребно три дана неодговорних политичких изјава и медијских наслова да се започне рат и тридесет година да се изгради крхки мир.

Ми смо се данас овде окупили да као представници цивилног друштва покажемо да смо за мир, упркос насловним странама које ових дана говоре о рату.

Одсуство договора значило би приближавање Косова Албанији, обесправљен статус Срба, трајно одузету приватну и државну имовину, као и блокиран пут европских интеграција Србије. Чак и у случају позитивних геополитичких промена, замрзнути конфликт би нас у будућности суочио са двомилионском популацијом на Косову, која нема никакав идентитет са Србијом и живи деценијама у посебном политичком систему.

Интерес Србије је обезбеђивање делотворне аутономије за Србе на Косову са егзистенцијалном сигурношћу коју би обезбеђивало власништво над предузећима која се налазе на територији будуће заједнице српских општина, као и налажењем модела за специјалан статус српске културне баштине.

Здравство и образовање, посебно Универзитет у Митровици за Србе мора остати у оквиру система Србије као стечено право, као и право Српске православне цркве, да своју баштину заштити у оквиру институција Србије и пред УНЕСКО.

Подела територије такође није решење, јер се, пре свега, тиме Срби јужно од Ибра, који су већина, осуђују на маргинализацију и нестанак. Србима на Косову је потребна снажна аутономија, коју осигуравају, пре свега, општине на северу.

Решење се огледа у договору који би Србима омогућио осећај да живе у Србији, а Албанцима да су остварили своју државност. Споразум о нормализацији односа би требао да буде споразум о принципима и задацима који ће бити спроведени у наредном петогодишњем плану. Он изискује промене Устава Србије, али и Косова, јер Заједница српских општина, да би била трајно решење, мора постати уставна категорија.

Нормализација односа би требало да буде финализована Споразумом о специјалним везама. Специјалне везе Београда и Приштине би се огледале у институционалној форми међувладиних савета и министарских конференција, које би обезбеђивале да два света делују као један кроз јединствено тржиште, заједничке инфраструктурне пројекте, безбедносну сарадњу, академску размену, уопште слободно кретање људи и загарантован правни статус за Србе и Албанце где год се налазе.

Србија не може формално да призна независност Косова, јер би тај привид решења довео до трајног друштвеног и националног расцепа унутар Србије, али би требало да се помири са једном историјском константом неуспеха у интеграцији Албанаца. Њихова легитимна жеља да живе у засебном политичком систему требало би да се подржи и на међународном плану.

С друге стране, Срби са Косова одавно чекају да из живља буду претворени у људе, безбедне и слободне. Дугује им се живот, а не вишегодишња талачка криза у којој заједнички учествују Приштина и Београд.

Време је за историјски споразум.

МОДЕРАТОР:

Хвала пуно, Стефане, на конкретним предлозима.

Следеће излагање има господин Душан Миленковић из Центра за друштвени дијалог и регионалне иницијативе, који ће говорити о свеобухватном споразуму под називом „Брисел плус“. Душане, изволи.

ДУШАН МИЛЕНКОВИЋ:

Хвала, Драгиша. Поштовани господине председниче Републике Србије, поштовани представници цивилног друштва и медија и остали учесници и учеснице. Центар за друштвени дијалог и регионалне иницијативе је, сагласно са изреченим ставовима о недостацима и потреби наставка унутрашњег дијалога, при чему додајемо и да је дијалог требало да претходи преговорима, а не да буде завршни чин истих.

Овонедељни догађај у Косовској Митровици, као и реторика која се може чути и у Београду и у Приштини, недвосмислено указују да у наредном периоду можемо очекивати убрзање динамике у погледу решавања косовског питања, као и наставак притисака на обе стране, а пре свега на Београд, да постигне свеобухватни споразум о нормализацији односа са Приштином.

Увиђамо значај постизања тог споразума за интеграције Србије у Европску унију, али још важније – и за опстанак и оснаживање српског народа на Косову, јер је то, поред тога што је државни и национални интерес Републике Србије, и ствар идентитета.

Идентитет је стуб изградње сваке друштвене заједнице, те се ово питање односи на све чланове наше заједнице, били они на Косову или широм Србије.

Пре наших предлога, морам се кратко осврнути на досадашњи ток преговора и поставити питање како смо дошли у ситуацију да се у овом тренутку од Србије захтева да за, још увек магловиту и у обухвату нејасну Заједницу српских општина, подржимо Косово на путу у чланство у Уједињеним нацијама.

Како смо од израженог става – ништа није договорено док се све не договори, прво спровели скоро све што је договорено, без да се обезбедимо и условимо спровођење целокупног споразума спровођењем кључних тачака од стране друге стране потписнице.

Ми смо у претходном периоду испунили готово све чланове Бриселског споразума – интегрисање полиције и цивилне заштите и судства, спровођење избора и учешће Срба у косовским институцијама, слободу кретања, телекомуникације, и на тај начин променили фактичко стање на терену. За узврат смо остали на томе да, нешто о чему смо говорили и 2013. године и 2015. године, као крунском драгуљу споразума, а то је Заједница српских општина, још увек није спроведено.

Изражавамо велику забринутост због неуспеха преговарачке стратегије, услед којег, притерани у ћошак, испада како сада тек треба да се изборимо за оно што смо добили споразумом, и то дајући за узврат подршку чланству Косову у Уједињеним нацијама.

Да закључим, Београд је политичку цену заједнице већ платио спровођењем Бриселског споразума. УН столица за Косово није требало да буде та цена. Сматрам да у том смислу Београд мора показати више такта, мудрости, стратегије, како би Заједница заиста била тај, цитирам „угаони камен опстанка и очувања српског народа на Косову“.

Имамо у виду тежину преговарачке позиције Београда и преговоре на више нивоа које Србија води, али то не сме бити оправдање за ад хок приступ и неуспешну стратегију.

Из горе наведених разлога, неопходно је да се та размена уступака учини разумном и да пре овако велико одрицања осигурамо да се низ политичких корака спроведе на обе стране.

Наша сугестија државном врху тиче се три неопходности које омогућавају оснаживање српског народа на Косову, а то су: суштински акт Заједница српских општина, повећана права и заштита Српске православне цркве и Српског културног наслеђа на Косову, као и укључивање косовских Срба у Бриселски процес и дугорочно јачање и оснаживање кредибилних српских политичких представника.

Са тим у вези, прва сугестија тиче се Заједнице, која мора да буде формирана на начин да омогући опстанак и дугорочно оснаживање српског народа на Косову, како у десет већинских српских општина, тако и у осталим општинама у којима Срби живе.

И то на следећим основама:

Прво – Заједници се мора омогућити извршна надлежност у областима образовања, здравства, социјалне заштите, економског развоја и урбаног и руралног планирања, која јој се у Приштини оспорава. Како би Заједница уопште имала било каквог смисла за српски народ.

Ове четири области су кључне за функционисање свакодневног живота у српским срединама и у многобројним истраживањима, спроведеним на Косову, су наведене као основа дугорочног опстанка. У том смислу су од посебног значаја образовање и здравство, које заједно запошљавају неколико хиљада радника.

Друго – континуирано транспарентно финансирање Заједнице од стране Београда са могућношћу Приштине да има увид, али не и да мења намену ових средстава. Заједница мора добијати финансије из Београда док год приватни сектор не ојача довољно да постане стуб економског развоја.

Треће – Заједници се мора омогућити да поседује и управља имовином и формира и има власништво над компанијама које пружају локалне услуге из делокруга Заједнице, као и склапање уговора, укључујући и Уговор о раду.

Четврто – Заједница мора имати могућност запошљавања јавних службеника. Оно што јој се онемогућава одлуком Уставног суда Косова из 2015. године. Само на овај начин Заједница може да инкорпорира оне раднике у државним органима Републике Србије који за сада нису интегрисани у косовски систем и из очигледних разлога неће моћи, на пример Пореска управа.

Распоред средстава Заједница по општинама чланицама мора бити пажљиво методолошки испланиран, јер неправедна расподела може довести до политичких подела

унутар саме Заједнице, као и до неравномерног регионалног развоја, који несумњиво доводи до исељавања становништва.

Шест – Заједница би требало да формира и Канцеларију за локални економски развој, Канцеларију за правну помоћ, као и да оформи кредитни фонд. Ове институције би се бавиле редом заједничким пројектима у суседним општинама на основу Генералног урбанистичког плана Заједнице, нерешеним имовинско-правним питањима и случајевима предивђеним по споразуму у Катастру и подршком привредника у општинама чланицама и након повлачења донатора, док би Србија могла да буде кредитор овог фонда.

Седам – коначно, Заједница мора преузети кључну улогу у функционисању универзитета у Косовској Митровици и направити озбиљне реформе, то јест ојачати људске и институционалне капацитете и фокусирати се на области друштвено-хуманистичких наука, значајних за опстанак и јачање права српског народа на Косову и јачање департмана природних наука.

У првим редовима то су занимања попут инжењера водопривреде, електротехнике, информатике и рударства, али и антрополога, политиколога, етнолога и албанолога.

Овако оснажена Заједница може бити предуслов за сагласност Србије за столицу УН за Косово. И само оваква Заједница може бити основа за дугорочни процес помирења и опстанак српског становништва на Косову.

Друга сугестија се односи на очување идентитета. Управо због идентитета, Србија кроз споразум мора осигурати аутономију, имовину Српске православне цркве, што Ахтисаријев план донекле омогућава. У том смислу, споразум мора да гарантује Србији да Косово неће при уласку у УНЕСКО српско културно наслеђе третирати као сопствено, већ искључиво као наслеђе Српске православне цркве на Косову.

Садашња пракса, и у Приштини и у Тирани, је да се и у појавном и јавном такво наслеђе представља као православно наслеђе на Косову, без икаквог префикса – српско, што је недостојанствено фалсификовање историје.

И на крају, али не и најмање важно, након постизања споразума постоји нужност да се одрекнемо праксе подела Срба на Косову на наше и њихове, на лојалне и издајнике. Последице таквог приступа су видљиве у последњих неколико месеци, а дугорочно ће тек почети да се осећају.

Београд мора одустати од апсолутне контроле српских политичких представника на Косову. Политика је уметност могућег и захтева промишљање и креативност, а промишљање захтева слободну вољу. У скућеном политичком простору Косова, слободна воља и креативност српских политичких представника праве разлику између катастрофалних грешака и генијалних решења.

Тренутно, српска политичка елита на Косову, настала на селективном избору Београда, нема довољно капацитета да очува и оствари оно што је у оваквом политичком тренутку и у годинама које долазе реално могуће, а то је остваривање потенцијала и оснаживање српског народа зарад његовог опстанка на Косову.

То би била и највећа патриотска дужност. Следећи, сваки избори, након споразума морају бити фер и слободни и Београд мора свесрдно подржати победнике, ко год да су. Сматрам да би косовски Срби требало да постану активни учесници у Бриселском процесу, а поготово у финалној фази истог. Све стране говоре нормалан живот косовских Срба, а нико не покушава да их укључи у процес који директно утиче на њихов живот. Дакле, споразум би требало да буде прихваћен и од стране косовски Срба и јужно и северно од Ибра. Захваљујем.

МОДЕРАТОР:

Хвала пуно Душане, на изношењу овако конкретних ставова за које се надамо да ће се узети у обзир приликом израде статута и платформе о Косову и Метохији.

Следећи на реду је Никола Буразер из Центра савремене политике. Господине Буразер, молим вас, можете узети реч.

НИКОЛА БУРАЗЕР:

Хвала, Драгиша. Господине председниче, даме и господа представници Владе Србије, националног конвента и медија, данас ћу говорити пре свега о четири могућа решења за питање Косова и касније ћу имати нешто краће излагање о последњем решењу за које мислим да је најизвесније.

Та четири решења су по мом мишљењу, под један, оно што је говорио господин председник, значи одржавање статуса кво, односно нерешавање питања Косова, тзв. замрзнути конфликт. Друго решење јесте признавање Косова у својој целини и то је оно што захтева страна у Приштини. Трећи сценарио јесте подела Косова уз признање које би касније уследило и сценарио број четири јесте нормализација односа између Србије и Косова без признања независности Косова од стране Србије.

Сада ћу рећи укратко нешто о ова прва три решења.

Што се тиче првог решења, односно мањка решења које ја овде називам статус кво. Ту постоје два велика проблема. Први је тај што са једне стране, Србија се обавезала на одређене мере у преговарачком оквиру за преговоре са Европском унијом и има обавезе у оквиру поглавља 35.

Са друге стране, ова ситуација не одговара интересима Србије због тога што се положај Срба константно погоршава и Србија ће имати све тежи положај и све мањи утицај на стање на Косову.

Други сценарио, што је оно на чему инсистира Приштина, јесте признање Косова као независне државе. Мислим да то није адекватно решење за Србију пре свега, јер то од Србије нико и не тражи, нити може да тражи, пошто као што знамо, не признају све чланице Европске уније Косово као независну државу.

Са друге стране, признавањем Косова Србија не би добила апсолутно ништа, нити би имала могућност да утиче на стање на Косову, нити да обезбеди одређени статус Срба и одређене интересе.

Трећи сценарио о коме се све више говори у последње време, јесте подела Косова уз признавање Косова. На први поглед делује реалистично и омогућава дугорочно решење овог питања. Међутим, делује да међународна заједница није расположена да прихвати ово решење и да би оно тешко било оствариво без радикализације ситуације и евентуалног насиља, што мислим да нико овде присутан не жели.

Уколико би до таквог нечег дошло, сматрам да је врло важно да споразум о нормализацији који би уследио садржи одредбе које би гарантовале права за Србе јужно од Ибра, које би можда могле да постоје у некој врсти паралелизма са правима Албанаца у Србији. Међутим, не сматрам ни овај сценарио толико реалистичним из разлога што постоје бројне мане.

Четврти сценарио јесте нормализација односа Србије и Косова без признања Косова од стране Србије. Узећу ту слободу да кажем да је целокупни процес преговора се до сада одвијао у правцу овог решења и то је оно што се налази и у документима за приступање Србије Европској унији и ја то сматрам минимумом Европска унија очекује од Србије и максимумом на који је Србија спремна да пристане.

Мислим да је од самог почетка овог процеса приступања Србије Европској унији јасно заправо да се ствари одвијају у том правцу. То је касније и потврђено у заједничкој позицији Европске уније за поглавље 35. Понекад се говори у нашој јавности као да ови документи не постоје, као да је сад нека 2007. година или 2001. година, а не као да постоје бројна документа и бројни оквири и бројни преговори који су се одвијали у том правцу.

Ту постоје два, по мени кључна питања. Прво питање је како дизајнирати сад тај споразум о свеукупној нормализацији, тако да одговара и обавезама са једне стране, а са

друге стране интесима Србије. Друго питање јесте како створити атмосферу у друштву које погодује прихватању једног таквог решења.

Што се првог тиче, мислим да је јасно да би такав један споразум о нормализацији односа са једне стране морао да омогући напредак Косова у европским интеграцијама, као и интеграцију институција Србије у институције Косова и то је оно што је и по слову Споразума из Брисела. Али, са друге стране, морао би да осигура одређене интересе Србије и осигура одређени положај Срба на Косову.

То је оно што мислим да је кључно питање, а то је шта Србија треба да добије за узврат уколико омогући Косову да несметано настави ка чланству у Европској унији. Овде ћу само кратко рећи да сматрам да су то пре свега, положај Срба на Косову, заштита културне баштине и економски интереси о којима се не говори много често, а за које сматрам да су врло важни.

Треба наћи компромис и креативна решења која ће обе стране прихватити. То је могуће урадити. Постоје бројни примери да су две стране рецимо у северној Ирској нашле компромисна решења која су врло креативна и која су на крају ипак успела да реше или барем да разреше у доброј мери одређени конфликт, али проблем је како то грађанима објаснити тако да они то прихвате.

Што се тога тиче, имам четири предлога, односно четири ставке.

Прва ствар, мора се створити атмосфера у друштву која погодује дијалогу. Не може се отворено говорити о Косову тамо где се сви они који имају непожељно мишљење називају издајницима. Такву судбину је доживео и Оливер Ивановић неколико месеци пре смрти у бројним медијима.

Друго, мора се престати са запаљивом реториком којој су склоне обе стране у процесу преговора и јасно и гласно се мора рећи грађанима, шта је то што је суштина дијалога и који су то компромиси који ће морати да се прихвате. Дакле, да се не говори о победама 5:0, него да се говори о компромисима. Да се не говори о терористима са којима се преговара, него са страном коју смо ми прихватили као легитимног саговорника.

Трећа ствар, укључивање грађана у процес одлучивања. То се пре свега односи на Србе на Косову који немају адекватну улогу у целом процесу. У њихово име преговарају и Београд и Приштина, а на основу вршених истраживања, они не верују апсолутно никоме више.

И, четврто, треба искористити капацитете које поседује цивилно друштво. Неке организације овде су деценијама укључене у рад по питању Косова, по питању положаја Срба на Косову. Цивилно друштво може бити од помоћи држави у смислу експертизе које те организације поседују, а такође и да се јавности боље представи оно што је суштина целог процеса и да он постане прихватљивији грађанима Србије, што мислим да је неопходно да би до решења икаквог и дошло. Хвала.

МОДЕРАТОР:

Хвала пуно, Никола на образложењу различитих модела решавања и изношењу конкретних предлога како наставити даље са преговорима.

Сада ће нам се обратити господин Иван Ђурић из Иницијативе младих за људска права који ће говорити о неопходности дијалога заснованог на чињеницама, а не на дневној политици и митовима. Господине Ђурићу, имате реч.

ИВАН ЂУРИЋ:

Хвала Драгиша. Поштовани председниче, поштовани представници Владе, колегинице и колеге, унутрашњи дијалго разумем као шансу за потез који је српско друштво деценијама избегавало, суочавање са сопственом прошлошћу, садашњошћу и будућношћу. Процес сарадње и дијалога српског и косовског друштва деценијама је практично непостојеће. Поделе међу људима изазване ратним сукобима и пропагандом нису превазиђене. Напротив.

Националистичке елите са обе стране их успешно хране и подстичу. У таквој атмосфери одрастају генерације младих које су од рођења контаминирани стереотипима који описују албански или српски народ као архинепријатељски, узурпаторски, као симбол зла. Међу екстремним национализмима, српским и албанским, нема готово никакве разлике, а заједно производе синергијски ефекат који ослобађа мржњу, насиље и самоизолацију.

Младе генерације се морају упознати да бисмо обезбедили мир и изградили поверење. Врло јасно и конкретно, потребни су нам програми размена младих, институционални програми који ће послератним генерацијама пружити прилику да изграде међусобне односе на другачијим основама од тренутних који су им задати од генерација њихових родитеља и наставника.

Овде је симбол Албанца примитивни терориста или нарко дилер, а на Косову је симбол Срба униформисани ратни злочинац. Младима морамо омогућити да сазнају истину једни о другима, да заједно раде и стварају нове вредности да бисмо променили реалност у којој живимо.

Унутрашњи дијалог не смо смо посматрати само као платформу за утврђивање преговарачке позиције званичног Београда. Уколико је искрена намера да изнађемо трајно решење конфликта са косовским Албанцима и унутрашњих подела у нашем друштву, онда дијалог морамо заснивати на чињеницама, а не на митовима.

На неким од округлих столова у оквиру овог процеса могли су се већ стидљиво чути неки од узрока тежњи за независношћу Косова. Наш први корак мора бити да гласно проговоримо истину о томе, о делу прошлости о којој овде иначе никада не говоримо. Доста глупости о великој Албанији, рудном богатству, војним базама и слично. Убедљива албанска већина на Косову је систематски дискриминисана, до граница сагрегације.

Практично им је било забрањено да учествују у јавном и политичком животу, државним структурама, да се школују и лече. Након десет година покушаја преговора и мирног отпора, студирања о подрумима, избегавања рације и полицијске тортуре, започео је оружани отпор на који је српска војска и полиција одговорила систематском кампањом убијања и застраживања у оквиру које је протерано 800.000 људи.

НАТО савез како би спречио потпуну хуманитарну катастрофу започиње кампању ваздушних напада након које се српска држава у потпуности повлачи са Косова.

Према бази података косовске Књиге памћења током и у контексту оружаног сукоба на Косову убијено је или нестало укупно 13.535 људи. Албанци чине 10.812, Срби 2.197, а Роми, Бошњаци, Црногорци и други неалбанци 526 жртава. Скоро 1.700 особа се и даље воде као нестале.

Србији није отето Косово ни ратом, нити мировним споразумом. Србија је изгубила право на Косово због начина на који је третирала већинско албанско становништво Косова. Да бисмо живели у миру једни поред других, морамо осветлити те најмрачније странице наше историје. Морамо се извинити како бисмо одали почаст жртвама ратова и злочина. Морамо пронаћи и процесуирати све починиоце како бисмо барем делимично задовољили правцу. Морамо се покајати како бисмо као друштво имали шансу за нормалну будућност. Морамо трајно одлучити да злочини нису почињени у наше име, већ у име политике коју више никада нећемо дозволити да буде владајућа.

Не говорим о апстрактним стварима, већ о мрљама на савести нашег друштва које морамо спрати због нас самих, не због других. Не морамо ићи далеко за један од најгорих примера, а најбољих доказа онога о чему говорим. Само десетак километара од места где сад седимо, десетак километара од центра Београда, у Батајници, налазила се масовна гробница на полигону специјалне антитерористичке јединице.

Више од 700 лешева косовских Албанаца од којих 75 деце, прекопано је из гробница широм Косова, пребачено у Батајницу, спаљено и закопано, са једним циљем – да се прикрију злочини српских полицијских, војних и паравојних снага.

Држава, а за њом и друштво су одлучили да то игноришу. На том месту је и даље полицијски полигон на коме се свако мало држе запаљиви политички говори о моћи српске полиције. Не постоји споменик, спомен-плоча, никакво обележје. Нико од организатора, нити егзекутора тог премештања тела није процесуиран. Тај незамисливо монструозан злочин је откривен пред нашим носем, али ми свесно бирамо, држава а за њом и друштво, да говоримо о Косовском боју и небеском народу.

Питање нашег односа према Косову је много више од преговарачког поглавља 35. Први од одговора на то питање мора бити онај који су генерације европских народа дале кад су оснивале Европску унију. Отклон према сваком злу почињеном у рату и обећање себи и другима, да се тако нешто више никада неће поновити.

Јасно одређење према ратној прошлости засновано на истини и одговорности је камен темељац Европске уније који је обезбедио тим народима прву генерацију људи која је цео живот провела у миру. Наши осамнаестгодишњаци су први који имају ту прилику у нашој историји. Због тога их не смемо учити да мрзе, већ смо обавезни да градимо мир. Мир у таквој мери да буде незамислив неки будући конфликт или рат.

Реч „никада“ је толико пута речена у нашем јавном простору у празно, да је потпуно девалвирана. Знамо то и у случају Косова. Наше друштво је свесно тога да је Косово независно од Србије, али прати своје политичке лидере, па неће то гласно да изговори. Политички лидери са друге стране прате јавно мњење, па ни они неће то да изговоре.

У одсуству храбрости да се искорачи из те вртешке и каже истина коју сви знају, пролазе године. А са тиме и бројне пропуштене шансе да и српско и косовско друштво буде срећније, богатије и просперитетније, а пре свега да обезбедимо мир.

МОДЕРАТОР:

Хвала пуно, Иване, на изношењу јасних аргумената и конкретних података за решење за које се Иницијатива младих залаже.

Сада позивам госпођу Изабелу Кисић из Хелсиншког одбора за људска права, која ће говорити о решењу косовског питања у европском оквиру. Госпођо Кисић, изволите.

ИЗАБЕЛА КИСИЋ:

Поштовани председниче, даме и господо, захваљујем се на позиву, јер Хелсиншки одбор својим вишедеценијским искуством може да допринесе решавању косовског питања и стварању добросуседских односа.

Одбор је ангажован по питању Косова од оснивања, а наш главни циљ био је успостављање српско-албанског дијалога на свим нивоима, од цивилног друштва, медија, младих, жена, до политичког нивоа. Став Одбора о Косову је увек био јасан и познат.

Без сагледавања природе косовског проблема и његове историје, нема ни реалног ни одрживог решења, јер у томе се може видети и суштина и посебност косовског случаја у међународном контексту. Прошли смо кроз неколико деценија бурних односа и сукоба између Срба и Албанаца. Аутономија Косова укинута је 1990-те, косовски Албанци су протерани са посла, хапшени и малтретирани. Таква политика довела је Србију у међународну изолацију и до трагичних збивања 1998 и 1999 године, а потом и до драстичне промене за српску мањину која је изгубила статус привилеговане елите.

Током последњих седамнаест година и Косово и Србија прошли су различите фазе транзиције. Контакт група је још 2007 године одредила правац за формулисање статуса Косова. У те принципе спада да нема поделе Косова и да нема повратка на старо. То су очигледно и принципи којих се држи и међународни посредник у преговорима, Европска унија.

Недовршени процес формирања држава и етнонационализам у читавом региону угрожава могућност развоја земаља западног Балкана. Сложеност региона захтева од нас да усклађујемо политичке, економске и социјалне политике. Управо Европска унија нуди оквир за сарадњу и сужава простор за деловање етнонационализма који разарајуће делује у сложеним мултикултурним и вишенационалним заједницама.

Консензус о Европској унији унутар Владе и у друштву значи и консензус о решењу косовског питања, Европска унија подразумева релативизацију међудржавних граница, владавину права, стандарде и гаранције за заштиту права појединаца и модернизацију земаља чланица. Само јасне политичке поруке о Европској унији обликују ставове грађана.

Прикључење Европској унији је од пресудног геостратешког значаја. У том смислуостанак Србије или било које друге земље региона изван Европске уније чини земљу знатно осетљивијом на спољно-политичке изазове. Такође, европски оквир омогућава размену података између влада чланица које се односе на безбедност грађана. Заједничка стратегија Европске уније има одговор и на актуелне изазове као што су миграције, тероризам и организовани криминал.

Европска унија ће искористити и своје механизме да повећа економске инвестиције у региону, као и да помогне реформу социјалног система. Универзитети и научне институције добијају инфраструктурну помоћ Европске уније, приступ научним институтима и лабораторијама и постајемо конкурентни на европском тржишту. Оно што смо до сада чули током унутрашњег дијалога, а и од појединих министара у Влади Србије, подела Косова, у супротности је са концептом европских интеграција.

Подела Косова заснована на етничком принципу није решење. Ризици које таква платформа носи су сукоби, хуманитарна катастрофа, дестабилизација читавог региона. Такође, статус Косова не сме се повезивати са Републиком Српском, односно дестабилизацијом Босне и Херцеговине. У решења не спада ни замрзнути конфликт, одлагање решења спречава и конституисање Србије као државе. Уважавање друге стране је први корак у свим преговорима. Омаловажавање саговорника не може довести до помака и доводи у питање и сопствену прошлост и кредибилитет преговарача.

Чланством Косова у Европској унији и међународним организацијама попут Уједињених нација, Савета Европе, ОЕБС-а, је у интересу Србије и грађана и Србије и Косова. Међународне организације обезбеђују усвајање и примену високих стандарда у области људских и мањинских права.

Постконфликтна трансформација наших друштава без међународне заједнице не би била могућа. Морају се детаљно прегледати све интерполове потернице и на једној и на другој страни и под хитно зауставити арбитарна хапшења грађана. Ако се не престане са арбитарним хапшењима, неће бити кредибилних суђења онима који су стварно починили кривична дела и злочине.

Спречавање спортиста из Србије да учествују на светским првенствима на којима се такмиче и косовски спортисти, неодговорно је према младим људима који су уложили огромне напоре да уопште дођу до међународног такмичења.

Влада Србије мора да ради са грађанима на припреми јавног мњења за рационално и европско решење косовског питања, а не да их двосмисленим и нејасним порукама различитих актера из власти одвлачи од рационалног решења. Хвала.

МОДЕРАТОР:

Хвала пуно, Изабела, на подсећању на принципе Контакт групе и важност решавања Косова у контексту европских интеграција.

Сада ће нам се обратити госпођа Соња Стојановић Гајић из Београдског центра за безбедносну политику која ће говорити о безбедносним аспектима нормализације.

Госпођо Стојановић Гајић, изволите.

СОЊА СТОЈАНОВИЋ ГАЈИЋ:

Хвала председавајући, поштоване колегинице и колеге, драги представници медија који сте показали толико интересовање за глас грађанског друштва, када је са нама и председник Србије.

Говорићу сада о једној ужој перспективи нормализације, дакле о безбедносном аспект нормализације и имам три поенте. Две сте до сада већ чули. Ја ћу их поткрепити подацима из истраживања Београдског центра за безбедносну политику. А трећа је поента коју ми заговарамо и за коју сматрам да треба да буде део свеобухватног решења за нормализацију односа.

Прва поента је да оружани сукоб и решавање проблема Косова употребом безбедносних снага не доводи до одрживог решења и да су грађани Србије и у истраживању јавног мњења које је Београдски центар за безбедносну политику обавио у јануару прошле године, јасно ставили до знања да је то решење које најмање одобравају. Наиме, чак 74% грађана Србије, током оне афере слања воза, сећате се подигнутих тензија које подсећају на ове у којима смо данас, је врло јасно рекло да не одобравају употребу оружаних снага или безбедносних институција за решавање питања Косова.

У истом истраживању и наше организације и других, велика већина грађана је ставила до знања да је дијалог начин достизања решења које подржавају, те је свега 9% грађана било против дијалог, а оно што је забрињавајуће је да је међу њима било доста младих, те оно што је колега Ђурић из Иницијативе младих за људска права рекао о потреби образовања младих, битно узети у обзир, ако ћемо радити на одрживим решењима.

Оно што је битно, ако прихватимо да је дијалог то решење, онда је потребно да дијалог буде предвидив, да имамо довољно информација и да не етикетирамо противнике или неистомишљенике како се не би креирале тензије, јер кад немамо довољно информација, а кад има пуно оружја на терену и међу Србија и Албанцима, тешко је контролисати ситуацију на терену.

Друга поента коју сам хтела да изнесем тиче се учешћа Срба у политичком процесу нормализације, јесте да сва истраживања до сада, а бога ми и изјаве које смо чули, посебно после убиства Оливера Ивановића, говоре да се у овом тренутку Срби на северу више плаше мафијашких српских структура, него својих албанских комшија.

Безбедносна последица овога јесте да су расформиране паралелне безбедносне структуре Србије, као што су биле полицијске структуре, цивилна заштита, а интегрисани Срби у косовске институције, нису главна безбедносна снага, већ имамо нове неформалне структуре које заправо одређују живот на северу и због овога, због ове неслободе и претње и застрашивања, па и убистава, имамо интензивиран тренд иселавања са севера Косова, као и све већене поверење у институције Србије, што смо могли да видимо током недавног немилог инцидента хапшења господина Ђурића, када се много мањи број грађана севера одазвао на позив сирене за цивилну заштиту, него што је то био случај у претходним случајевима.

Стога подржавамо предлоге које су колеге из Центра за интердисциплинарне студије Балкана и ЦДДРИ-а изнеле, а то је да је предуслов за бољу безбедносну ситуацију на северу демократизација српског политичког простора и укључивање различитих политичких гласова Срба са Косова у формулисање предлога за пуну нормализацију.

И, на крају, треће, последње решење које је Београдски центар за безбедносну политику заговара, јесте да независно од тога које буде статусно решење Косова, свеобухватни споразум о нормализацији мора гарантовати директну, непосредну сарадњу правосудних и безбедносних структура Београда и Приштина. Постојећа пракса где захтеви наших судова, полиције и других безбедносних органа иду преко већег броја посредника, не одговара ни анализи претњи коју су наши државни органи истакли, на пример у процени озбиљног криминала који прети Србији.

Многе од ових претњи су везане за Косово и ако не постоји непосредна сарадња полиција и правосудја, онда криминалци могу слободно да сарађују. О овим решењима и њиховом значају за реформе у оквиру преговора са Европском унијом ће детаљније у трећем делу данашњег скупа говорити мој колега Бојан Елег.

МОДЕРАТОР:

Хвала пуно, Соња, на изношењу ставова везаних за безбедносне аспекте косовског проблема.

Сада бих позвао господина Александра Симурдића из Европског покрета Нови Сад, који ће говорити о подршци дијалогу у оквиру Берлинског процеса. Господине Симурдићу, изволите.

АЛЕКСАНДАР СИМУРДИЋ:

Захваљујем се. Уважени председниче Републике Србије, уважени представници Владе Републике Србије, даме и господо драге колеге, у сваком дијалогу се подразумева

известан компромис. Већ сам дијалог је компромис и у монологу изражавамо своје мишљење, а у дијалогу га задржавамо.

Једино што је неупитно јесте нужност дијалога, сам дијалог од општег интереса са полазиштима из различитих углова који генеришу дијалог, не зато да би се доказала своја истина, већ обрнуто, да би она била сучењена са истинама друге стране, представа ће тако бити апсолутна и постати дубља. У том светлу посматрам и наш данашњи разговор.

Несагласје политика у протекле три деценије на простору западног Балкана учврстило је несумњиво цивилно друштво у уверењу о неопходности дијалога и критичког промишљања. Цивилно друштво било је и јесте то и данас, отворен и посвећен партнер владама у процесу европских интеграција. Најгласнији и најдоследнији заговорник опстанка и успеха Берлинског процеса који у овом тренутку представља најважнији, усудио бих се да кажем и једини конкретан пут европској будућности Балкана.

Цивилно друштво је спремно да предлозима и препорукама обезбеди садржајан, компетентан и транспарентан дијалог који би уз учешће представника влада земаља западног Балкана и Европске уније могао да допринесе бржој и функционалној интеграцији региона у унију. У супротном, процес ће се показати као неделотворан, чиме губимо још један инструмент за нормализацију односа у региону који нажалост поново бележи негативан тренд.

Док све земље региона карактеришу готово истоветни унутрашњи проблеми, у процесу регионалне сарадње уочава се непостојање воље за решавање отворених питања у билатералним односима из разлога, јер искључивати другог, не видети перспективу другог, јесте образац понашања готово свих политичких елита у региону западног Балкана. На том пољу скоро три деценије помака готово да и нема и када се учине драгоцене кораке у нормализацији, нађу се и испливају познати генератори повратка на старо.

Са ове тачке гледишта, Берлински процес након низа година које су појели скакавци, на иновативан начин омогућава државама чланицама и земаљама кандидатима да дискутују са једнаких полазних позиција о узајамним изазовима које имају исте или сличне корене. Балкан је коначно за столом, не више на столу. Повећање неједнакости, пораст популизма, флукуација илегалних миграција, низак раст, негативни ефекти глобализације, повећање регионалних разлика.

Тероризам и безбедност су проблеми који деле све европске земље. Несумњиво, Берлински процес доприноси интензивирању расправе о новим приликама са којима се европска друштва суочавају заједно у 21 веку. Лакше је објаснити берлински процес,

говорити о томе шта он није и најкраћи начин за то је путем три неписана правила. Нема новог финансирања, нема нових правила и нема нових институција у служби процеса, без додатних средстава, без законодавства и без нове административне структуре, берлински процес је успео, јер је одговорио на стварну потребу за новим начином сарадње између доносилаца одлука и других заинтересованих страна унутар Европске уније са једне и западног Балкана са друге стране.

Несумњиво, процес је унео дашак свежег ваздуха у расправу о проширењу, допуњавајући наративе нормативног преговарања и методологије засноване на поглављима, са прекопотребном дебатов о њеним резултатима у домену локалне инфраструктуре, положаја младих, интеграцији тржишта, феномену емиграције, неједнакости и других. Видљивост резултата процеса међу грађанима и њихов утицај на терену иако ни изблиза довољни, постају јасни индикатори успеха.

Током протекле четири године виђенје напредак на три главна поља берлинског процеса – тврдој повезаности у инфраструктури, мекој повезаности у учешћу грађана и јачању регионалне сарадње. Путеви, мостови, железничке линије, енергетске мреже, нису само симболички важни, већ представљају основ за економски развој и унапређење конкурентности региона, привреда и компаније појединачно.

Из тог разлога фокус јавности на инфраструктуру је разумљив. Саобраћај и енергија, у последње време пројекти дигиталне повезаности, добили су потребан подстицај и место на врху регионалних инвестиционих приоритета и финансијске подршке Европске уније. Договорени инфраструктурни пројекти у комбинацији са напретком у успостављању регионалног економског подручја, за резултат ће имати стварање међузависности на простору западног Балкана, што би несумњиво смањило напетости у односима међу балканским друштвима.

Резултати балкан барометра за 2017 годину указују на идентичне изазове грађана у свим земљама западног Балкана. Висока незапосленост, лоша економска ситуација, висок степен корупције. У том светлу, процес може много ода понуди. Један регион – једна економија – један инвестициони простор, јединствен информациони простор.

Напредак забележен на пољу регионалне сарадње видљив је кроз резултате изградње институција на регионалном нивоу, илустрованим од стране регионалне Канцеларије за сарадњу и размену младих, Научне фондације западног Балкана, Сталног секретаријата инвестиционог форума. Можда и најзначајнији резултат процеса у протекле четири године јесте активно укључивање младих са простора западног Балкана у дијалог који за циљ има промишљање заједничке европске будућности. Њихов активан допринос кроз различите формате, Форум младих, Форум организација цивилног друштва, Бизнис

форум, показао је неподељену жељу да пронађу тачке окупљања и заједно наговесте промене које желе да виде у својим друштвима.

Само они ослобођени стега прошлости могу и морају да буду гарант мира и стабилности у региону у будућности. Управо они јесу најснажнија подршка дијалогу у региону. Ту почиње парадокс. Они ће се сви сложити да је ослонац на надлазеће генерације и њихове вредносне ставове, најцелисходнији пут решавању проблема. Али, који млади? Које надлазеће генерације? Они који су већ отишли или они који се спремају да то учине.

Јер, није досетка да на западном Балкану постоје две групе младих. Једни који кућу зову позивним бројем и други који се по њиховим упутствима пакују. Многи таленти и ресурси су вероватно неповратно изгубљени. Емиграција је карактеристика овог региона од средине деветнаестог века, али димензије егзодуса последњих година су без преседана. Поражавајућа статистичка предвиђања су неумољива. Без озбиљног промишљања, дијалога и предлога за решавање горућег највећег проблема, уз одговор на питање – шта младе људе може да задржи у региону, свака, па и данашња, дискусија, показаће се беспредметном.

Да закључим – одрживост берлинског процеса, међусобна повезаност западног Балкана и европеизација региона није могућа уколико није подржана ширим друштвеним консензусом. Консензус је могућ само под условом да је процес инклузиван. Док је први циклус зачет у Берлину и даље развијан у Бечу, Паризу и Трсту, друга фаза не би смела проћи без важног доприноса и снажног импулса из Београда, Тиране, Скопља, Приштине, Подгорице и Сарајева. То је оно на шта се термин – власништво, заправо односи.

Дозволите да завршим парафразом аутора писма из туђине који није отишао у потрагу за новом домовином, што би подразумевало да би стара постала туђина. Ма какви да су догађаји, увек се у крајњој консеквенци тичу човека и никад статистичког, историјског, поготово не – историјско митског, него појединачног, са именом, презименом и биографијом. На народ у целини пресудније делује конституционалан, интелектуалан, социјалан и технолошки напредак који се постепено, понекад једва приметно остварује, него добијена битка.

Са тим у вези, сваки наредни корак који наше друштво буде предузело, увек и само у основи мора да има човека. Захваљујем се.

МОДЕРАТОР:

Хвала пуно, Александре, на изношењу чињеница и важности берлинског процеса у процесу изналагања решења о Косову.

Последње излагање у овом панелу од стране излагача је моје. Хтео бих да причам мало о промени стратегије у решавању косовског питања.

Следеће године се обележава двадесет година од потписивања Кумановског споразума и доношења Резолуције 1244. Човек се умори док изброји до двадесет, а не да живи двадесет година у неизвесности у којој живе Срби са Косова све ове године. За тих двадесет година Србија није изашла ни са једним планом за решење косовског питања који би био иоле употребљив, па тиме и разматран од стране међународне заједнице или косовских Албанаца. Решења која су нудили наши преговарачи углавном нису одговарали историјском тренутку. Обично су каснили са предложеним решењима најмање 5-10 година, некад и више.

Са друге стране, Србија дуго није била у стању да преговара о решењима која су нуђена од стране међународне заједнице. Варијацију на те исте предлоге би прихватили касније кад смо показали спремност да учествујемо у преговорима. Време је прошло. Пуно тога смо изгубили, а суштински ништа ново нисмо добили.

Отуда се поставља питање – шта ћемо рећи покољењима кад нас питају како смо решавали косовски проблем последњих 20 година? Шта смо постигли у том периоду и шта смо научили? Да ли би било боље или горе да ништа нисмо радили?

Кад говоримо о Косову морамо бити свесни чињенице да нема суштински нових решења која нас не би увела у политички авантуризам са несагледивим последицама по наше друштво и мир у региону. Потписивањем Бриселског споразума, Србија је признала уставноправни поредак Косова који подразумева гашење српских институција на Косову и интеграцију Срба у косовско друштво. То је данас неповратан процес. Једино што нам остаје јесте да радимо на унапређењу постојећих решења у оквиру контекста који је дат овим споразумом.

Друга реалност је да Србија ће пре или касније потписати споразум о свеобухватној нормализацији односа са Косовом. Свако одлагање рада на том споразуму је супротно нашим националним интересима, а нарочито ће се лоше одразити на положај и опстанак Срба на Косову. Иако није реално да споразум о свеобухватној нормализацији односа буде суштински другачији од решења понуђених у оквиру Бриселског споразума, његова израда представља одличну, а вероватно и последњу прилику да се на квалитетан начин регулишу односи између Србије и Косова.

Шта је потребно урадити? Без обзира на коначни статус Косова у регулисању односа са Косовом, Србија треба да се фокусира на испуњењу следећих циљева.

Први и основни циљ је налажење решења које гарантује безбедност и просперитет Срба на Косову. У оквиру овог циља је потребно усвојити јасан принцип који би гласио – стандарди пре споразума о свеобухватној нормализацији односа са Косовом који би подразумевао решавање кључних питања од значаја за Србију и српску заједницу на Косову пре потписивања овог споразума.

Кључна питања би се односила на безбедност српске заједнице на Косову, потпуну имплементацију Бриселског споразума везаних за заједницу српских општина, добијања личних докумената итд, заштиту културно историјског наслеђа, решавање питања приватне имовине, решавање питања државне имовине и спољњег дуга и остала питања које наше друштво сматра приоритетним.

Принцип – стандарди пре споразума никако не треба да значи одлагање рока за потписивање споразума, нити уцењивање друге стране или међународне заједнице решењима која за њих никако не могу бити прихватљива, већ проактивни рад кроз тражење прихватљивих модалитета који би омогућили безбедност и просперитет Срба на Косову.

У оквиру овог циља Србија такође треба да уради и стратегију очувања српске заједнице на Косову, која би садржала програме и мере праћене конкретним финансијским инструментима који би били транспарентни и реализовани у складу са законским процедурама на Косову. Стратегија би требала да садржи програме који би се односили на социјалну заштиту, економски развој, развој пољопривреде, животне средине, развој локалне инфраструктуре, сарадњу међу заједницама, омладинску политику, културу, спорт и слично.

Србија такође треба урадити функционалну анализу својих институција на Косову и инсистирати на очувању надлежности у области здравства, образовања и социјалне заштите. У осталим областима Србија треба помоћи интеграцији институција у косовски систем тамо где је то могуће, а нарочито у области локалне самоуправе, полиције и судства. Треба озбиљно приступити и питању решавања вишка запослених у јавном сектору, на начин да се ти људи не би иселили са Косова.

Као део реализације овог циља у Скупштини Србије треба усвојити и декларацију о заштити права грађана Србије са Косова и Метохије, која би гарантовала уставно право на држављанство, лична и путна документа и свако друго право које важи за остале грађане Србије.

Други циљ на коме је потребно радити јесте јачање поверења између Албанаца и Срба. Мир и безбедност западног Балкана највише зависи од односа између два

најбројнија народа – Срба и Албанаца. Од стратешког интереса за Србију је да ради на релаксирању односа и јачању поверења између два народа како би се постигли услови за стварање трајног мира.

Поред тога не треба пренебрегнути чињеницу да безбедност и квалитет живота Срба на Косову највише зависи од њиховог односа са Албанцима. Забрана спортских и културних манифестација као и вербалне провокације државних службеника свакако не иду у прилог нормализацији односа и јачању поверења између два народа.

Потребна је промена тактике деловања која би подразумевала и промену досадашњег начина комуникације о Косову. Погрешно је стално приказивати Албанце као непријатеље, а постигнуте споразуме као нужно зло до којег се дошло кроз мукотрпне разговоре у тешким околностима. Комуникацију у јавности би требало водити на начин да се истичу позитивне стране сарадње између два народа, као и кроз истицања добити од постигнутих споразума.

Јачање поверења између народа најлакше се постиже кроз сарадњу у области културе, спорта, туризма, омладинског рада и слично, па је неопходно осмислити мере које би поспешиле развој оваквих активности.

Трећи циљ би се наснивао на јачању привредне сарадње и развоја заједничке инфраструктуре. Србија има значајно присуство на косовском тржишту које има перспективу даљег ширења. Отуда треба радити на креирању услова за бољу пенетрацију наших привредника на то тржиште укључујући и могућност инвестирања у косовску привреду. Сарадња две привредне коморе која се одвија у оквиру берлинског процеса даје добре резултате, али је потребно пружити већу институционалну подршку њиховим иницијативама и решавању проблема привредника.

Такође је потребно активније радити на инфраструктурном повезивању између Србије и Косова пре свега у изградњи ауто-пута Ниш - Приштина, железнички пут Краљево - Косовска Митровица – Косово Поље и авио линије Београд – Приштина.

И, четврто, европска перспектива Србије и Косова. Европска комисија недавно је усвојила стратегију о проширењу на западни Балкан којом је Србија добила могућност да се придружи Европској унији до 2025 године. Ово је јединствена шанса да Србију извучемо са периферије и уведемо је у будућност која нас води ка просперитету нације. Од стратешког интереса за Србију је и да подржи европску перспективу Косова, јер ће се тиме стабилизovati регион и гарантовати заштита права српске заједнице.

На крају ћу рећи и то да се Србија поново нашла на историјској прекретници. Паметном политиком се може поставити добра основа за решавање ситуације на Косову и приступити Европској унији. Гледајући уназад, кад год би се налазили у сличној ситуацији, наша политичка елита није била у стању да разуме геополитички контекст и историјску важност тренутка, нити је имала политичке храбрости за привхатање компромисних решења.

Последице оваквог деловања видљиве су како у Србији, тако и на Косову, а нарочито су погубне за популацију косовских Срба. Историјски гледано, у Србији никада није била боља политичка ситуација за проналажење решења проблема Косова него што је то случај данас. Тај процес свакако неће бити једноставан и безболан, али немамо право да и ову прилику пропустимо, као и све претходне. Будућност рачуна на нас.

Овим би завршили излагања везана у оквиру првог панела. Питао бих господина Александра Вучића, председника Републике Србије, да ли можда жели да каже нешто на крају ових излагања?

АЛЕКСАНДАР ВУЧИЋ:

У захвалност вама господине Мијачићу, у захвалност свим учесницима у расправи, неколико речи, ако ми дозволите и што се мене тиче пауза није потребна. Не знам како то иде код вас, па бисмо могли да наставимо и са овим другим панелом.

Неколико ствари бих рекао. Пажљиво смо слушали, пажљиво ћемо да преслушамо, добили смо у писаној форми ставове Радне групе националног конвента о Европској унији за поглавље 35 о принципима за решавање косовског питања.

Оно што је заједнички именитељ готово свих људи који су излагали своје виђење, јесте да ствари назовемо отворено, пошто сте замерали неретко политичкој елити да не сме да говори чистим и отвореним језиком, то је да се сагласимо са независношћу Косова, да је формално не признајемо и да видимо шта је то што можемо да извучемо за српску заједницу и да обезбедимо будућност Србије у Европској унији.

Постојале су бројне идеје са којима сам сагласан, бројне идеје са којима нисам. На неколико ствари бих одговорио. Овде није питање заштите права наше цркве, пошто не мислим да било ко нормалан мисли да нам спаљује манастире и цркве, иако им је и то падало на памет пре 14 година, али мислим да је комплетно, или се бар надам, косовско друштво на другачијем нивоу него пре 14 година. Овде је реч пре свега о државно-правном статусу и када говоримо о решавању косовског проблема сва друга питања ћемо много лакше да решимо од државно-правног статуса.

Пажљиво сам слушао и захвалан сам Вама, господине Сурлићу, на отвореном предлогу како мислите и како видите да би требало да изгледа решење косовског проблема. Увек је то храброст, јер се са тим што предложите, директно и отворено нико никада неће сагласити, али хвала. Има ствари које смо слушали од универзитета, предузећа. Само да вам кажем да та предузећа неће ни да чују, да чак кад им је био услов за визну либерализацију, да су представници српске листе тражили само решавање питања предузећа Трепче у Северној Митровици и Брезовице, чак да добију визну либерализацију, да добију демаркацију, нису хтели да чују. Само да то имате у виду.

О имовини од почетка Бриселског споразума нису желели да разговарају. На првом састанку у Бриселу тражио сам да се разговара о имовини, као најболнијем питању и имовини државе Србије и имовини Срба који живе на Косову и Метохији. Никада нису хтели да говоре и да разговарају о имовини. Кад се дође до тога, представници Европске уније нам кажу – морају две стране да се сагласе о чему ће да се разговара. Пошто никада нема сагласности са албанске стране, онда то иде на такав начин.

Нама ће, што ћете моћи да видите у наредном периоду, покушавати да наметну решавање питања енергетике зато што једна велика европска сила каква је Немачка, има директне интересе у решавању проблема Вача, где они губе 70 милиона евра до сада и зато ваљда ми морамо одмах да решавамо то, а да наравно заједница српских општина и даље не буде решена.

Говорим вам оно што се реално збива. Овде сте нам говорили, није требало ми да испунимо, а да они не испуне. Да ми нисмо испунили све, имали бисмо барикаде и сукобе и онда бисмо опет били ми криви. Разумем да нам држи свако ко мисли да може придице и предавања о свему, само што морате да уђете у наше ципеле и да сагледате стање какво је реално и шта је то што се ставрно збива на Косову и Метохији.

Са друге стране, говорите у више наврата, то сам разумео, ваљда мислите да ћу да побегнем од те теме или да ми је тешко да на то одговорим, кад говорите о Оливеру Ивановићу...

Оливер Ивановић је од мене на последњем састанку тражио да идемо у хитно формирање Заједнице српских општина и да то Срби сами морају да ураде. Када Срби то предложи да то ураде, срећом па имам сведоке који су били присутни на том састанку, из његове породице. Дакле, када то Срби предложи данас, одједном сви камењем удрице по Србима, зашто траже нешто на шта имају право већ пет година, а што им нико није дозволио да буде испуњено и да буде остварено.

Што се тиче истраживања различитих, нека су тачна, а нека нису. Јуче сам чуо истраживање да 83% грађана Србије мисли да је тешки напад на Марка Ђурића намештен, а да један посто има емпатију према Марку Ђурићу и верује Александру Вучићу. То је било званично истраживање, представљено на конференцији за новинаре, Форума за етничке односе, Организација Либер. Да ли ви стварно мислите да је то могуће? Да ли стварно мислите да је то реално? Да ли стварно мислите да морамо да слушамо глупости сваки дан зато што неко мисли да има капацитет да може да прича глупости?

Нема у Србији 83% идиота. И немогуће је да их буде. Са друге стране, кажете – немојте да етикетирасте оне који мисле другачије. Као што видите, никога не етикетирам, пажљиво слушам. А, ви не примећујете када неко са друге стране етикетира оне који мисле другачије и од вас и који мисле другачије и од неких других. Па, није највише пута издајник био ни Оливер Ивановић, нити било ко од вас него ја. И то преко оних и средстава информисања и у Народној Скупштини и на свим другим местима, па, никада нисте рекли – извините, станите са овим, ово баш и није дозвољено. Није баш ни пристojно, а да при томе никога нисам окарактерисао да је издајник. Никога. Ни са једном идејом са којом се појављује у јавности. И то свакога дана. И када год је потребно и кад год идемо ка неком решавању проблема, ка дугорочном миру, дугорочној стабилности, извући ће се сви могући који ће да објасне како сам најгори издајник и тада никоме не смета. Све је дозвољено ако је против Владе и представника власти. Али, ако би се случајно нашао неко из власти ко би изговорио такву будалаштину или глупост за било кога, њега треба проказати, астигматизовати на најгори начин.

Тиме вас само молим да не постоје двоструки стандарди и да једни могу све, а да други немају право. Имају право они који мисле да треба да буде замрзнут конфликт. Имају право они који мисле да треба..., дакле, имају право да мисле. Имају право да изговоре шта хоће, као што ви имате право да изговорите шта желите. А, наша обавеза је да то чујемо и да сарђујемо са свима и да пронађемо и понудимо најбоље могуће решење.

Много тога сте рекли прецизног и тачног око сагледавања реалности. Читао сам недавно књигу Нела Мекгрегора – Немачка. Он је узео два града, немачка града, нећете веровати кога као парадигму Немачке и немачког друштва. За оне који нису читали, та два града су Кенинсберг, данашњи Калининград и Праг. Праг који је све до 1848 до 1882 године био град у којем се већински говорио Немачки, а не Чешки језик. Чак је и чувени Кафка који је тек 1927 године умро, писао искључиво на Немачком језику, да се сврстава у немачке писце. Па, Немачка нема контролу над Прагом. Кенинсберг који је данас Калининград који је био не само место крунисања Фредерика Првог 1701 године и центар Пруске државе једно време, већ и место где су се увек враћали. И Наполеон када би покорвао Берлин, они су ишли у Кенинсберг и одатле му узвраћали ударац. И заједно са Русима побеђивали.

Немци данас живе и без Кенинсберга и без Прага. Али, Немци су једно. А, ми Срби смо далеко од Немаца. Таман онолико колико сам ја далеко од Ангеле Меркел и Шредера, таман и ми сви остали Срби смо много далеко од Немаца, да бисмо могли да радимо, да будемо вредни, марљиви и успешни онолико колико су они то данас. И колико су били јуче.

У свим разговорима које имамо у Бриселу, трудили смо се и покушавамо да увек постигнемо компромис. Никада друга страна није желела да разговара о суштинским разликама у нашем виђењу ситуације на КиМ. Само се постављало питање – када ћете ви, Срби, да нас признате или да нам омогућите улазак у УН? Суштинског садржаја у разговорима није било. Неко је овде рекао да то исто тражи ЕУ. Мислим на госпођу Кисић, поменула је правила Контакт групе. Видите како су недавно у УН све европске земље рекле Американцима, готово све – кршите Резолуције 478 око Јерусалима, нећемо да вас пустимо да разарате међународно јавно право. Па, како су сви заједно срушили Резолуцију 1244 када је била у питању Србија и нису се много секирали. Ни најмање.

И на моје питање представницима појединих европских земаља – у чему је разлика између Резолуције 478 и 1244, рекли су ми – Вучићу, много питаш. Прошла су времена када је требало да питате за Резолуцију 1244. Ви говорите о безбедносним снагама и о чувеном српском возу, и то јесте један од наших проблема. Тај чувени српски воз нити сте видели ви, нити су га видели Албанци. Зауостављен је на 30 километара од административне линије. На том возу није писало Велика Србија, ништа што би могло да провоцира било кога. Писало је оно што они пишу свакога дана, да је Косово независно, а на возу је писало да је Косово Србија. А, то је био разлог да би се 17 транспортера и оклопних возила послало на север и да би се показивала сила. И прва штих проба за заузимање севера. Нико ни на који други начин из Централне Србије није реаговао.

Био сам истовремено оптуживан од дела јавности што сам воз зауставио, а од другог дела јавности што смо ми, ваљда, иако они тај воз нису могли да виде ни дурбинима, ни телескопима, ни на који начин, што су ваљда оправдано реаговали и послали РОСУ јединице на север. Зато што је увек најлакше пронаћи кривца у свом народу и у свом руководству, чак и тамо где га нема.

Да ли смо направили много грешака? Јесмо. Није било лако и не могу ја да кажем да је за све крив Тадић, Коштуница. Није. Најтеже за нас је било 1999. године, изгубили смо фактички суверенитет тада. Направили смо огромну грешку слањем питања међународном суду правде, то је најтежа политичка грешка коју смо у смислу државно-правног статуса Косова као земља направили. Толико страшна и толико је тешка, да је то постао главни аргумент против било каквог права Србије да утиче на државноправно питање Косова и Метогије данас, у међународној заједници. И Албанцима и

представницима ЕУ и САД. И у сваком разговору, пошто ми наравно као што знате водимо службене белешке, имамо записнике са свих састанака, у последњих шест месеци не постоји састанак у којем то Србији није предочено.

Оно што нам недостаје и у чему сте у праву јесте да људи у Србији, нећу да говорим овде о другој страни, већ о нашим слабостима, да ми нисмо у стању да не гледамо на Албанце као на некога или још нисмо, ко није испод нас у неком смислу. Плашим се да је то и на другој страни. И мислим да бисмо морали да имамо другачији приступ, да покушавамо да разумевамо и туђе интересе. Подразумева се да сва питања решавамо мирним путем. Али, се само плашим да уколико не буде било каквог разумевања пре свега, ЕУ, да је тешко за Србију да прихвати да изгуби све и још да буде понижена. А, да неко други може да добије све.

Зато ћу бескомпромисно да трагам за компромисом. Као и Влада Србије. Као и ви сви који сте данас овде говорили, тражећи и проналазећи оно што би могло да буде незадовољавајуће решење за обе стране или помало задовољавајуће за обе стране.

Данас сам чуо много тога. Много тога научио од вас. Саслушаћу и у комплекту други панел. Оно што нећу да прихватим јесте тихо спочитавање без истраге да су Срби или мафијашке структуре, пошто замислите у Приштини нема мафијашких структура, пошто ми имамо Батајницу, а они немају Старо Гадско. Имамо и једни и други. Пошто су све препоштени људи од Пећи, Призрена и Приштине, али је највећи проблем тамо где иначе има најмање кривичних дела, управо по косовској полицији, а не српској полицији. Зато што то неке тако политички одговара. Нећу да прихватим да ви знате ко је убио Оливера Ивановића јер тако пише у новинама које волите да читате. Ако знате, онда то отиђите и пријавите надлежним државним органима. А, не да то онако успут пробаците, па, ако прође, прође.

Пошто ће бити интересантно да видимо окончање тог случаја, засновано на доказима. Пошто и наши органи воде истрагу, биће интересантно да се подаци упореде и биће врло интересантно да видимо у ком смеру иде истрага и једних и других. Наша, коју је врло тешко водити. И истрага свих других. Видећемо где која води.

У сваком случају, оно што ми морамо да урадимо јесте да покушамо да будемо реални. На почетку сам изнео нешто о чему ће се тек говорити. Када будем представљао Платформу, кад год да је представљамо, говорићу о ономе што се очекује у будућности ако ствари не променимо. И покушаћу да решење које будемо тражили заснивамо на потребама Србије и опстанку Србије, пре свега у будућности, а не на томе колико волимо сопствену прошлост. Али, то решење неће бити гажење Србије. Ако хоће да га прихвате,

хоће. А, ако не, онда ће можда неко нови и нека нова елита моћи да прихвати и оно што ми данас нисмо у стању да урадимо.

Што се тиче политичких представника, о томе ће бити у другом панелу више речи. Грађани бирају своје политичке представнике на различитим изборима. Имали су изборе на КиМ за косовске институције. Имали су изборе и за институције Републике Србије. И сваки пут су ти резултати били готово истоветни. И они који представљају наш народ на КиМ и они који представљају Србију, имали су подршку између 65 и 85% грађана изашлих на изборе. При томе, та излазност, имајући у виду чињеницу колико Срба живи на КиМ уопште није била мала. Ако ви знате неку земљу на свету где имате јаснију слику политичке подршке некоме, молим вас да ми кажете име те земље.

И управо зато што ти људи добро знају у како тешким условима живе и не зато што неко води популистичку или шовинистичку политику већ зато што неко добро разуме да ти људи морају да живе у миру са Албанцима. И знају сву сложеност и комплексност проблема са којима се суочавају. И не говорим да ће неко доћи и да ће да осваја овако или онако територију, али им и ни не говори да ће да их остави на цедилу и да о њима неће да брине. И зато та подршка и јесте толика. А, да ли је потребно да демократизујемо српски део друштва на Косову, да ли је потребно да наше друштво у целини демократизујемо? Наравно да јесте. Ја сам звао госпођу Лихт, потпуно сагласан. Само што ту морамо сви себе да погледамо, почев ја од себе, али и сви други од себе. И да буде мало мање страсти, мање острашћености, мање једностраности, а мало више жеље да се не само чујемо већ и да се саслушамо.

Било је за економију изванредних предлога, економског региона, веома важних за нас. Много тога што треба да урадимо.

Господине Мијачићу, што се тиче – да Србија није изашла ни са једним планом, па, био је само један план што се тиче државноправног статуса. И један папир који је регулисао 1244. Није имала шта Србија да излази са новим планом. И то што је требало да буде закон за све земље на свету није поштовано ни три дана. А, онда са којим планом да изађе Србија? Да изађе и да каже – нећемо да разговарамо са свима онима који не поштују Резолуцију 1244, сувише смо мали и слаби да бисмо могли то да урадимо. Шта год да урадимо или ће нам запад рећи да нам овај план не одговара, а да изађемо са било којим другим планом, рушили бисмо сопствену позицију добијену ма како и ма колико тешко кроз Резолуцију 1244.

И са било којом позицијом од ових да изађете, увек ћемо добити мање. И у томе је опасност јавног изласка са планом. Без обзира на то, покушаћу са тим да изађемо и да покажемо да имамо план. Па, нека други говоре да нису за то, да то ништа не ваља и да је

све одвратно. Јер, као што сам малопре вама рекао, где год се појавите са нечим конкретним, сви ће да вас нападну. Сви. И не постоји нико ко ће да стане на вашу страну. Нико на кугли земаљској неће да стане на вашу страну.

Хоћете да вам кажем у Бриселском споразуму, овде је била и Сузана Грубјешић присутна, и Мркић и Дачић и сви други, сви су прихватили те вечери да регионална полиција буде на северу Косова 70% састављена од Албанаца. Ја нисам прихватио. Само захваљујући мом супростављању те вечери, данас имамо 99% Срба на северу Косова. А, какав је притисак био немојте да вам говорим. Ко год хоће да буде поштен да вам каже како је то језиво изгледало. Ево, Сузана овде, па, нека вам каже.

И тада је био услов тачка 15 где је писало да морамо да им пустимо чланство у УН. Неко је то данас говорио. И рекао сам да нећемо да прихватимо док не обришу ту тачку. И онда смо чекали наредне две недеље. Данонаћни притисци и све друго док нису схватили да не постоји начин да Србију натерају да то прихвати и онда смо потписали Бриселски споразум без тога. Једну једину тему, обавезу коју су имали. Шест од укупно петнаест тачака се тиче Заједнице српских општина, померили се нису на томе.

Као што видите и та изјава око стварања Заједнице српских општина је била лажна. Јер, они неће стварно да раде на томе. Преко свог уставног суда рушиће све. 22 од 23 принципа не ваљају. И опет ћемо ми да будемо криви да не прихватамо реалност. И неће их нико натерати на то. Јер, да је неко хтео да их натера, рекао би да није за напредак Косова или Приштине ка ЕУ потребна демаркација са Црном Гором него стварање Заједнице српских општина. Али, то су све наши проблеми.

Наташа, ви сте у праву. Шта год вам ко каже од свих наших стручњака и за Европу и за све друго, све што радимо, ама било шта да питамо о било чему, све се тиче Косова. И ко год каже шта год хоће да каже, али ја да вам кажем, код мене када изађе саопштење из кабинета, пошто се то кабинети договарају, па онда напишу да ту стоји још нека друга тема, ја вам кажем све време је само Косово. Да ли је тако било Сузана? Да ли је тако остало? Јесте. То људи у Србији треба да знају.

Као, ми смо причали о економији, економија иде одлично. Имамо суфицит. После марта имамо раст од 4%. Иде добро. Много боље него што смо очекивали захваљујући реформама 2014 године. Живеће људи боље. Па, неће живети боље ако не будемо решили косовски проблем зато што је то једина тема, једино питање и ништа друго није тема. Све друго су празне приче. Ако то решите имаћете све, ако не, нећете имати ништа. То људи треба да знају.

Још једном хвала. Много тога сам научио.

МОДЕРАТОР:

Хвала, председниче.

Одмах прелазимо на други панел који за тему има – Положај српске мањине на Косову и Метохији и положај мањинских заједница.

Поштовани председниче, уважена председнице Владе, чланови Владе, колеге и колегинице из Националног...о Европској унији, за почетак мислим да је чињеница да данас седимо овде са вама значи да једногласно и осуђујемо свако етикетирање Владе и Вас, председниче, лично за оно што сте рекли малопре. Мислим да то несумњиво некако и данас потврђујемо. Носили смо то бреме издаје дуги низ година као организације цивилног друштва и разумемо колико то може да разара.

Нудећи празан папир као полазиште о унутрашњем дијалогу о решавању питања Косова крајем 2017 године, држава прави још један у низу корака који следи разговоре у Бриселу. Резултати преговора видљиви су за становнике северног дела Косова и енклава. Узимамо слободу кретања као прво питање које полако добија обресе трајног решења. Искрено, све владе су још од 2000 године гледале на проблем Косова, отварају питања нормализације односа и повећања људских права мањина које на Косову живе. Неретко су били опструисани. Сетимо се само Војислава Коштунице који је на високим тоновима и тешкој реторици о Косову као и на опструкцији рада Хашког трибунала заснивао своју политику. Ту се добро уклапају ваше поруке о томе да статус кво и замрзнути конфликт није опција иза које Србија може наћи неко трајније решење. Напротив.

Никако не подржава то ни интерес оних у чије има се преговара у Бриселу. Нарочито уколико заиста искрено желимо побољшање живота и пуне гаранције заштите људских права. Бриселски споразум оставља питања и шта је постигнуто у тим преговорима у области људских и мањинских права, зашто се са спровођењем појединих договора касни, зашто нема спремности на албанској страни да се формира ЗСО. То прате организације цивилног друштва које су у овој сали. Достављаћемо вам извештаје, препоруке као и до сада. Тако данас долазимо и до унутрашњег дијалога за овај сто. Не у исто време са свим групама. Верујем да пред собом имате различите сегменте модерног и отвореног друштва. Верујем да постоји бојазан од оштријих тонова и да се зато ово столовање распарчало на унутрашњи дијалог са професорима, академском заједницом, САНУ, црквом и по свему судећи са Националним коментом.

Овај безразложни страх од дијалога се мора превазићи. Нема питања која не можемо отворити пред било ким од набројаних група. Сигуран сам да и за то постоји барем мала спремност.

Прелазим на конкретна питања из области људских права – приступ правди као једно од питања које је начето Бриселским споразумом, мора добити јасне обресе. Нађите адвоката који може заступати наше сународнике пред косовским судовима. Адвокатске коморе Србије не желе да сарађују у активностима у којима учествују адвокатске коморе Косова. Зашто правосудна академија не сарађује са истом таквом институцијом у Приштини? Каква је сарадња министарстава правде, тужилаштва, Заштитника грађана? И то је на трагу онога што је и Соња Стојановић поменула, о неопходности такве сарадње у интересу заједничке безбедности.

Ту се отвара и питање младих, образовања, квалитета наставе, студирања, признавања диплома чије решавање мора бити приоритет за Србију. Али, и слободних избора, демократије коју сте помињали и поверења у мишљења оних који на Косову живе. Етничка дистанца између Срба и Албанаца је огромна. Јако је мали број младих икада упознао Албанце. Али, знају да са њима не би седели у школским клупама. То вам показују сва истраживања која смо радили.

Судови у Србију су недавно донели пресуду да није говор мржње ако поистоветите Кече са издајом. Обући део албанске националне ношње уколико сте Србин, за неке медије представља издају. И то суд нажалост потврђује у случају који смо водили пред нашим правосуђем.

Овде се дотичемо још једног питања из области људских права, слободе изражавања, да ли је она гарантована грађанима Митровице, Зубиног Потока, Липљана, да ли ви отворено можете без последица говорити о обавезујућем споразума између Београда и Приштине о нормализације односа у тим градовима уколико сте обичан грађанин. Притисак је велики. Не осећа се у Београду. Осети се тек када сте на северу Косова, када у енклавама разговарате са људима. То најбоље знате. Атмосфера где се шаљу двоструке поруке о спремности да се седне за сто и у Бриселу и на унутрашњем дијалогу, са једне стране, али и на спремности да се војска шаље на Косово, што смо нажалост ових дана у појединим медијима видели, све нам то подоста говори о поларизацији и збуњености која се оставља грађанима. Ту додајте и слободу медија, како у Србији тако и на северу Косова и на читавом Косову. И биће вам јасно одакле та тињајућа мржња.

Наслеђе деведесетих нас оставља немим пред оним што је чињено. Улога војске и полиције тек је начета процесима у Хагу. И мора се наставити поступцима пред нашим Специјалним судом за ратне злочине. Посебан изазов је и суд који се са много муке оснива на Косову за злочине ОВК, а који може довести до смањења притисака у Србији, повећане вере у правду.

Недавно су именовани и адвокати који ће заступати жртве злочина ОВК и то је први корак. Али, не чују се довољно јасни ставови Владе о томе шта ће значити тај суд, па овако упућујемо и позив вама. Уједно, са обе стране су дуги спискови несталих. Жртава, расељених, уништене имовине. Ове спискове нарочито настрадалих током сукоба 90-их на Косову, држава се није много трудила да води. Већ спомињањем, морам да споменем ентузијазам и посвећеност колега из Фонда за хуманитарно право због којих данас и говоримо о овим бројевима.

Улазимо у унутрашњи дијалог са цифрама које не могу бити предмет манипулација. Очекујемо и од председника и од Владе да се јасно одреди према овим подацима, да их прихвате као валидне и тиме спрече оно што смо виђали у региону. Нарочито, лицитирањем цифараЈасни су ставови о будућој позицији Србије према Косову великом делу цивилног друштва. Најпре, у позитивном погледу на све разговоре у Бриселу. А, потом и на будуће одлуке које ћемо имати пред УН, можда и Савету Европе. Сви ставови морају бити правно утемељени и ту вам нудимо подршку.

Храбрости имамо. То смо показали када смо први пут након 1999. године ишли на Косово. Када су Борка Павићевић и други нападнути од стране, нажалост, манипулисаних људи. Али, и недавно, приликом посете Северној Митровици на Округлом столу смо говорили са представницима косовских институција, бившом преговарачицом Едитом Тахири. Све је, колико толико, протекло у атмосфери дијалога.

Оно што можемо понудити као ЈУКОМ, као организација која је већ двадесет година активна у заштити људских права је у првом реду јасан став о потреби заштите људских права свих који живе на Косову. Уколико сте били на северу Косова, јасно вам је да је безбедност Срба и других мањина угрожена. Различити су интереси и притисци. Уколико одете до енклава у којима живе Срби, широм Косова, тамо видите затвореност. На чињеницама утемељено неповерење према косовским институцијама, а недавни догађаји то само потврђују.

У ЈУКОМ-у смо израдили заједно са Форумом за етничке односе почетком 2002 године анализу Косово – децентрализација. У потпуно другачијим међународним околностима. Много пре немира на Косову и проглашења независности. Уз Елизабет Науклер, изузетну правницу и некадашњу управитељку Оландских острва као успешног решења са севера Европе. Делови те анализе и данас могу бити актуелни и дати усмерење у преговорима.

Вратили бисмо на сто и тему еврорегиона која је једно време егзистирала као могућност за превазилажење сукоба на Балкану. На крају, у овом кратком прегледу права која су данас угрожена на Косову, морам да поставим питање – да ли смо као држава

одлучили да се боримо за то, за територију или смо коначно пресекли тај косовски чвор и одлучили да се боримо за људе, да не изгубе тло под ногама, да им сва права буду гарантована и заштићена. Мислим да смо и данас добили доста јасан ваш одговор.

Неке од гласова разума смо изгубили на Косову, пре свега, Оливера Ивановића са којим смо разговарали прошлог децембра у Митровици и који је познајући и српски и албански језик заиста био спона и неко ко је могао без острашћености причати о народу коме је припадао. О могућностима за договоре.

Разговарамо и са оцем Савом Јањићем из Дечана. Сигуран сам да има још много конструктивних људи са којима се могу направити ови мостови сарадње. Остаје да се запитамо и зашто млади људи данас у Митровици, Зубином Потоку, не знају албански, а са правом постављам питање и косовским властима, зашто нико од младих Албанаца не говори више Српски језик?

О томе данас причамо. Због тога смо за столом. Очекујемо да о томе одлучите. У томе ћемо вам помоћи. Изађите са нечим новим као што сте и најавили. Исправите осећај који имамо, да ми никада не пропустимо прилику да пропустимо прилику.

Дајем реч Јовани Јаковљевић из Интера, а која ће говорити о јачању институција као услови за бољи положај Срба на Косову.

ЈОВАНА ЈАКОВЉЕВИЋ:

Већ је у претходном панелу речено да се следеће године навршава 20 година од потписивања Кумановског споразума и сукоба на Косову. За све то време ми као друштво нисмо успели да решимо нека питања која су од велике важности за квалитет живота српске заједнице на Косову и Метохији.

Примера ради, јавне институције и установе на КиМ не функционишу сасвим ефикасно. Оне су задржале систем функционисања који је важио и по којем су функционисале у периоду пре 1999 године. Многи од њих, готово већина нису биле део ни једног програма модернизације све ове године. Превелика запосленост у јавним установама и институцијама јесте један од великих проблема. Затим, ту постоје и неке установе и институције на КиМ које немају никакву сврху.

Нама као српској заједници су потребне институције које ће да функционишу ефикасно и да квалитетно пружају услуге свим грађанима на КиМ, а када кажем – ефикасне институције, мислим на локалне самоуправе, судство, полицију. Такође, мислим и на институције везане за образовни систем, здравствени систем, систем социјалне заштите.

Већ сам споменула прекомерну запосленост у јавним установама. И то јесте један од важних проблема српске заједнице на КиМ. Поставља се питање – како решити тај проблем, а да то не изазове додатно исељавање људи са КиМ, већ да их задржи на тим просторима? Нама је потребан један озбиљан програм који ће омогућити тим људима да виде своју будућност на КиМ и без рада у јавним институцијама.

Други важан проблем, можда не по хијерархији, али овако како ја излажем, јесте то да Република Србија на КиМ не спроводи ефикасан социјални програм. Управо ваша посета уважени председниче Лапљем селу јесте показала сву мањкавост социјалног програма. Социјални програм на КиМ се највећим делом спроводи кроз запошљавање у јавном сектору. И да се вратим на претходно, треба растеретити јавне установе и јавни сектор и креирати такав социјални програм који ће таргетирати пре свега, најугроженије слојеве становништва.

Споменула сам и да су нам потребне ефикасне локалне самоуправе. То значи да на КиМ локалне самоуправе су у претходном периоду показале да немају довољно капацитета и да нису спремне да стратешки планирају и да реализују развојне пројекте. То је нарочито уочљиво код општина на северном делу КиМ и то нарочито у периоду након Бриселског споразума када су пристигла одређена финансијска средства и када су те општине показале да нису довољно спремне, да немају довољно капацитета да апсорбују сва та средства и да их употребе у смислу стратешког развоја.

Након Бриселског споразума је било познато да ће одређена финансијска средства из међународне заједнице бити додељена локалним самоуправама на северу Косова. И ми, као организација смо се тада обратили тадашњем министру за КиМ, а касније и директору Канцеларије за КиМ, како бисмо објаснили озбиљност ситуације и како бисмо алудирали на то да се нађе неко решење како би се та средства искористила на најбољи могући начин.

Међутим, и нажалост, они нису препознали ни озбиљност тренутка нити важност те теме. Касније, ми смо се том темом бавили кроз једну анализу. И објавили смо студију коју смо симболично назвали "Да ли живимо боље?" где смо показали како су локалне самоуправе на северу Косова потрошиле тај новац који је стигао из, пре свега, ЕУ. Резултати те студије су показали да локалне самоуправе нису имале довољно капацитета да осмисле стратешки важне пројекте. Јесу решавани неки проблеми, али они су били текући проблеми, а не стратешки.

Дакле, нама је потребно и ми морамо да радимо на јачању капацитета локалних самоуправа и том процесу морамо да приступимо стратешки. Стратешки приступ је веома важан и у другим сегментима развоја на КиМ. Када то кажем, мислим пре свега, на

развој приватног сектора. Приватни сектор на КиМ је заиста, слободно речено, у једној рудиментарној фази и то је пре свега проузроковано због вишегодишњих нестабилних политичких и безбедоносних околности, што је утицало и нажалост и данас утиче на пословни развој, на прилив инвестиција и на крају, свакако и на очување квалитета радне снаге.

Сада смо у прилици када имамо шансу да кренемо у једну дугорочну стратегију задржавања Срба на КиМ економским путем. А, то би значило једну дугорочну стратегију пре свега, улагања Републике Србије, а затим и осталих. И развој малих, средњих и што да не, и великих предузећа на КиМ би представљао један значајан заокрет и добар потез Републике Србије у дугорочном плану за КиМ.

Да закључим, за све ове проблеме које сам навела ми њих треба пре свега треба да посматрамо стратешки, а потом и економски. Уз јасну визију, јединствен приступ, озбиљне институције и озбиљне људе. И да на тај начин допринесемо бољем квалитету живота људи на КиМ, њиховом положају, а самим тим и останку и опстанку на просторима КиМ, што на крају крајева и јесте циљ овог дијалога. Хвала.

МОДЕРАТОР:

Хвала. Са нама је и Сања Соврлић из медијског портала Црно-бели свет. Молимо да поделите са нама ваша виђења и да дате оно што је битно, а то је угао гледања људи који живе и раде на Косову. Изволите.

САЊА СОВРЛИЋ:

Фокусираћу се на само неким темама, с обзиром да су проблеми Срба са Косова и северно и јужно бројни, али за ово кратко излагање сам издвојила само неке. У последње време су гласне приче о подели Косова или размени територија. Мој став је да таква решења не само што неће решити постојеће већ могу створити и нове проблеме.

Подсетићу да је Србија започела интеграцију севера у косовско друштво испуњавањем преузете обавезе из Бриселског споразума. Тачније, подстицањем српске заједнице да изађе на косовске изборе.

Дакле, моје питање је - ко се то може усудити и рећи грађанима – играли смо се са вама пет година, хајде сада да укинемо те општине и да вас поново реинтегришемо. Подела, нити размена територија нису добра решења, а посебно не за Србе који живе јужно од Ибра.

Шта год да буде укључено у свеобухватни план о Косову и какво год било коначно решење, оно не сме заборавити људе. Срби са Косова су на папиру грађани Србије и

грађани Косова. А, заправо, грађани другог реда у оба система. То најбоље показује проблем докумената. Јер, многим није лако да дођу до косовских, а пасоши које издаје Република Србија нису исти као они које имају грађани у централној Србији. Многи Срби са Косова чак покушавају да промене и пребивалиште како би са адресом становања у Србији лакше дошли до пасоша за које им није неопходна виза. Али, ту настаје проблем, јер су они под много већом контролом у овом процесу.

Рецимо, из Чачка се лако можете преселити у Београд или било који други град у Србији. Али, ако сте из Лепосавића, Северне Митровице, Осојана, Пасјана, Зубиног Потока или било ког другог места на Косову, процедура је знатно компликованија. Србија неће очувати етничку структуру тако што ће Србе на силу држати на Косову, већ тако што ће покушати да им обезбеди пристојан живот у околностима какве јесу и реалности каква постоји. То значи, да буду пуноправни грађани Србије, али исто тако да траже своја права код оних који имају ефективну власт на Косову.

Безбедност је један од највећих проблема на северу Косова. Не бих да умањујем важност других безбедносних изазова, али један од највећих показатеља је убиство Оливера Ивановића. Подсетићу, човека који је безбедност истицао као највећи проблем у северној Митровици. А, пре тога је створена атмосфера линча на њега. Још једном ћу подсетити да је чак произведен и емитован спот на ТВ са националном фреквенцијом где му је нацртана мета. Ко год да га је убио, могао је бити у уверењу да је учинио праву ствар. Јер, таква атмосфера се правила.

Ако нам његово упозорење на питање безбедности није било довољно, да ли нам је довољно јасно данас када га нема? Требало би да нешто научимо након убиства Оливера Ивановића, а то су по мом мишљењу две ствари, безбедност јесте један од највећих проблема севера Косова. А, сигурна сам да је било политичара који се нису осећали пријатно након тог убиства. Стога би друга поука требало да буде, политичка борба не оправдава коришћење средстава која искључују аргументе и пристојну расправу, а вређају достојанство.

Запамтите једну ствар, они који данас критикују власт државе коју сматрају својом, са лакоћом же се борити за своја права у Приштини. Чувајте такве људе. Уместо што их дискредитујете без аргумената.

Образовање је такође једно веома важно питање, јер је универзитет кључно место окупљања младих на Косову. У свом излагању које имао током Округлог стола у Лапљем селу господин Селаковић је рекао да је срео пуно младих Албанаца који су се школовали на квалитетнијим универзитетима у иностранству и да говоре по пет, шест или седам светских језика. Упитао се том приликом који је наш генерацијски одговор на то. И у

потпуности се слажем са овим излагањем. И ја сам се питала који су наши одговори на то и дошла сам до два.

Први одговор је онај који је у складу са јавним дискурсом који се у Србији може чути – такви Срби код којих заједно са образовањем долази и критичко размишљање су страни плаћеници или домаћи издајници. А други одговор је – мој предлог за налажење тог генерацијског одговора. Охрабрите студенте Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици да користе могућности које на Косову имају. Постоји много програма за мастер и докторске студије, за професионално усавршавање у иностранству, али и на самом Косову. У тим програмима Срби или не учествују или је то у малом броју.

Зашто их не охрабрите да изваде косовска документа и искористе могућности које постоје? Како то политички представници Срба могу да користе та документа, учествују у процесима за које су им потребна, чак, буду у влади са Рамушем Харадинајем. А, млади људи не користе могућности којима не утичу ни на каква статусна питања.

Владини званичници често посећују Универзитет. Зашто не кажу деканима, студентима, професорима, да сарађују са невладиним организацијама јер је и то начин да стекну нека нова знања и вештине. Примера ради, суд сада ради по законима Косова. И хвалили сте се победама у преговорима јер ће бити српских судија. А, ко ће једнога дана радити у том суду ако студенти не познају законски оквир по коме тај суд функционише?

Исти случај је и са локалним самоуправама и другим институцијама. Једини начин је да сарађују са цивилним друштвом у коме раде људи који су дали значајан допринос бриселском процесу. Залагање за учешће у овим процесима мора бити јавно, кроз јавне наступе и изјаве у медијима.

Ово су били само неки од проблема српске заједнице на Косову. Покушала сам да изнесем неке предлоге решења. Уколико не буду створене околности у којима Срби са Косова могу имати пристојан живот и уколико не буду охрабрени да се боре за своја права у складу са реалношћу на терену, онда преостаје да Србија питање Косова решава исељавањем Срба, што признаћете није најбоље решење.

Или ће пустити да се сами иселе када се уморе од свега што данас преживљавају. А, прилично су уморни и не знам колико ће издржати.

МОДЕРАТОР:

Хвала. Верка Јовановић, Форум за етничке односе. Изволите.

ВЕРКА ЈОВАНОВИЋ:

Форум сматра да је процес нормализације и достизање пуне нормализације најреалније решење. Оно је једино одрживо и омогућава опстанак српске заједнице као и да се у будућности постигне више. Значај овог решења је што је статусно неутрално, а тиме се не прејудииира признање независности Косова од стране Србије.

Форум је у својим ставовима које смо приложили као део аналитичког материјала, предложио низ тема које би требало да буду на Бриселском столу и које говоре о кључним интересима Србије и српске заједнице, а који би требало да буду задовољени да би се постигла пуна нормализација.

Овом приликом, указаћу на оно што је од посебног значаја за остваривање повољнијег статуса српске заједнице, што је интерес Србије. Српска заједница на северу и југу Косова има значајне тешкоће у остваривању својих права која су гарантована међународним правом, али и косовским законодавством. Постоји висок степен дискриминације, пре свега, по питањима безбедности имовине, слободе кретање и запослења у јавним институцијама где Србима није обезбеђен адекватан приступ.

Срби јужно од Ибра су у знатно неповољнијем положају у остваривању својих права, посебно повратничко становништво које живи у енклавама где постоји висок степен инцидената који имају карактеристике етнички мотивисаних кривичних дела. Интерес Србије је да се створе институционални инструменти и заштита српске заједнице на Косову. Стога би требало инсистирати на захтеву ЗСО плус, а то значи следеће. Прво, потпуна реализација Заједнице српских општина односно ЗСО, која је значајно, а неостварено обећање. ЗСО је важан инструмент очувања и развоја српског националног идентитета, али и инструмент интеграције Срба у друштво Косова преко којег би српска заједница могла боље да остварује своја права.

Због тога су и обавезе и права Приштине, ЕУ и Београда да успоставе ЗСО. Друго, ЗСО како је договорено у Бриселу, не пружа довољно ефикасне инструменте гарантовања људских и националних права српске заједнице. Зато би требало у наставку Бриселског дијалога захтевати да се кроз правно обавезујући споразум гарантују нека решења из Ахтисаријевог плана. Укључујући и додатака 5 и посебно она која се тичу заступљености Срба и других заједница у јавном и политичком животу, очувања и развоја културног и етничког идентитета као и статуса и заштите права и имовине и историјских споменика СПЦ.

Да би ЗСО функционисала као легитимно представничко тело и механизам боље и потпуније заштите српског становништва на Косову, посебну пажњу теба посветити изградњи капацитета људи који ће радити у телима ЗСО. Јачању капацитета локалних

заједница за сарадњу у оквиру ЗСО. Обезбеђивању слободног политичког организовања као и организовања организације цивилног друштва. Ово налаже промену досадашње праксе власти Србије која је фаворизовала једну од политичких опција и власти блиских група и појединаца.

Дакле, нужно је подржавати и подстицати аутономију локалних актера. Затим, омогућавање српском становништву које живи у енклавама да имају своје представнике у оквиру ЗСО у циљу развоја механизма, боље заштите становништва у енклавама. Обезбеђивање могућности придруживања других општина, као што је Гора чије већинско становништво припада српском говорном подручју и образује се у систему образовања Републике Србије. Подстицање укључености представника других заједница које живе у срединама са српском већином.

И треће, препоручујемо да се кроз Бриселски дијалог Србима на Косову омогући оно што имају Албанци у Централној Србије, то јест, да се успоставе гаранције за самоуправу чији би координативни орган био Национални савет српске заједнице.

Предлози Форума у вези са ЗСО наглашавају неопходност наставка дијалога са Приштином и узимање у обзир положаја српског народа на Косову како на северу тако и на југу. Свака опција која укључује поделу или размену територија неизоставно би допринела погоршању положаја читаве српске заједнице због могуће дестабилизације и сукоба. И знатно погоршање услова у којима живе првенствено Срби на југу Косова.

Стога је став Форума да треба одбацити свако решење које подразумева поделу или размену територија. Хвала.

МОДЕРАТОР:

Нова друштвена иницијатива – Јована Радосављевић, изволите.

ЈОВАНА РАДОСАВЉЕВИЋ:

Прошлонедељни догађаји на Косову, односно хапшење директора Канцеларије за КиМ, Марка Ђурића, прекомерна употреба силе јединице РОСУ над министрима, градоначелницима, посланицима и одборницима као и мистериозна депортација шесторо турских држављана су довеле до једне од највећих криза приштинских институција која представља разлог за забринутост за све нас.

Ово говори о непредвидивости институција у Приштину и озбиљно доводи у питање њихову посвећеност дијалогу. Са друге стране, међународна заједница је поставила јасне црвене линије по питању сценарија решавања косовског питања које се односи на поделу Косову, односно размену територија. Иако тај сценаријо делује као да је

одбачен, ипак се нашироко о њему прича у различитим круговима у Србији, а питање је да ли је то дугорочно добро решење. И ако јесте, за кога.

Подела Косова односно размена територија је најопаснији пут. Замислите само шта би се десило ако би се север одвојио. Само половина Срба на Косову би остала. Од те половине највећи број Срба живи у Косовском поморављу. Ти људи због недостатка могућности запослења, увелико одлазе у потрази за новим животом. Са поделом Косова, дошло би и до повећаног одласка косовских Срба.

С друге стране, не заборавимо и осврнимо се на косовски Устав, који косовским Србима гарантује 10 места у парламенту и друге гаранције, репрезентације у институцијама, са дупло мањим бројем. Ко може да гарантује да косовске институције неће променити свој устав и смањити или чак укинути гаранције које Срби имају. Срби ће изгубити оно мало институционалних механизма заштите. То ће их највише навести, то ће их још више навести да напусте Косово.

Преговори у Бриселу воде се из перспективе победника и губитника, а потребно је променити ту перспективу на то да обе стране из преговора могу изаћи као победници, или бар не као губитници у односу на супротну страну.

Ово је кључно, јер само на тај начин се може очекивати дугорочно одрживо решење и какав, такав суживот између заједница. Као што једна грузијска пословица и каже: „Киша не пада само на један кров“, па тако и Београд и Приштина морају да изнађу компромисно решење које ће обезбедити дугорочни мир и сујживот између заједница.

Преговори треба да се наставе колико год је то потребно, односно док се не изнађе најбоље могуће решење. Са тим у вези, неопходно је да се упоредо настави унутрашњи дијалог међу Србима, чак и после представљања Платформе о решењу косовског питања са посебним фокусом на Србе са Косова, јер на крају крајева, на њих и резултат преговора, односно свеобухватни споразум највише и утиче.

Оно што је приметно је да је направљен огроман напредак у дијалогу, иако то не изгледа тако на површини. Ово је, на жалост, на штету транспарентности. Поставља се питање по коју цену за међу етничке односе и демократски капацитет друштва овај напредак је направљен. Зато је битан правно обавезујући свеобухватни споразум који ће у доброј мери бити имплементиран.

Императив морају бити мир и безбедност грађана и свако заостравање односа и нове тензије не иду у прилог решавању косовског питања, а посебно безбедности Срба на Косову, али и читавог региона.

Предуслов за мир јесте владавина права и поштовање договореног. Предуслов за мир је, између осталог, проналажење криваца за убиство Оливера Ивановића.

Неопходна је промена дискурса политичких елита како у Београду, тако и у Приштини. Људи у Београду и другим градовима у Србији не познају савремено Косово. Посебно је битно утицати на контролу садржаја појединих медија који свакодневно најављују неки нови рат, неки нови хаос, стварају неку нову тензију мимо било каквих етичких и моралних кодекса и одговорности.

Наратив се мора променити. Позивање на мржњу, рат, насиље, везразложно ширење панике и страха се мора најстрожије санкционисати. Тензије на терену, на дневном нивоу су само последица замртног конфликта који лако може да ескалира. У рукама је Београда и Приштине да промене дискурс и почну озбиљније да раде на стварној нормализацији односа и на помирењу.

Са друге стране неопходно је дотаћи се и прилика међу самом српском заједницом на Косову и селективном односу званичног Београда према њима. Пракса поделе Срба на добре и лоше мора престати и стварање атмосфере фер и демократских избора и отвореног друштва, то може и остварити.

Поменула бих нешто што је Сања раније поменула такође, да је у последњих 18 година Приштина несебично улагала и омогућавала школовање људима у иностранству, који су се вратили и сада заузимају кључне функције у различитим секторима на Косову. Приштина је створила генерације лидера са међународним искуством.

Са друге стране, у 19 веку Србија је слала своје најбоље студенте на студије у иностранству, да стекну нова знања и вештине и да се после тих студија врате и помогну својој земљи.

Замислите само да је Република Србија у последњих 18 година школовала бар по петоро људи, и враћала их на Косово. Сада би имали генерације успешних људи у различитим сферама који би унапредили живот и створили подстицаје за опстанак Срба на Косову, али и повратак расељених. На жалост, последња истраживања показују да више од половине младих не види себе на Косову за пет година.

Данас, с друге стране, ми смо овде да причамо о недостацима приштинских институција и слабостима њихове администрације. Данас је битно и нагласити да Срби са Косово, држављани Републике Србије, немају исти статус као њихови сународници у остатку Србије.

Зато је и последње, мада не и најмање важно питање, везано за посебан статус Срба са Косова, који намају право на безвизне пасоше, односно могу да изваде само пасоше координационе управе, који немају једнаку снагу, односно захтевају додатни процес аплицирања за визу.

Ово јесте кршење основних људских права и индикатор неједнаког статуса Срба са Косова у односу на Србе и остатка Србије, посебно зато што је процедура промене пребивалишта за Србе са Косова фактички немогућа.

Са потписивањем Бриселског споразума Срби са Косова су били приморани да изваде косовска документа. Одржану су већ два круга избора за косовске институције. Интегрисане су готово све институције у косовску инфраструктуру. Остала нам је Заједница српских општина, остао нам је свеобухватни правно обавезујући споразум.

Сада је време да Србија одлучно стане у циљу осигуравања најбољег могућег и дугорочног решења косовског питања. Хвала.

МОДЕРАТОР:

Са нама је Миодраг Милићевић, из НВО Актив.

МИОДРАГ МИЛИЋЕВИЋ:

Добар дан свима. Поштовање г-дине председнице, уважене даме и господо, представници медија, драги пријатељи, желим да се данас у име невладине организације Актив из северног дела Косовске Митровице, све скупа поздравим. Захваљујем се на могућности да данас у овом формату покушам да допринесем, а неком бољем разумевањем, комплексности овог нашег питања.

Као неко ко увек даје предност дијалогу, у односу на друге, не тако радо виђење форме решавања овако важног питања, сваког ћу и без икаквих политичких мотива данас поздравити ваше настојање, да кроз форму унутрашњег дијалога са организацијама грађанског друштва покушате да проникнете сву комплексност данас овог животног питања.

Наиме, након више месечних разговора који се по овом питању воде, општи је утисак да нисмо близу жељеног консензуса, а по питању статуса Косова, а врло често смо и сведоци, веома површног познавања суштине односа између дубоко подељених заједница на самом Косову.

Када томе додате и положај српске заједнице о којима ћу данас нешто више говорити, не могу се отети утиску да ће се за решењем овог питања трагати у наредним

годинама. Са тим у вези, дозволићите ми да се осврнем на неки од бројних чињеница попитању горег наведеног којим желим да вам предочим неке од проблема са којима се суочава српска заједница а којима су нешто раније две моје колегинице, односно три моје колегинице из северног дела Косовске Митровице, говориле.

Уз пуно уважавање принципа вођења бриселског дијалога и настојања да тај процес доведе до приближавања ставова и нормализације односа између Београда и Приштине, морам да приметим да је недовољна укљученост Срба са Косова за последице имао висок степен незадовољства.

Осећај изопштености из целокупног процеса или готово или минималан утицај на сам ток преговора, пропуштајући притом шансу да кроз практичне предлоге олакша делегацијама изналажење можда неких боља решења од до сада виђених.

Желим да напоменем да је у досадашњем раду Актив препознао већину ових проблема које у континуитету већ неколико година уназад кроз предлоге практичних политика настојимо да утичемо на решавање истих.

Ипак, упркос одређеним помацима, велика већина тих питања је и даље актуелна, па ћу овом приликом поменути само неке од њих.

Након постизања споразума, постизање договора о слободи кретања, питање признавања, као што је Јована и као што је Сања рекла, питање признавања личних докумената, попут личних карата издатих од стране измештених МУП-ова са Косова, односно полицијских управа, пасоша координационе управе за грађане Косова, данас су једне од главних препрека за остваривање пуне слободе кретања.

Када томе додамо и нерешено питање возачких исправа и регистарских таблица, ову ситуацију заиста чини крајње неприхватљивом. Истовремено, бројни грађани се на Косову суочавају не могућношћу прибављања косовских докумената.

С тим у вези, желим да напоменем да је ово један од великих проблема са којима се српска заједница суочава. Ми смо се бавили и наставићемо да се бавимо питањем и предлозима и решењем ових питања, колико је комплексна ситуација, доводи податак само за све оне остале који нису баш детаљно упућени у ову тему.

Данас су у оптицају четири категорије пасоша за грађане српске и осталих националности који имају место пребивалишта на Косову. Једнако битно питање је и права и повратак расељених, као и почетак дијалога у повратничким срединама.

То је нешто што до сада нисмо имали прилике да видимо. Бавили смо се повратком на нивоу статистичке грешке, али не и суштинским повратком, са отварањем дијалога, међу етничког дијалога међу самим заједницама у повратничким срединама.

То треба да буде један од циљева предлога са којим би ми отпочели, дали допринос генерално нормализацији односа и признавању, односно препознавању заједница у тим повратничким срединама.

У том смислу желим да истакнем да је процес нормализације односа Београда и Приштине, али и заједница на самом Косову, напосто не може да добије замајац уколико се и даље не буду решавала питања повратка узурпиране имовине.

Фигуративно, односно преточено у бројке по нама доступним подацима, неких 30 хиљада стамбених јединица је и даље узурпитано на Косову, неке 42 хиљаде пољопривредних земљишта, док је број случајева поднетих пред локалним судовима, барем нама по доступним подацима, непознат за сада.

С тим у вези, једнако битна тема је у ствари питање правосуђа, те ћу се осврнути и на опште стање генерално и у правосудном систему, али и на опште стање на Косову, који се огледа у 450 хиљада тренутно нерешених судских случајева. То је јако алармантан податак, када се овоме дода и бројка од 17 хиљада случајева, односно одштетних захтева пред локалним судовима, чини ову ситуацију крајње алармантном и веома комплексном.

Једнако битна тема, можда чак за мене и за нашу организацију, једна од најбитнијих на којима инсистирамо, је у ствари питање поштовања права на српски језик, односно употребу српског језика.

За неке је ово чисто пуко техничко питање, међутим, оно је од суштинске важности за очување идентитета српске заједнице за Косову и Метохије. Због чега то кажем? У овом моменту, то је податак који је опште познат, косовски Устав у својој верзији на српском језику напосто има преко 200 што граматичких што словних грешака.

То су ствари које не говоре само о техничким капацитетима из постојећих институција, то је рефлексија стања српске заједнице, односно положаја српске заједнице на Косову који недвосмислено ваља поправити, не само ми, укључујући и бројне друге локалне организације, као и медије, веома инсистирамо на решавању овог питања. Међутим, упркос свим настојањима до сада, заиста су резултати поражавајући.

Неко је раније поменуо овде и придружићу се констатацији да је образовни систем у оквиру наставно-научног програма Републике Србије од виталног интереса са очувањем

српске заједнице на Косову и Метохији. Исто се то односи и на здравствени систем. То су две неодвојиве теме што се егзистенције српске заједнице на Косову тиче.

С тим у вези, искључиво и једино треба инсистирати на деполитизацији тих тема, односно тих области како би се осигурала и обезбедила апсолутна здравствена заштита и пун приступ образовном систему на свом матерњем језику као што је то закон и прописао.

У том смислу, желим само да напоменем да је косовски образовни систем по последњем писатељству из 2017. године било претпоследње на глобалном нивоу, тако да је сувишно трошити речи о томе у какав систем би се евентуално српски ђаци интегрисали.

Уједно бих завршио са нечим што је Соња Гајић Стојановић претходно рекла, а то је безбедносни аспект, из једног другог угла. Наиме, ми смо већ три године уназад, годишње производима испитивање, анализу трендова које се баве испитивањем јавног мњења у четири општине на северу.

По последњим анализама које су публиковане 2017. године у новембру месецу, као највећи безбедносни ризици се истичу међу етнички инциденти, политичка нестабилност и организовани криминал.

С тим у вези, прочитао бих само неке, по мени лично најбитнијих ставки које су проистекле као директан резултат ових истраживања, где једва 7% испитаника оцењује тренутну политичку ситуацију као добру, ништа ново. Преко 90% испитаника сматра да се ствари на Косову не одвијају у добром смеру, док сваки други испитаник сматра да живот за Србе на Косову за три године ће бити даклеко лошији неко данас.

Где се сваки други испитаник не осећа слободним да изрази јавно своје политичке ставове крајње алармантно и нама најбитнија ставка у ствари, а то је да говоро сваки други испитаник по нашим истраживањима не види себе на Косову и Метохији у наредних пет година.

То је оно на шта ми често упозоравамо нашим јавним наступима, често упозоравамо и локалне носиоце политика, али и међународне институције да се тренутно на Косову у последњих неколико година дешава процес такозване тихе миграције. Где људи, било индивидуално, било породично напуштају Косово и у потрази за неким бољим животом.

Не улазећи сада у мотиве, наравно свако до прилике има различите мотиве, али је овај податак за нас био крајње алармантан, и по овом питању, мислим да за вас као главне

носиоце власти, да бисте ово питање требали на најозбиљнији начин да размотрите у потрази за неким адекватним решењима по том питању.

Дакле, уколико говоримо о поглављу разговора између Београда и Приштине који је у току, треба се вратити на основе Бриселског споразума, то је више него јасно. Инсистирати на примени до сада договореног, без чега би даљи кораци одали утисад слабости и недоследности по питању политичке одговорности према овом процесу.

Као организација која се залаже за поштовање основних људских права, као и права једнакости и заједница, својим деловањем на Косову и у региону константно улажемо напоре на промовисању ових вредности. Настојаћи да активном давању доприноса процесу приближавања подељених заједница, у ствари, допринесемо свеукупном процесу нормализације односа између Београда и Приштине.

С тим у вези, направили смо искорак и веома брзо отварамо канцеларију у Приштини, што ће бити, на неки начин, виђено као један искорак према албанској заједници из северног дела Митровици, које би требало да доведе ка приближавању, ка бољем разумевању положаја српске заједнице унутар самог друштва.

Овим би уједно закључио, да уместо инсистирања на брзом решењу статуса Косова, енергију треба усмерити на решавање свих отворених питања са Приштином. Као и залагањем у залагањем у изналажењу практичних и одрживих решења за наведене проблеме српске заједнице чиме би се испунили предуслови за следећи корак, а то је постизање свеобухватног споразума између Београд и Приштине. Хвала вам.

МОДЕРАТОР:

Права интерно расељених лица на Косову, Владимир Петронијевић, група 484.

ВЛАДИМИР ПЕТРОНИЈЕВИЋ:

Хвала, председавајући. Поштовани г-дине председнице Републике, уважени чланови Владе Републике Србије, поштоване колегинице и колеге, разговарати о Косову, о будућности српско-албанских односа и будућности нашег народа на простору Косова је само по себи веома тешко, а нарочито је то тешко у овој години. Години у којој је убијен Оливер Ивановић, после недавних догађаја у северној Косовској Митровици.

Заиста сматрам да хапшење г-дина Ђурића, члана ширег састава Владе Републике Србије и преговарача у дијалогу заслужује најоштрију осуду, и то мора бири јасно и гласно речено.

Са друге стране, убиство Оливера Ивановића је послало много порука. Ја бих издвојио ону која је послата свима који о Косову размишљају храбро, одговорно и рационално. Морамо бити очигледно свесни свих опасности које разумно и одговорно промишљање о будућним односима Срба и Албанаца са собом носи и овде и на Косову.

Унутрашњи дијалог, о томе је овде било заиста речи, је пружио прилику и пружа прилику да свако изнесе став у вези са Косовом. Ја закључујем да је већина оних који су се укључили у дијалог, ипак заговарали статус кво. А, управо замрзнути конфликт најмање одговара Србији, њеним грађанима и нашем народу на Косову.

Ја бих овом приликом указао на једно веома важно питање о којем је било речи, а мислим да је оно кључно и за опстанак нашег народа на Косову, а и за повратак интерно расељених лица. То је питање заштите имовинских права интерно расељених лица и других неалбанаца на простору Косова.

Дакле, неки од главних изазова су већ поменути, а то су збирке нерешених захтева за накнаду штете, негде око 22 хиљаде је таквих захтева. Питање евикције, немање делотворног правног лека на преварне трансакције. Узурпација имовине, пре свега пољопривредног земљишта, затим непостојање делотворне заштите већ обновљене имовине.

Мени је јасно да то косовски Албанци нису желели да прихвате у дијалогу, али постоји обавеза државе да на овом питању инсистира. На простору бивше Југославије, имовинска питања решавана су различито, на различитим просторима. На један начин у Босни и Херцеговини, на потпуно други начин у Хрватској.

Дакле, ово је не само правни, већ и јасан политички проблем. Експертиза постоји, постоје и извештаји, а напомињем да је највећи део ових анализа заправо настао у оквиру пројеката бесплатне правне помоћи, чији је главни корисник Канцеларија за Косово и Метохију, а коју финансира Европска унија. Можда то и није без значаја у бриселским разговорима.

Овде је поменуто још једно питање, везано за визну либерализацију Косова. То је део неке моје личне експертизе из прошлих времена. Тачна је чињеница коју су изнеле колеге везано за различит ниво путних исправа које се користе на простору Косова у овом тренутку.

Али, треба имати у виду још нешто, када дође до визне либерализације за Косово, једини документи за које ће се тражити виза за путовање у Европску Унију јесу документи Републике Србије који су издати од стране Координационе управе МУП-а Србије за лица

која имају пребивалиште не територији Косова и Метохије. То је тако одређено. То је та чудна игра бројки у одлуци 1244 из 2009. године, овог пута Савета Европске уније.

Хвала.

МОДЕРАТОР:

Захваљујем. Са нама је Изабела Кисић из Хелшинског одбора за људска права.

ИЗАБЕЛА КИСИЋ:

Хвала на још једној могућности да данас говорим, јер ово заиста јесте кључно питање, како задржати људе да Косову. Говорићу из искуства Хелшинског одбора, из личног искуства. Хелшински одбор је обишао готово сва села на Косову. Не постоји српско село на Косову у коме Хелшински одбор није био од 99-те године, до данас. Оно што говорим, говорим на основу искуства из разговора са људима у тим местима.

Током последњих десетак година, посебно од примене Ахтисаријевог плана, постигнут је значајан напредак у инфраструктури и у унапређењу свакодневног живота грађана српске националности у општинама јужно од Ибра. Захваљујући, пре свега, улагањима међународне заједнице и косовске Владе.

Косовски устав је, без обзира на све ове граматичке и словне грешке које се налазе у њему, најмлађи европски устав и један од најмодернијих и наравно његова примена је оно на чему треба инсистирати.

Српска заједница на Косову може бити и треба да буде важан актер у стварању модерног, демократског и мулти културног друштва на Косову, уколико се укључи у снажније интегративне процесе. Институционални живот на Косову треба да схвати као арену у којој ће се борити за оне политике које полазе од поштовања људских права, основних слобода и демократних вредности, а не за блокаду и опструкцију Косовске владе.

Влада Србије треба да настави да помаже Српској заједници на Косову, али мора да одустане од политике манипулације Српском заједницом ради постизања територијалних циљева који су у супротности са процесима европских интеграција.

Највећи проблем српског становништва на Косову је сиромаштво, незапосленост, образовање деце, неефикасно спровођење закона. Важно је да се у преговорима траже дугорочна решења за положај српске заједнице, које ће омогућити економски и социјални развој и која неће бити дестабилизирајући фактор у Косовској влади, већ партнер.

Да би се избегао етнички принцип, неопходна је оријентација на заједничке пројекте који би укључивали Албанце и који повезују и Грачаницу и Северну Митровицу са Приштином. То подразумева изградњу заједничких и привредних објеката.

Неопходно је радити на пројектима који би допринели атмосфери међу етничке толеранције, који би укључивали српску и албанску, ако и децу из других заједница. Треба подстаћи формирање омладинских група и осмислити програме који би промовисали заједничке активности. Кроз стипендије, потребно је омогућити младим Србима да се школују на међународним универзитетима у Приштини и то смо данас такође чули.

Искуства показују да подељени градови не доносе добробит грађанима ни са једне, ни са друге стране, уколико не постоје истовремено и интегративни процеси. Стога је неопходно што пре развити и подржати програме који повезују, пре свега малде људе са обе стране моста у Митровици.

Унапређење квалитета образовања на свим нивоима треба да буде један од стратешких циљева за оснаживање српске заједнице. По подразумева и едукацију професорског кадра и то, пре свега, у основним и средњим школама.

Родна равноправност је занемарена, те је веома мали број жена на високим административним функцијама у српским општинама. Стога би подстицај женским групама и организацијама био од значаја.

Цивилни сектор може пуно да помогне на повезивању младих различитог етничког порекла. Успостављање владавине закона на северу Косова и његова интеграција значајна је за регион, али пре свега, за грађане српске националности јужно од Ибра, такође, будући да се у Митровици налази главни медицински и универзитетски центар коме они гравитирају.

Да закључим, најпроблематичнија тачка још од 99-те је север Косова. Званични Београд је више пута у савременој историји жртвовао Србе ван Србије, одбијајући мирна решења и висок степен аутономије. Надам се да ова Влада неће ићи тим путем. Косовски Срби јужно од Ибра су у изузетно тешким околностима направили огромне напоре да се integriшу у косовско друштво. Тај процес још траје.

Такође, и са овог аспекта европске интеграције су веома значајне, зато што припадање Европској унији, Европској заједници, никада не значи губљење идентитета и губљење културног идентитета, него напротив повезивање тих идентитета и комуникацију између тих различитих идентитета.

Хвала.

МОДЕРАТОР:

Наташа Драгојловић, Национални Комент, децентрализација.

НАТАША ДРАГОЈЛОВИЋ:

Хвала. Хтела бих нешто да кажем о децентрализацији, примени принципа субвенционисаности, као главних принципа на које ми треба да се позивамо у остварењу права нашег народа на Косову и Метохији, да има своју локалну самоуправу.

Локална самоуправа је право, то није привилегија коју нама треба неко да да, то је универзално право које је загарантовано свим међународним конвенцијама, уговорима, пре свега Савета Европе.

Друга ствар, на коју сам хтела да укажем, тиче се начина на који се штите права Срба на Косову и Метохији. Дакле, не постоји, као што смо из претходних излагања чули, ни једно једино право из повеље, Европске повеље о људским и мањинским правима, које Србима није угрожено на Косову и Метохији. Дакле, свако право излистано у тој повељи, њима се крши систематски, свакога дана, и од стране косовских институција.

Србија као држава није у могућности да им та права заштити, јер наш правни систем није ефикасан на територији Косова и Метохији. Ко је онда гарант права Срба на Косову у ситуацији када Косово није међународно призната држава, а Србија не крши права Срба на Косову и Метохији.

Да ли су наши грађани који на Косову и Метохији живе једини народ у Европи који нема право да се жали Европском суду за људска права. Министар Расим Љајић, ако је добро цитиран, рекао је неки дан да је могуће одобрити Косову чланство у Савету Европе, али не и у Уједињеним нацијама. Бојим се да то није тачно, јер је услов за чланство у Савету Европе, чланство у Уједињеним нацијама.

Ми треба да урадимо озбиљну правну анализу трошкова ... евентуалног разматрања могућности да се некако омогући некакво чланство Косова у неком тренутку у Уједињеним нацијама. Нисам видела да негде има анализа трошкова и користи и правних и економских и политичких, овакве једне одлуке и аргумената, про и контра, волела бих то да видим.

Трећа ствар на коју хоћем да укажем, у овом делу који се тиче људских права, дакле Удружење жена Пешчаник и мрежа жена Расинског округа, послале су молбу да се део њихових активности презентује данас овде, а тиче се женских права на Косову и Метохији и женског питања као теме преговора.

Оне наике тврде да жене упркос томе што је резолуцијом 1325 – жене мир и безбедност загарантовано присуство жена у свим међународним преговорима, у нашем тиму, жена на жалост нема. Ту Србија ништа није ни боља ни гора од других, и на глобалном плану, кажу ове дивне жене, са свега 4% жена стоји у преговарачким тимовима и свега 2% потписа жена на мировним споразумима.

Оне такође указују на то да су жене, као тема преговора потпуно запостављене, а прича се и о регистарским таблицама и о енергетици и о телекомуникацијама и о полицији и о правосуђу, слободи кретања, али не и о женама жртвама рата, који је вођен на Косову, женама жртвама сексуалног насиља, то није тема преговора.

Жене у региону Митровице сматраја да преговарачки тимови не препознају и не покрећу питања која су од директног интереса за грађанке и њихов свакодневни живот. Указују и на то да су женске организације биле, а и данас су међу најпосвећенијим заговорницима мира, осуђивале су насиље и сукобе и дизале глас против национализма и шовинизма на простору бивше Југославије и да су се супростављале заговорницима силе као начина решавања конфликта.

Њихово, и одсуство њихових приоритета и иницијатива у преговорима, постигнуте договоре чини једностраним и недовољно утемељених у реалности, сасвим сигурно неодрживим у будућности.

Оне такође апелују на Европску Унију и званични Брисел да инсистирају да обе стране у преговорима укључе жене и њихове представнице у дијалог, као и да на агенди дијалога поставе питања од значаја за жене у складу са међународно преузетим обавезама на основу ратификованих докумената и добром праксом Европске Уније. Хвала вам.

МОДЕРАТОР:

С обзиром да је било оволико излагања, верујем да ћете, г. председниче, имати прилику да се осврнете. Верујем да се осећате међу онима који отворено говоре са Вама. Захваљујем на времену које сте издвојили и слушали сва излагања, без обзира да ли су их износили неки неистомишљеници, или не.

Оно што је чињеница да јако много младих је овде говорило, јако много жена је говорило. Говорило је много људи са севера Косова, који заиста та питања, са много више емоција могу износити, а данас тих емоција није било, што мислим да је веома квалитетно. Надам се да ће тако и остати до краја данашњег дана.

Као неко ко се средином 90-их, са 18 година, био сам у војсци, одрастао на емисијама РТС-а, можда да завршимо са једном, пре него што Вам дам реч, а то је – да смо данас доказали да Дозволите да вам се обратимо можемо добити и неко друго значење.

Изволите г-дине председниче.

АЛЕКСАНДАР ВУЧИЋ:

Ја ћу кратко, уз захвалност свима што су узели учешће у овој расправи, Јадранка ће бити овде за трећи део. Више од три сата смо седели и разговарали на пристојан начин. Чули смо много паметних предлога, добар део тих ствари укључићемо у наше разговоре и покушати да се одређени помаци виде.

На жалост, ја нисам превелики оптимиста, иако ћу отворено увек говорити о свему и борити се за то да до решења дођемо. Нисам, управо зато што имамо чак више од две супростављене јавности у којој се сви чују, а мало ко жели некога да саслуша.

У неколико расправа смо чули да неко дели Србе на добре и лоше и да имамо домаће издајнике и стране плаћенике. Морам да вам кажем да измишљате. То никада нисам изговорио у последњих шест година, на било који начин и на било које место.

То је потребно да се каже како би се оправдала своја позиција жртве, хероја у разговору са неком ко му то никада, ни на који начин није саопштио, никада. Да ли се догодило једанпут Соња да нисам дошао на безбедносни форум, а да сте ме позвали? Да ли се догодило једанпут Милане да се нисам јавио на телефон, а да сте позвали по било ком питању?

Да ли се догодило некада, нисте тражили за себе ништа, већ говорим о важним и некада тешким државним темама. Да ли сам вас увредио било када јавно или на такав начин? Нисам. Али је то остао дискурс из краја 90-тих година, јер тако је најаче оног другог са којим не мислиш слично или исто, или у политичком жрвњу, би да му нанесе штету, да говориш – тешко мени, ја сам домаћи издајник и страни плаћеник. Ко ти је то рекао? Није нико, али ето, тако ми одговара да то назовем.

Ја мислим да то сви могу да превазиђу, мени није проблем да слушам и да чујем другачије идеје. Са много чим о чему говори г-ђа Кисић ја нисам сагласан, са неким стварима јесам. Не могу да кажем, е баш то што сте рекли око жена, или око сиромаштва Срба јужно, нисам сагласан зато што је то рекла г-ђа Кисић. То нема никаквог смисла.

Када говорите о томе ко коме црта, а ко је од нас некада представљао као Хитлера, што ваљда не постоји ништа страшније да урадите, некога од политичких, или било каквих других противника. Па ја сам, не једном тако представљан, и то је доказ слободе и

демократије у нашој земљи. Што је такође у реду. Нисам дошао ни да плачем, ни да кукам код било кога и да се жалим како ми је много тешко.

Људи, ви сте овде сувише озбиљни да знате да извршење неког кривичног дела нема везе са писањем по новинама. Што, на жалост, код нас се неће променити бар још седам година. Ваљда једног дана хоће.

Што се тиче решења, ја сам разумео, слушајући г-ђу Јаковљевић, г-ђу Верку и неке друге, да је суштина у ЗСО плусу. То сам из десетак расправа данас закључио, да је то у највећем делу ваша идеја. ЗСО плус, дефакто признање независности Косова.

Чули смо и много конкретних предлога како да се побољша положај српског народа, српске заједнице на Косову и Метохији. Сасвим је тачно да ми немамо приватни сектор и да се он налази у рудиментарним облицима на Косову и Метохији. Како и не би био, као што има минимални број инвестиција споља и све се заснива на дознакама или реминтансу који долази споља. Говорим за Албанце.

За Србе на ономе што даје држава Србија. Када дажете г-ђо Кисић да су доле велика подршка Косовске владе и Европске уније, пре свега је подршка државе Србије. И да знате у новцу, за људе јужно од Ибра, обавезе које ми испуњавамо према Србима јужно од Ибра и новац који заједно дају Косовска Влада и Европска унија. Дакле, ми на једну страну, а они заједно на другу страну, однос је 30:1.

Рачунајте да ми на различите начине, за Косово издвајамо око 500 милиона евра годишње, чак и 520, 530 милиона евра. Када погледате добро приштински буџет, биће вам јасно о каквој и коликој разлици ја говорим.

Да ли ту има проблема о чему сте такође говорили, има много проблема. Ми плаћамо у појединим нашим јавним предузећима плате за хиљаде људи који уопште нису на Косову и Метохији, и то је неправда која боли наше људе који живе на Косову и Метохији. Нисмо у стању да исчистимо те спискове зато што сваки пут имате револуције, мање или веће, подржане од свих у Србији.

Нико не каже, дајте то да рашчистите, јер ако ми будете рекли када се то догодило да било који штрајк, било који протест у Србији није добио подршку свих, сем оних против којих је усмерен, молио бих да ми укажете на тај случај. Ми у среме социјалистичког самоуправљања, онај који се буну је у праву, макар не био ни најмање у праву.

Ово само говори о лицемерју свих нас и о томе зашто морамо да подилазимо делу јавности чак и када нам узимају паре које нису зарађене, или нису заслужене. Развој приватног сектора у наредном периоду биће од кључног значаја за развој наших могућности. Могућности за економски опстанак нашег народа на Косову и Метохији.

Сви сте говорили о подели Косова, о катастрофи, у ствари, говорећи о томе да је важно да целу територију Косова и Метохије, када говорим о територији, препустимо Албанцима. Ја нећу да говорим о томе шта мислим. Али, рећи ћу вам једну ствар, моје питање, ако север Косова јесе део Косова, запад тако каже, имате независно Косово, моје питање је хоће ли Срба на југу бити више. Хоће ли остати, опстати више него да је то обрнуто? Плашим се да ће било ко од нас овде да пронађе одговор на то питање.

Хоће ли Срби у Грачаници, шта год да урадимо, 2030. врати већина или неће. Колико још српских кућа у Чаглавици остало? А колико смо их изгубили у претходне три године? Колико је српских кућа у Бресију и Косову пољу остало, у Угљару?

Кажете, људи не виде себе на Косову, 50% њих у наредних пет година. Кажите им да се Србија одрекла и да каже да то није њена територија. Знате, колико ће их рећи да не види будућност на Косову истог дана, 80%. Говорим о томе како ствари нису једноставне.

Када говорите о територији, ја сам сагласан да су људи важнији од територија. Али, то изгледа важи само за Србе, пошто сви остали сматрају да им је само територија важна, укључујући и Европску унију, укључујући и САД. Све остало су празне приче. Ви решите да та територија буде територија независно Косово, а онда ћемо ми лако да решавамо све друге ствари. И то је тачно.

Са друге стране, нама се намеће питање, шта је алтернатива? Тешка, готово немогућа. Ми ово што имамо данас, економски напредак, и ако задржимо овај ритам и будемо имали 3,7 или 3,8, или 4,0% раста ове године, то вам је милијарду у двеста двадесет милиона ново створене вредности.

За коју можете додатно да се задужите, а када имате суфицит у буџету, то оставља огроман простор и за повећање плата и пензија, то оставља огроман простор за широке капиталне инвестиције у најразноврсније пројекте, ми без европског пута немамо будућност да имамо тако успешну економију. Само то морају да разумеју сви који то поцењују и који сматрају да је за нас једино важно питање територије.

Дакле, све што смо урадили у погледу јавних финансија, уређење јавних финансија, све ће да падне у воду уколико будемо имали политичку нестабилност, несигурност и уколико не будемо имали овај ниво улагања, из пре свега западно европских земаља, који

смо имали до ове године. Ми смо прошле године имали 2,6 милијарде директних страних инвестиција, највећим делом из земаља Европске уније. Све остале земље у западни Балкан шест, плус Хрватска, нису имали колико смо имали ми. Хрватска је имала 946 милиона, ако се не варам. Ми смо имали 2,6 милијарди.

Да би људи у Србији разумели колико је Хрватској лакше и колико им је боље, Хрватска је имала 11, 12 милијарди директних пара од Европске уније, које ми немамо.

И ако неко мисли да су то неважни подаци, да су то ствари о којима не треба да расправљамо, и да не треба да размишљамо када о овоме говоримо. Заиста се налазимо између чекића и наковња и шта год да урадите, кајаћете се. Сада сам видео у једној реченици, криви смо због пасоша, за које је нека претходна наша администрација мало више одговорна. Онда у другој реченици, кажите им да иду под косовске законе. Критика што смо позвали људе да изађу на изборе, јер тиме смо показали да смо за независно Косово, иако ја не мислим да је то тако. Онда у следећој реченици подстакните их и за све то друго.

Када ми будемо били довољно храбри да отворено говоримо о свему и када рачунамо све што је везано за људе и не можемо да говоримо само о народу на Косову и Метохији, морамо да говоримо о целој Србији.

Ово није питање само за наш народ на Косову и Метохији. Ово је питање за целу Србију. Будућност целе Србије ће зависити од тога шта ћемо ми урадити у наредних пола године, годину или две.

Али, оно што је важно, то је да очекујемо надам се да тај западни део међународне заједнице разуме, да не могу Срби да се усагласе у свему са онима који су одмах признали независност Косова, да Срби траже да буду поштовани, и да не боду понижени.

Ја немам никакав проблем да вам искрено кажем, ако постоје неки други људи који то могу боље да проведу у Србији, иако мисле да је лако да се било које решење проведе.

Бићу сасвим отворен према вама, као у претходна три дана и Вама, Милане, да одговорим на приче о оружју и свему другом. У претходна три дана где смо имали чист случај, бруталног насиља, ни због чега, очигледно унапред припремљеног, а ја сам то негде могао да осетим чак и у пет увече, рекао сам Марку после састанка који смо имали, јер никада тако нервозни наши саговорници нису били, а видео сам се много пута са њима. Марку су чак директно претили за столом.

Видео сам да се нешто чудно дешава. Не пада вам на памет да ће овако нешто да ураде. На тако нешто што је било потпуно јасно о чему се ради, ми смо прво кренули са тим – што си ти Марко улазио козјим стазама?

Да вас обавестим, Марко није ушао козјим стазама, уопште није ушао козјим стазама. Ми ћемо да чекамо неко време да се они поломе да сазнају како и куда је ушао, онда ћемо их званично обавестити где је ушао. Није ушао ни дан раније, као што су говорили. То је била ноторна лаж.

Ми преговарамо у Бриселу зато што имамо другачији став по питању статуса Косова. Ми сматрамо Косово територијом Србије, они је сматрају независном државом. Ми разумемо шта је то што они виде. Они ваљда разумеју како ми видимо ствари на Косову и Метохији. Управо зато се поштују права преговарача, пре свега некада Тахири, данас Арифи и Ђурића да увек могу да уђу, било у централну Србију било на Косову и Метохију. Овде сте имали ви као госте људе са Косова који су илегално били. Да ли их је неко пипнуо? Да ли их је неко пипнуо? Да ли их је неко тукао? Да ли их је неко малтретирао? Па, није нико. Хоћемо ли свакога ко уђе са косовским пасошем, зато што ми не признајемо косовске пасоше, да их извучемо из аутобуса, онако мало да их пребијемо и да кажемо „илигелно сте ушли у Србију“. Или „понашате се супротно законима Србије“. А, они су послали људе са дугим цевима. И, одмах људима који су одушевљени мањим изласком Срба на сирену, да вам кажем, они су добили стриктан налог, да нико са српске стране не употреби силу, одн. да се ниједан метак не испали, а не морам да вам говорим, да наравно знате, да има и те како оружја у Северној Митровици и да многи људи једва чекају да то употребе. И, ниједан метак српска страна није испалила, јер нико није желео са српске стране крвопролиће, желели су неки други.

Ми нашу војску померили нисмо, ни војску, ни полицију, нити било шта. А, шта ћу да користим у разговорима да бих ситуацију смирио, да бих људе избавио из заточеништва? То је моја ствар и у складу са Уставом се са тиме понашам, се тако понашам. Никада нисам ни на који начин угрозио, као председник Републике и раније као председник Владе, ни мир, ни стабилност. Прећутао сам и никада нисам тражио да пред лице правде буду изведени они који су у Сребреници починили онај страшни напад. Ћуте као заливени, баш их брига. У којој би то земљи могло да се деси, да нападнете премијера суседне државе? Покажите ми на планети ту земљу, премијера суседне државе, а да нико не буде одговоран и да га линчујете и опет смо ми криви за нешто.

Ствари јесу компликоване, компликоваће се у Босни и Херцеговини, компликоване су на Косову и Метохији, али оно што је за нас здраво, то је да можемо да разговарамо и да можемо да се поштујемо и да можемо да разумемо шта треба да буде наша политика у будућности, ако хоћемо да останемо и опстанемо. Ја сам зато задовољан, што сам много

добрих ствари данас чуо, пошто ја сам човек који највише волим на папиру све да добијем и књиге не читам на рачунару, него купим књигу па је читам и овај папир ћу да узмем са вашим закључицима и свакако да ћете, нисам сигуран, да ли ћете у свему да будете задовољан, али део ствари које сам данас чуо, моћи ћете да чујете у ономе што будемо представљали. Хвала Владимире. Много смо важниј ствари чули и мислим да са оваквим разговором треба да наставимо. Да ли ћете ви да будете одушевљени свиме што ћу ја да кажем, сасвим сигурно нећете, не морам ја да будем увек одушевљен свиме што чујем, али сам чуо много тога доброг и паметног.

Ја мислим да је то фер и да је важно да смо могли да разговарамо показујући поштовање једни према другима. У сваком случају, у политичком смислу тешко време је преда нама, као када сам рекао да ће економски златно доба за Србију да долази, то нам иде све лакше, али нам неће ићи лако ако политичке проблеме не решимо и као што је плат у јануару просечна била 425 евра и није више 330 или 346, до краја године ће се приближити 500 евра. Дакле, ништа од тога не можемо да имамо и ништа нећемо моћи да сачувамо, уколико не будемо сачували политичку стабилност и мир и то и сви други људи који имају радикална решења и радикалне предлоге, и те како морају да разумеју. Хвала још једанпут на гостопримству и желим наставак успешног рада или успешан наставак рада, како хоћете. Хвала најлепше.

МОДЕРАТОР:

Захваљујем председниче, захваљујем и представницима Владе и Цивилном друштву што су овако били са нама и на овај конструктиван начин ушли у дијалог. Наравно, да захвалим и бројним медијима који су ево, већ четири сата са нама и можда та порука, дозволите да се обратимо грађанима, може и на овај начин и да се оствари. Хвала вам. Десетак минута паузе, да што пре се вратимо и да трећи панел у истој атмосфери наставимо.

(пауза 10 минута)

НАТАША ДРАГОЈЛОВИЋ - МОДЕРАТОР:

.... Трећи пут од мене и ја сам стварно претерала данас, тако да ћу гледати да минимализујем своју улогу, али ево, министарка Јоксимовић ми љубазно даје шансу, да ипак нешто кажем о европским интеграцијама и томе шта оне нама значе. Сви знамо докле смо стигли и нема међу нама за овим столом и у овом тренутку никога ко није познавалац тога, докле смо стигли и какве су нам шансе, каква нам је перспектива. Оно што наше чланице данас највише занима, а нисмо до сада имали прилику да са министарком Јоксимовић уопште о томе разговарамо.

Углавном смо били упућени на Марка Ђурића и сарадњу са Канцеларијом за Косово и Метохију, али сада када смо се сложили са председником, да нам се заиста не свиђа, да је тако, да је све у сенци Поглавља 35 и решавања овог косовског чвора или питања, морамо негде да видимо, да у овом панелу дамо барем назнака неких одговора или да бар инспиришемо оне који ће у наше име одлучивати. Дакле, одговор на питање – да ли је решавање косовског проблема наша шанса или препрека? Тако да, ево толико од мене у овом уводу са најбољим и евроентузијастичним ставовима и очекивањима отварам овај трећи и последњи, али не најмање важан ниме, најважнији нама из Националног конвента, панел. Госпођо Јоксимовић, изволите.

ЈАДРАНКА ЈОКСИМОВИЋ:

Хвала најлепше, г-ђо Драгојловић и заиста хвала на великом одзиву и ја бих рекла, задржавању фокуса на теми. Пажљиво сам заиста испратила прва два панела, иако сам можда и мислила да ће можда расправа отићи у неком можда и другом правцу, мислим да је јако добро што су сви задржали фокус на теми и што заиста сада имамо, чини ми се, и један конзистентан след и долазимо до теме и европских интеграција и контекста у којима се и политичког, и неког другог, у којима се одвија и дијалог и на који начин је он повезан преко Поглавља 35 и са самим процесом европских интеграција.

Ја заиста сматрам да је изузетно важно, да је Цивилно друштво и представници различитих организација укључено у процес, јер ја мислим да заиста само кроз грађење стварно одговорног консензуса целог друштва о приступу и начинима неопходног удруженог или спрегнутог деловања целог друштва и власти, можемо да пронађемо неке одговоре. Нисам ја неки велики оптимиста, ако мене лично питате, да су то једноставни одговори и да ће моћи бити лако реализовани, али овај процес, сада ћу се само за тренутак поново вратити на сам процес европских интеграција.

Овај процес, ја мислим да понекада греше, грешимо и ми из Владе, ја не грешим, али можда неко из Владе, али из Цивилног друштва, када кажу колико је повезан овај процес и како је он неумитно вођен и да он дефинише процес европских интеграција. Знате, ако ћемо заиста објективно да сагледамо сва документа, пре свега која дефинишу процес европских интеграција, процес европских интеграција и процес дијалота Београд и Приштине, је одвојен процес. Он је упоредан и требало би да буде подстичући. То је права дефиниција. Дакле, није он неумитно везан. Ми политички можемо да говоримо о томе, да ли је он заиста најзначајнији, ја бих и ту изрекла нешто другачије мишљење, али ако ћемо да се задржимо на јасном одређењу, то је одвојен процес, упоредан и требало би да буде подстичући. Није увек подстичући, и то је заправо да кажем, и замка и тест који на неки начин стоји пред свима нама.

Ја мислим да смо ове замке и тестове и Влада Републике Србије и председник наравно, као директно и укључен у свам процес, да смо издржали и пробе најтежих изазова, у оквиру овог Европског, унијом олакшавајућег дијалога, како се зове „јуфасилитејтид дајлог“ (изговор на енглеском), дакле, мислим, да смо издржали тај тест и пробе и да је сада неупитно дакле, да је Влада Републике Србије, наравно председник, понављам као директно укључен и из времена када је био премијер и сада, неумитно опредељени, пре свега за мир и дијалог. Наравно, сам процес носи обавезе обе стране и врло често ја нисам најсрећнија када чујем, да све стране морају да испуне своје обавезе. То се подразумева и уопште не видим потребу подвлачења тога, да обе стране подвлачење треба да буде када неко не испуњава своје обавезе.

И у том смислу ја сам и рекла недавно, сложили се самном или не, да сам и очекивала хитно укључивање Федерике Могерини, као високе представнице за заједничку спољну и безбедносну политику, не зато, као израз добре воље и подршке, него обавезекоје Европска унија има чињеницом, да је некадашња висока представница за спољну и безбедност, мадам Ештон, између осталог потписник Бриселског споразума.

Дакле, тренутком када су тадашњи премијер Дачић, Тачи и мадам Ештон потписали Бриселски споразум, он је постао део оквира заједничке спољне и безбедносне политике Европске уније и то више није само питање неких билатералних односа, пошто нису билатерални односи, него је то део једног рамљења целог процеса у оквиру заједничке спољне и безбедносне политике. Ја мислим да је Београд постао у доброј мери конструктиван и био и јесте, али очигледно да капацитет друге стране, да је већи капацитет за, ја бих рекла насиље и неразумевање, него капацитет за дијалог и споразумевање и то је оно што Европска унија мора, као гарант споразума чији је потписник, да назове правим именом и та позивања обострана, ја кажем, то је подразумевајуће, где мора да се јасно дефинише, које се обавезе када спроводе и ко је тај који треба да их спроведе.

Јоше једна замка, коју ја мислим и ја то желим са вама наравно да поделим, кажем опет уз могућност да наравно и за другачија мишљења. Али знате, ми смо се сви фокусирали на неки будући правно-обавезујући споразум, а Бриселски споразум је правно-обавезујући споразум који се не испуњава у овом тренутку и знате сво позивање на хитност спровођења неког, одн. постизања да кажем, неког правно-обавезујућег споразума који ће значити свеобухватну нормализацију односа, не може да настане пре онога што је испуњавање претходно правно-обавезујућег споразума уз то потписаног уз гаранцију Европске уније, а то је Бриселски споразум.

И, притом Бриселски споразум поред ових одредница о којима смо причали, наравно можемо касније да говоримо и о прелазним мерилима како су дефинисана у

оквиру Поглавља 35 извештајима који су стигли, итд. али знате, поред ових тема, не заборавите да се Бриселски споразум звао – први оквирни споразум о нормализацији односа, о принципима нормализације односа. А, овде имамо чак, немогућност да једна страна изврши прве оквирне принципе нормализације односа, па је тек требало да се иде, ако се сећате, а верујем да сте пратили, Брисел 2 такозвани, који би обухватио теме – имовине, као најзначајније између осталог, поред Заједнице српских општина, теме и за нас. Наравно, заштите културног наслеђа, људских права и питања несталих.

Све су то теме које нису ни стигле на дневни ред, а које су заправо на овај начин пролонгиране или пренебрегнуте неиспуњавањем Првог оквирног споразума о принципима нормализације, јер се ни ту није показао капацитет у овом случају, Приштине пре свега, и спремност, ако хоћете и политичка воља, да испуни свој део. Према томе, ми морамо да будемо врло прецизни и то није навијање и пристрасност према сопственим. То је сагледавање Споразума у контексту заједничке спољне и безбедносне политике Европске уније, чије је Бриселски споразум несумњиви део.

Са друге стране, још бих желела да поменем једну ствар која ми се чини, да је такође врло важна и да се некако усталила у нашем јавном говору, код свих, независно од тога да ли размишљамо на један, други, трећи начин, а то је – наратив да тај свеобухватни будући Споразум о нормализацији односа, је свакако нешто што је најближе признању независног Косова. Знате, ствари су готове, онда када су готове. Коначна решења за државе постоје онда када ентитета и држава нема, а ни тад не можете сами да констатујете коначно решење, јер више не постојите, него констатују други, као и у животу.

Према томе, ја посебно не разумем тај наратив, јер садржина правно-обавезујућег споразума мора и требало би да изађе произађе из дијалога Београда и Приштине након свих ових елемената о којима смо већ, о којима сам већ ја говорила. Јер, ако је све готово и ако су западне земље, како се то код нас заиста усталило и уобичајило да се каже – дефинитивно структурирале и недвосмислено прихватиле независност, одн. независно Косово, изричито или тобоже прећутно, онда је право питање следеће – када би било тако, зашто онда Европска унија нема сталну мисију у Приштини? Не, изасланика специјалног и представника. Зашто нема сталну мисију у Приштини? Зашто још увек делује ЕУЛЕКС мисија? Када би било тако, зашто још увек нема либерализације са Косовом? Када би било тако, зашто у Стратегији 6.-ог фебруара не може да се иде даље од Споразума о стабилизацији и придруживању са Приштином? Када би било тако, зашто уопште ми водимо бриселски дијалог и зашто уопште смо уопште у дијалогу Београда и Приштине?

Према томе, доста ја бих рекла врло, једна организација се овде назива, колико сам видела „Црно бели свет“. Доста црно – белих неких дефиниција и наратива, ми имамо у нашем друштву, ја лично се са тим не слажем и сматрам да као одговорна европска земља

која баштини и европску културу и наслеђе и традицију, релативно ипак мало у глобалним оквирима, а важно у региону, за нас је кључно да се држимо међународних споразума, докумената и свега онога што је легитиман извор права за нас и за наше интересе које можемо да и требало би наравно, да штитимо.

Што се тиче Поглавља 35, такође се једна замка, сада је мало некако тај наратив чини ми се склоњен у страну, али једно време је било Поглавље 35 ће дефинисати све друго. Знате како, Поглавље 35 није замена за дијалог. Поглавље 35 је као једно потпуно специфично и ја бих рекла, мада не волим израз *sui generis*, јер кад немате друго оправдање, ви употребите израз правнички *sui generis*. Али знате, то је поглавље које није само праћење имплементације Бриселског споразума. Ја ћу вас подсетити да у оквиру Поглавља 35, ми имамо неке друге обавезе које су везане за наше контрибуције сутра у међународним финансијским институцијама, итд. Оно је само допуњено и смештен је мониторинг и праћење имплементације Бриселског споразума у Поглавље 35. Да ли је оно суспензивно? Јесте, укључујући Поглавља 23, 24 и 35 и можемо касније током неке касније можда дебате, да прођемо и кроз то, који су то тачно суспензивни модели, параграфи и све остало, што мислим, да је такође врло важно знати, да не бисмо причали само опште приче, зато што смо их чули од некога у медијима.

Ја читам оригинална документа и не интересују ме туђе интерпретације и мислим да многи греше и мислим да многи који причају о Бриселском споразуму од једне и по стране, нажалост га нису прочитали, као што ни, ево чујемо, г-дин Харадинај није имао времена да прочита Споразум од једне и по стране. Мислим, да је јако важно и у нашем интересу, да врло пажљиво проучимо оно што је нама на располагању као механизам којим ми учествујемо у решавању између осталог проблема који је део заједничке спољне и безбедносне политике Европске уније. Ево вам директан допринос Београда Поглављу 31, иако то наравно, није увек zgodно чути у Бриселу и нису баш сви најсрећнији када се на тај начин поставе, али то је чињеница и ја мислим да и ви, као људи који познајете и процес европских интеграција и суштински сте заинтересовани за напредак Србије у европским интеграцијама заиста би требало да имамо тај неки нови рам разумевања и дипломатских могућности који стоје Србији, Београду дакле, у овом процесу на располагању.

Само бих још један кратак коментар направила, с обзиром да сам чула неколико пута о добросуседским односима. Сећате се, неко је заправо у првом или другом делу поменуо контакт групу и три услова која су била, а то је – нема повратка на стање пре 1999-те, нема поделе територије. Само је заборављено да се каже, трећи услов је био – нема присаједињења некој новој држави, нити поновног уједињења, одн. присаједињења некој другој држави. Али знате, на шта су се ти услови односили. Не на независно Косово, него подсетите се на суштинску аутономију. Дакле, Косово и Метохију у оквиру Србије.

Сви су почели да причају приче, као да смо неке ствари заборавили и ја вас молим, кад се користе такви термини, онда их користите у контексту у којем су коришћени онда. О томе се причало везано за суштинску аутономију Косова и Метохије у оквиру Србије, а не у оквиру независног Косова. Кажем, ја увек прочитам документа и увек се позовем на оно што јесте и онда тражим документ друге стране. Ако је заиста то нетачно, хајде да видимо онда шта је тачно.

Што се тиче добросуседских односа, још само то да вам поменем. Ја сам то извукла, јер врло често чујем ту информацију. Знате, само ћу да пронађем, јер је важно да цитирам. Свима вама је познато да је на процес нормализације, а процес и профил нормализације је укратко представљен на основу тада прихваћене спремности Европске уније, да олакша и посредује дијалогу Београда и Приштине. То је друга тачка Резолуције Генералне скупштине Уједињених нација, АР-С-64/298, усвојена на 120-том пленарном заседању 9. септембра 2010. године, изричито и недвосмислено одредила да:

1 - сам по себи процес овог дијалога ће бити чинилац мира, безбедности и стабилности у региону. И, то је у реду. То сви прихватамо.

2 – служити као средство промовисања сарадње. И,

3 – као средство сарадње и то управо, искључиво и једино само сарадњом, циљно произвести исходе напретка на путу ка чланству у Европској Унији и унапређено побољшање живота људи. Нема добросуседских односа.

И, због тога, ја инсистирам на прецизном коришћењу термина, јер лако је увести термине, као што је Европска унија увела термин – западни Балкан и нико више не дискутије зашто западни Балкан? А, где је јужни Балкан, где је северни Балкан? Јел, Хрватска западни Балкан географски, али није, зато што је чланица Европске уније. Ја сам увек за коришћење не политичких термина, него исправних термина, а то би био – југоисточна Европа. Е, тако и ми смо увели коришћење неких израза за које немамо чак ни неког основа, идемо можда и на руку другима, тако да заиста немојте ово да схватите погрешно, да било коме делим биле какве лекције. Није ми никаква намера, већ заиста само да се вратимо на и нека документа на која мислим да је важно да се вратимо и на језик и на наратив, који је на крају крајева у оквиру међународних институција и међународне заједнице усвојен, а ми га користимо.

Што се тиче Поглавља 35, ја желим заиста да кажем, ту је и члан преговарачког тима задужен за Поглавље 35, наравно и г-дин Илић из Радне групе за унутрашњи дијалог, тако да заиста можемо на прави начин да вам предочимо све што је везано за само Поглавље 35. Ја само желим да поновим, да Поглавље 35 није замена за дијалог. И, Поглавље 35 само прати и мери напредак. Јер, погледајте последњих годину и по дана, хајде рецимо годину дана, сложићемо се да није било напретка у дијалогу Београда и Приштине, због тога што превасходно Приштина није испуњавала део својих обавеза. Да

ли због тога нисмо отворили поглавља? Зато што је немогуће условљавати дијалогом процес европских интеграција у коме обавезе имају две стране. То је немогуће, то би био толико ригидан и нефлексебиан приступ, који заправо не би значио ништа и то је оно на шта сам такође хтела да вам скреном пажњу, али наравно желим пре свега вас да чујем. Извињавам се ако сам одужила, али мислим да ми је било важно да пошаљем ових неколико важних порука.

МОДЕРАТОР:

Хвала вам најлепше. Ништа мање од вас нисмо ни очекивали у овом уводу и заиста нам је значајно да и од вас први пут, ево чујемо на ове теме врло корисна појашњења и довођење у везу различитих поглавља, сигурна сам да ће бити нашим чланицама корисно у неким будућим анализама или излагањима.

Сада са задовољством дајем реч Игору Новаковићу, координатору наше Радне групе Националног конвента из Исак фонда, који ће говорити на тему – свеобухватно решавање питања Косова и спољно-политички оквиру преговора Србије и Европске уније. Игоре, на добром си трагу и твоја ће се сада презентација наклонити јако добро на ово претходно министаркино излагање. Изволи.

ИГОР НОВАКОВИЋ:

Па, верујем и следећа после мене, такође. Хвала вам на овој прилици кажем нешто више о односу Србије према овој заједничкој спољној безбедносној политици Европске уније.

Наиме, у јавности је присутно уверење да се Србија не усаглашава са заједничком спољном и безбедносном политиком око неких декларација и мера углавном када они имају за тему – Русију, међутим, ово је само донекле тачно. Ако би узели дубљу перспективу, одн. од 2008. године на овамо, можемо видети да је један од корена неусаглашавања и нерешено питање Косова, одн. међународна активност Србије, која је за циљ прво имала да спречи даља признања независности, а потом и допуњена, спречавањем Приштине за улазак у чланство међународних институција где год је то било могуће и то се може врло лако аргументовати, само цитирањем одговора на Упитник из 2011. Године, када су наши представници рекли – да је непридруживање одређеном броју изјава и декларација изазвано пре свега специфичностима положаја Републике Србије после дезинтеграције југословенске државе, као и познатим ставом Србије у вези са једностраним проглашењем независности од стране привремених институција самоуправе Косова.

И, сада када се уради анализа усаглашавања управо у том периоду од 2008. До 2012. Године, ми видимо да је број спољно-политичке декларације Европске уније које су

директно биле везане за питање Косова или за постјугословенску ситуацију, незнатан, док је велика већина декларација и мера којима се Србија није придружила, су управо биле везане за државе које су пружиле подршку Србији око питања Косова у међународним односима и то су Русија, Кина, неке азијске, афричке и јужно-америчке државе, а за тај период је посебно истакао и декларације које су биле везане за Иран и за Северну Кореју. Треба споменути да су се те декларације у великом броју случајева односиле тада, а и данас се односе на питања поштовања људских права, осуде извршења смртне казна, питања везана за активности међународно-кривичног трибунала или изазвао је ширење нуклеарног наоружања, дакле, за догађаје који су били супротстављени темељним вредностима које Европска унија промовише.

Е, сада у периоду од 2011. до 2013. године Србија је имала раст усаглашавања, који је био пре свега изазван чињеницом да је укупан број декларација драстично смањен и да теме углавном нису биле Кина и Русија и управо у овом периоду Србија је почела да се усаглашава са одређеним темама, као што су рецимо била Белорусија. Такође у истом периоду, и то треба споменути, везе са Русијом и са Кином су додатно продубљене и ојачане, тако да питање Косова није било више једино, одн. није било примарно због чега се Србија није усаглашавала са декларацијама и мерама које су биле везане за ове две државе и то је било видљиво и из изјава неких од политичара.

Међутим, 2014. године избијање Украјинске кризе је питање усаглашавања ставило поново у фокус, одн. не усаглашавања Србије, када је реч о појединим спољно-политичким декларацијама и мерама. Међутим, истовремено се дешавају покушаји Приштине да приступи што већем број међународних организација, а посебно оних организација које су везане за Уједињене нације.

Србија стога покреће нову дипломатску офанзиву са јасним циљем да овај покушај омете и од посебног значаја, било је гласање за пријем Косова у УНЕСКО. Србија је поново почела активно да ради са бројним афричким, азијским и јужно-америчким државама, како би спречила улазак Косова у чланство, а потом и поништила нека од признавања независности, али се чини такође, да је управо цена оваквог приступа и оседан пад усаглашавања који је сада и проширен и за неку од декларација и мера које се тичу ових земаља, а укупан проценат усаглашавања, рецимо за 2017. Годину је пао испод 50%. Е, сада из свега што сам претходно навео, може се закључити, да су разлози – зашто процес усклађивања са спољном политиком ЕУ за Србију представља специфичан проблем, садржан између осталог и у питању нерешеног статуса Косова, као и чињеници да не постоје до краја јасно дефинисани спољно-политички приоритети и њихова хијерархија на основу реалистичних и дугорочних интереса.

Из овога бих истакао, а ми смо чули да постоји неколико предлога који воде ка трајној и свеобухватној нормализацији, да било каква трајна свеобухватна нормализација односа Београда Приштине би имала позитиван ефекат на усклађивање Србије са заједничком спољном и безбедносном политиком, Србија би тиме била ослобођена притиска да стално тражи подршку земаља које нису од кључне важности за примарне интересе Србије.

МОДЕРАТОР:

Игоре, ја се извињавам. Седам минута ти је истекло. Мораћу да будем сурова.

ИГОР НОВАКОВИЋ:

У реду. Да завршим?

МОДЕРАТОР:

Једну реченицу.

ИГОР НОВАКОВИЋ:

Имам више.

МОДЕРАТОР:

Хајде ту последњу изабери, молим те.

ИГОР НОВАКОВИЋ:

У реду. Имали би побољшања око усаглашавања и имали бисмо могућност да представимо нову Платформу када је реч о односима са европским партнерима. И само бих још нешто додао што се тиче економских односа са иностранством. Наиме, у спољно-политичком оквиру преговора са ЕУ ово не представља углавном проблем, пошто је Приштина, одн. територија Косова је посебна царинска територија. Међутим, Србија тренутно преговара и даље преговара за улазак у Светску трговинску организацију и треба да затвори и билатералне и мултилатералне преговоре. Докле год су преговори отворени, било која нова чланица може да отвори билатералне преговоре са нама и то нам се већ десило са Русијом 2012. Када је она постала чланица, а потпуно је нелогично због чега је отворила преговоре, пошто имамо Уговор о слободној трговини са њима, а преговара се о смањењу царина. Постоји потенцијална опасност да Приштина као посебна царинска територија може да постане чланица СТО и теоретски може да затражи отварање преговора са Београдом, упркос чињеници да постоји ЦЕФТА. Значи, регионална зона слободне трговине и то је још један разлог због чега Србија треба да што пре затвори преговоре у оквиру Светске трговинске организације. Хвала.

МОДЕРАТОР:

Хвала теби. Ја бих сада замолила Милену Лазаревић из Центра за европске политике да нам представи своје основне тезе на једну фантастичну тему која је добро да се данас овде помене и о којој се иначе мало говори у контексту изградње институција Косова и Метохије. Да ли сам прескочила? (Да.) Извињавам се. Ја видим презиме Јоксимовић и мислим, завршили смо, али не. Има и Александра. Ја се стварно Александра извињавам и дајем вам реч са задовољством и надам се да ми нећете ово замерити.

АЛЕКСАНДРА ЈОКСИМОВИЋ:

Ни случајно. Поштована министарка Јоксимовић, ја знам да постоји једна конфузија повремено у вези са нашим презименима која је константна, али надовезала бих се наравно, поштовани представници Влада, поштоване колеге, надовезала бих се на ово што је г-дин Новаковић говорио.

Не можемо говорити о питањима нормализације односа између Београда и Приштине без сагледавања неког општег и ширег међународног контекста који је у овом тренутку на сцени. Дакле, без јасне процене на који начин у оваквим међународним оквирима можемо деловати, чини ми се да не можемо ни доносити праве одлуке. Дакле, пут Србије ка демократском просперитетном, економски развијеном и уређеном друштву, јер то је суштина европских интеграција, константно је оптерећен политичким критеријумима који Србије, ево готово, већ две деценије коче, одн. не дозвољавају јој да се развија пуним капацитетима у жељеном правцу за који су се грађани без обзира на успутна разочарења недвосмислено определили, а што су дубинска истраживања јасно потврдила на питањима подршке европским интеграцијама, превасходно везаним за унутрашње реформске процесе. У односу на тренутак када смо европски пут започели па до данас, околности су се значајно промениле. Промене у међународним односима, добиле су на убрзању, униполарни свет предвођен Сједињеним Америчким Државама је прошао кроз свој зенит, али истовремено нови однос снага евидентно није успостављен. Јаз, формално започет Украјинском кризом који је настао у односима између западног света и Русије, постаје све дубљи. Не желећи да улазим у оправданост оваквих трендова, незаобилазна је констатација да ће овакав оквир и јасна поларизација трајати много дуже, него што се иницијално могло предвидети. Не само да се временски оквир криз продужава, већ се шири и оквир тема које доприносе да се јаз чини непремостив. Дакле, он је надишао тему политике. Довољно је рецимо погледати област спорта, медијски сферу, сајбер простор, као иновативно технолошко поље конфронтације.

Ни промена Америчке администрације није довела до било каквог у кампањи најављеног заокрета који би дао наду да су се узавреле страсти могле стишати. У таквим околностима, Србија улази у године расплета у којима је евидентно да притисци обе стране и Русије и запада, расту. Овоме бих додала да кризни период са којим је ЕУ била суочена је довела до одсуства европске перспективе која је резултирала отварањем кризе пре свега у Македонији, али са потенцијалом ширења и на друге актере западног Балкана.

Присуство других актера Русије, Турске, Кине, Арапских земаља у региону је заправо последица одсуства ЕУ са којом се Европа на адекватан начин мора суочити и развити боље канале комуникације како импресије популације о утицају појединих актера не би било потпуно погрешне, као што је на пример података у руском доприносу српској економији који је реално занемарљив у односу на европске партнере.

За укупну стабилност региона, кључни тест биће решење питања Македоније, решењем овог питања дошло би до позива Македоније чланству у НАТО, који подржава преко 80% македонских грађана, као и до изгледног отварања преговора о процесу интеграција. Био би ово значајан камен темељац за даљу стабилизацију прилика у региону и у таквим околностима, питање нормализације односа између Београда и Приштине, требало би да добије свој пуни замах. Дакле, када говоримо о нормализацији, важна је свест да је статус кво - неодржив, по мом личном мишљењу. Када то кажем, онда мислим, да паралелизам неколико процеса уз скромне или кажем успорене помаке напред, више није на Агенди. Или ће доћи до јасног продира и позитивног помака или ћемо ући у период великих турбуленција у којима не бих могла да ... ни различите облике кризе и немира у читавом региону.

Када говорим о ментуму, видна је дипломатска активност, како других заинтересованих страна према региону, тако и Србије према важним глобалним актерима, који на процес нормализације односа могу утицати. Важна је и свест о ономе шта је могуће и реално постићи како лествицу очекивања не бисмо у јавности подизали у сферу, недостижном. Утицај Русије у досташњем позиционирању пред међународном заједницом упркос мојим личним перцепцијама и очекивањима заправо је допринео привлачењу пажењ и нови поглед на регион са жељом запада да свој утицај фиксира и етаблира препознајући могуће ефекте утицаја других актера.

Иако сматрам, да је утицај Русије од стране појединих међународних актера на регион повремено прецењен, када говорим о Србији, јасна су два правца утицаја. Један је – директан интерес Србије везан кроз вето Русије у Савету безбедности у вези са чланством Косова у УН и с друге стране наравно један утицај који је везан за ... моћ, а то је - покушај доприноса у укупном ерудирању подршке у популацији везаној за чланство у ЕУ. Западни партнери су у досадашњој јавној комуникацији имали уздржан став или чак и одсуство реакције у вези са односима Србије са Русијом. У једном од својих обраћања Могерини је чак рекла, да је ЕУ самоуверена и да њен утицај не може надмашити ниједан други међународни актер, што вероватно одговара истини. Али, важан моменат биће препознати онај тренутак у којем ће се изостанак јавне реакције западних партнера претворити у своју потпуну супротност. Дакле, верујем да не можемо очекивати прелазни период, већ наизглед нагли заокрет у перцепцији сарадње Русије са другим партнерима са којима је ЕУ у блиској сарадњи.

Напоменула бих и да ни у региону, а ни пред великим силама не постоје заједнички интереси у вези са решавањем отворених питања западног Балкана. ЕУ и САД имају потребу и жељу да превасходно безбедносно заокруже регион западног Балкана, како би се могли окренути другим темама од значаја. ЕУ би у том контексту морала да појача позитивну реторику и промени вокабулар који се односи на проширење како би добила потребну подршку за даљи процес проширења. Погледајмо на пример Немачку. Док се не окончану избори у Баварској где би сестрински цео суд требало да потврди своју на последњим изборима изгубљену доминацију, Немачка ће врло скромно јавности подржавати процес проширења, све док не стабилизује унутрашњи и политичке прилике. Истовремено ће имати најсанжнију свест о потреби обезбеђивања меког трбуха на западном Балкану.

С друге стране, Русији и статус кво је неупоредиво прихватљивији, јер и држава и шири поље утицаја и моћи Русије у региону. Нажалост, морам рећи да у овом тренутку не постоји ни заједничка мотивисаност актера у региону када су решавања отворених питања на дневном реду. Дакле, код косовских званичника, чини се да не постоји мотивисаност за проналажење решења, обзиром да дуг и прилично неизвестан или можда боље да употребим реч – недефинисан европски пут, као последица околности унутар земаља чланица, где њих пет није признало независност од чега Шпаније не би признала независност и све, када би Србија то сутра и учинила.

МОДЕРАТОР:

Хвала Александра. Озбиљно смо прошле време. Да ли има још нешто што вам је онако важно да подвучете?

АЛЕКСАНДРА ЈОКСИМОВИЋ:

Имам – закључак. Улози за будућност су огромни. Глобално и полако улазимо поново у сферу црно-белог света, у којем степен неповерења међу странама константно расте. У таквим околностима земљама те снаге и потенцијала као што је Србија, која регионално свакако има своје значајно место, али у глобалним збивањима представља тачку на мапи. Дакле, за такву Србију од кључног значаја је да правилним проценама и одмеравањима је да избегне с једне стране позицију притисака са обе стране који ће постати јачи од њеног маневарског простора и можда што је још важније за Србију је да, по било коју цену мора избећи, да се нађе на погрешној страни историје. Толико. Баш сам се трудила да читам брзо, али нисам успела све да прочитам.

МОДЕРАТОР:

Одлично речено. Хвала. Милена, већ си најављена, изволи.

МИЛЕНА ЛАЗАРЕВИЋ:

Хвала Наташа. Ја ћу бити кратка прилично, тако да се надам да ћемо надокнадити ово што није речено. Моја тема је мало другачија и они који ме знају, знају да се ја највише бавим реформом јавне управе, па сам некако гледала да ту тему представим. Реформа јавне управе и изградња добре управе, свакако то сви знамо, јесте један од стубова, један од три стуба у процесу приступања ЕУ, заједно са владавином права и са економским управљањем са којима је нераскидиво повезана, али добра управа је пре свега, један од основних предуслова за квалитетан живот људи било где, грађана и свих других који живе у некој држави и наравно то исто важи и за становнике Косова, подједнако и за Албанце и за Србе.

Људима је у интересу да могу брзо и лако да остваре своја права, да добију услуге дражве, да могу да рачунају на професионалност службеника уместо да траже везе и носе им поклоне подмићују их да би своје послове завршили лакше и брже. Заједница српских општина, каква год да буде и кад год то било може бити и прилика да се становништву у том делу Косова обезбеди бољи и квалитетнији живот, али и прилика да се обрुкамо и ми и власти на Косову. Имајући у виду да ће Србија имати заста посебну одговорност да подржи ЗСО, треба да уложимо максималну енергију да направимо од те заједнице пример добре управе за регион и шире, да се не би десило да и Срби, и остали у тој ЗСО проклињу дан када су је добили због неефикасне администрације, политизације, корупције, итд.

Осврнућу се овде само на пример Грузије која је била једна од најзаосталијих држава на свету. Са најнеефикаснијом, најкорумпиранијом јавном управом, али су преданим радом на реформама и решеношћу да побољшају живот својих грађана дошли дотле, да су од вађења документа направили бренд по коме су познати сада у свету и који извозе по свету. Направили су тзв. Центре за јавне услуге по својој територији, у којима грађани могу да добију готово све можда за данас и све услуге које држава пружа на једном месту. Ти центри изгледају буквално као спејс шатлови, са савршеном организацијом посла, са тзв. Џаст кафеом у коме седите и пијете кафу са службеником и у року од сат времена док попијете кафу иза вас кроз једну цеф испадне ваш пасош, који покупите и идете кући.

Направили су џаст драјв кроз који прођете аутом, као кроз драјв ин у Мекдоналдсу и без изласка из аута покупите своја лична документа. Такве брендове треба правити и за грађане из Србије и Косова и наравно Србија прва мора да појача своје напоре да реформише и унапреди своју управу и да обезбеди да услуге попут Е-бебе постану стандард, а да их пружају професионални и деполитизовани службеници, то заиста желим да пре свега овде подвучем. Тек тада ће и Србија бити у бољој прилици да помогне и Србима на Косову, да добију бољу државу и да добију снажну и ефикасну ЗСО.

Цивилно друштво и овде може да помогне, ако и на многим другим местима. ЦЕПС се већ годинама, значи, мој центар се већ годинама бави реформом јавне управе и јавним услугама, радимо и на регионалном нивоу, сарађујемо врло лепо са колегама са Косова, на регионалном нивоу радимо мониторинг реформе јавне управе, упредно компаративно у свим земљама у региону и спремни смо да у сарадњи са можда још неколико организација из Конвента које се баве антикорупцијом, добром управом и слично, да направимо неки план или модел, да дизајнирамо систем добре управе за ЗСО који би био ефикасан, који би се заснивао на најбољим европским праксама, који би био деполитизован, професионалан и оријентисан на пружање услуга грађанима и привреди. Само таква Заједница српских општина може заиста да буде помоћ грађанима који у њој живе, подједнако и Србима и Албанцима. Толико.

МОДЕРАТОР:

Одлично. Хвала пуно. Марко Маловић, из Института економских наука са економском темом, мало да се пребацимо и на ту област. Изволи, Марко.

МАРКО МАЛОВИЋ:

Хвала. Уважени представници Владе Републике Србије, даме и господо. Веома ме је обрадовало подсећање министарке Јоксимовић, да је до сада сачињена и парафирана документа везано за европске интеграције Србије могуће и рекао бих пожељно читати у другачијем формално-правном кључу, а упркос систематски наметаним и већ скоро увреженим наративима какве нажалост пречесто чујемо у нашој медијској и политичкој свакодневници. Искрено јој хвала на томе. Нажалост, бојим се да ефективно тумачење тих докумената од стране појединих утицајних чланица ЕУ и поруке које следствено стижу званичницима Србије, тренутно ипак не остављају превише простора за оптимизам.

Свако је време тешко, а своје је најтеже, подсећа велики Меша Селимовић. То нас међутим не ослобађа обавезе, да за Косовско-Метохијску драму тражимо решење које, да би могло бити трајно и прихватљиво, треба да буде, не само, али свакако бар финансијски правично, државно-правно законито и колико толико функционално. Не само да већ отворена, па чак и привремено затворена поглавља неће бити дефинитивно закључена и могу подлећи ревизији и затезању уколико се напредак у 35-ци не верификује, као задовољавајући од стране ЕУ, него приде очигледна веза између 35-це и осталих преговарачких поглавља, огледа се за Србију и у дилеми, да ли је полит-економски исплативо и исправно жртвовати Космет и којих је размера, у чему се тачно та жртва огледа, зарад отварања већег броја, или свих осталих преговарачких поглавља, на потом, још увек неизвесном путу уласка у незнано колико, незнано када и незнано какву ЕУ. Дајем у наставку своје виђење једне економске димензије овог проблема, аспект који се можда ређе истиче, а који разуме се не обавезује нужно и не рефлектује гледишта нити једне од институција са којима сам у афилијацији.

Уколико на тренутак, апстрахујемо културно-конфесионални-историјски-политички и симболички значај Косова и Метохије за Републику Србију, евентуална формална или фактичка верификација његове самосталности као предуслов одгушења процеса приступања земље унији, значила би и озбиљан економски губитак и значајан финансијски тас на ваги трошкова и користи утицаја интеграције на привредни просперитет и национално богатство земље.

Поврх процењених фискалних расхода, а Србија интералије отплаћује и спољни и јавни дуг Космета по основу зајмова узетих пре доласка Мисије КФОР, чули смо 520-530 милиона евра су укупни расходи државе годишње и поврх пропуштених фискалних прихода које тренутно не убирамо поврх рудних и минералних богатстава те дугогодишњих инфраструктурних улагања, у формално-правном, одн. власничком смислу држава Србија на Космету је титулар 24 хиљаде и 500 хектара пољопривредног шумског и грађевинског земљишта, преко 1,2 милиона квадрата државних зграда, 145 хиљада квадрата пословних зграда, 25 хиљада квадрага стамбених зграда и 754 хиљаде квадрата објеката посебне намене.

У структури капитала из 1999. године, 45% је учешће државе Србије, а 10% српских предузећа из остатка Републике. Према катастарским подацима, а Србија колико знам, поседује електронску базу оригинала, копије су одавно достављене званичницима Еулекса, Српска Православна Црква, држава Србија и грађани Републике Србије, Српске или свакако не Албанске етничке припадности, титулари су 52% катастарске територије Космета. На даље, евентуално финализовање гажења права приватне својине над имовином грађана Србије и Српске Православне Цркве на подручју Космета, а оно је чули смо и под Еулексом и даље на делу, значило би грубо кршење принципа на којима иначе почива сам ЕУ и на чију смо се ригорозну имплементацију на остатку територије Републике Србије процесом приступања ЕУ додатно обавезали. Наравно, кршење елементарних принципа владавине права, неизбежно повлачи директне и посредне штете по привредни рас и развој оштећене привреде, па и сигурност будућег пословања на Косову, какав год да буде његов, финални статус.

Када је реч о ресурсима, природном богатству Косова и Метохије, којиме бисмо се евентуалним потезом пера у целини или занавек одрекли, процењује се да вредност косметских налазишта угља, према неким подацима, уз садашњи ниво потрошње целе Србије и пуну експлоатацију има тамо резерви за наредних 340 година, када је угаљ у питању, затим процењене неископане резерве кобалта су 10 000 тона, никла 2,5 милиона тона, магнезита 4,5 милиона тона, боксита сигурних 1,7 милиона тона, односно 425 хиљада тона чистог алуминијума, који се отуда добија, олова и цинка по бар 400 000 тона респективно, сребра 800 тона, бора, мангана и молибдена све заједно, свега што сам навео сумира се да је реч о вредности од око 1,5 билиона америчких долара.

Коначно, налазиште и вредност до сад споредних ретких минерала идентификованих у руднику Трепча попут кадмијума, германијума, индијума итд, а будући да се све више користе као инпути у водећим високотехнолошким гранама светске привреде, да им цена временом расте, не могу се са сигурношћу ни проценити.

Да закључим, постоји у економији нешто што се зове – односи размене и анализа трошкова и користи, постоји концепт временеске вредности новца, јер оно што се од нас изгледа очекује да дамо губимо одмах и трајно, а користи нам се обећавају у временски развученој будућности, па би било упутно да се у процесу формулације преговарачке платформе Београда проведе и узме у обзир и економска рачуница интеграције Србије у ЕУ, имајући у виду актуелне ефективне захтеве Брисела у вези са 35.

Коначно, постоји као политекономска дисциплина и тзв теорија игара унутар које је описана читава фамилија стратешких интеракција под називом некооперативна преговарачка игра, што прилично одговара констелацији у којој се налази Србија у преговорима са косметским Албанцима и САД на једној, односно Бриселу на другој страни.

Чини се да у досадашњем току преговора наша држава није довољно користила налазе, упутства и препоруке теорије игара о томе како треба преговарати да бисте уопште добили прилику да изборите седласто стабилну равнотежу, тј одрживо компромисно решење за статус Косова и Метохије.

МОДЕРАТОР:

Хвала, Марко. Споразумним договором Бојане Ајлека и Маје Бјелош, они се ротирају, па ћемо дати предност Маји, а затим нека говори Никола Марковић.

МАЈА БЈЕЛОШ:

Захваљујем се на могућности да се свима обратим и хвала колеги Елеку и председавајућем на уважавању моје молбе.

Говорићу у лично капацитету и хтела бих да изнесем неколико за мене важних кључних порука. Прва би била да политика Владе Србије мора да се заснива на званичним документима који садрже службена обележја, која садрже и наводе одговорну инситуцију и лице и садрже овај потпис. Уместо да се заснива на говорима, медијским изјавама или текстовима у новинама.

Оригинални текст Бриселског споразума који је потписан 2013. године још увек није доступан јавности, доступан је превод на сајту Канцеларије за КиМ. Затим, преговарачка позиција Србије у оквиру поглавља 35 није доступна на сајту Министарства за европске интеграције, као што су доступне преговарачке позиције у неким другим

поглављима, а први извештај о примени Бриселског споразума се појавио тек две године касније.

Оно што желим да истакнем да политика Владе Србије, која битно утиче на правац развоја државе и друштва не сме да зависи од усмених договора и да мора бити документована и то је минимални захтев и минимум минимума који грађани и цивилно друштво очекују. На то се наслања друга кључна порука у вези са доступношћу информација, транспарентношћу, јавношћу и јасноћом. Подсетила бих вас на уводну изјаву Србија на међународној конференцији о приступању Републике Србије Европској унији у јануару 2014, када је речено да ће посебну улогу у приступању преговорима имати организација цивилног друштва и да ће на тај начин овај процес добити легитимитет и постати власништво свих грађана Србије. овакву изјаву је пратио став Уније да је у ојачавању јавног поверења приликом проширења уније одлуке потребно доносити што отвореније, како би се обезбедила јавност процеса.

Имамо јасан став Владе о јавности процеса, укључивању грађана цивилног друштва у процес европских интеграција. С друге стране у пракси, резултати праћења примене закона и усвајање владиних уредби указује на то да Влада Србије тежи да грађанима ограничи приступ информацијама од јавног значаја у току европских интеграција. Ово се пре свега односи на доношење различитих уредби и закључака Владе из 2015 које су касније измењене током 2016 године и 2017, које садрже ознаку рестриктивно и односе се чак и на преговарачке позиције о појединим поглављима, на податке о усклађености правног оквира Србије са правним тековинама ЕУ, као и на друге повезане акте и предмете у процесу придруживања унији.

Препорука је да је потребно укинути могућност означавања информација и докумената ознаком лимите, користећи постојећи правни законски оквир који је довољан за ову област.

Што се тиче јавности, оно што желим да напоменем је јутрос било представљено да се ради о састанку са цивилним друштвом. Национални конвент представља део цивилног друштва, али не цивилно друштво у целости..

МОДЕРАТОР:

Хвала, Мајо, ми смо сви овде Национални конвент, тако да није та напомена непходна.

МАЈА БЈЕЛОШ:

Више пута је истакнута.

МОДЕРАТОР:

И ми истичемо где год стигнемо, то нас спашава од свега.

МАЈА БЈЕЛОШ:

Добро. Оно што се постаљало питање раније, да ли се ради само о политичком дијалогу или друштвеном дијалогу, јер ако се ради о друштвеном дијалогу уз веће учешће грађана и друштва, онда постављамо питање како ћемо да овај стручни дијалог који се већ неко време води кроз округле столове и различите формате пренети до грађана. Један од предлога је да се укључе битне институције као што је Скупштина Републике Србије, за коју видимо да изостаје у овом процесу. Такође, уколико се преговори са ЕУ и са Приштином воде на нивоу влада, онда сматрамо да би већа и активнија улога председнице Владе требало да буде у овом процесу а и неких других представника.

Што се тиче јасноће, сматрамо да је потребно унети више јасноће и у процес европских интеграција и дијалога Београд – Приштина, да више знамо које су теме о којима се договарамо и преговарамо, да ли је то само статус, људска права или нешто друго. Да ли, ако помињемо платформу, да ли је она најављена за април или ће бити кад год, да ли ће решење бити за пола године, годину или две, односно у сваком сегменту је потребно унети више јасноће јер од јасноће зависи остварење циља.

Сматрам да када су политике јасне, конкретне, рационалне, онда знамо шта желимо да постигнемо, у ком правцу идемо и шта треба да урадимо да би постигли тај циљ, а незнање, нејасноћа, уопштени ставови и циљеви нас воде у конфузију, подстичу и страх и можда некад представљају изговор за одуговлачење или недоношење одлука.

За мене је битна одговорност свих актера и појединаца који су до сад учествовали у проналажењу решења за Косово и битно утицали на ситуацију јер се дешава често да променом функција и позиција се неки изузимају од одговорности и сматрам да гарант мира и стабилности нису само појединци већ постојање владавине права, демократских институција, демократског уређења, наравно политички активних грађана који своје деловање заснивају на објективним информацијама и на знању и последња ако желимо и тежимо свеобухватном решењу косовског проблема, онда га треба сагледати шире. Овде говоримо о контексту ЕУ али и ван контекста ЕУ, кад је реч о ширини сагледавања проблема, онда ван војног безбедносног контекста и мени је битно да поред генерална, припадника ВБ, БИА, који активно раде на решењу статуса Косова битно је да се укључе стручњаци за људска права, језик, за међународно правна, имовинско правна решења, правима ЕУ, инжењерима итд.

МОДЕРАТОР:

Хвала, Мајо. Сада бих дала министарки Јоксимовић прилику да одговори, јер сада на овом месту баш имате интервенција.

ЈАДРАНКА ЈОКСИМОВИЋ:

Како сам разумела, због промене редоследа, госпођа Бјелош мора да иде, па да ипак одговорим. Ја се слажем да је неопходна транспарентност али исто тако врло непоходно и подразумевајуће да уколико желите да се бавите овим процесом да будете укључени, усвајате знања која вам очигледно нису блиска, јер да су вам блиска, ви бисте знали да прво преговарачка позиција за Поглавље 35 је написана од стране ЕУ и није постојала обавеза нити могућности да Србија пише преговарачку позицију везано за Поглавље 35. Тај документ можете да видите и на сајту Министарства за европске интеграције и Канцеларије за Косово и Метохију и он се није мењао. Иако су неки медији писали о томе потпуно неутемељено, јер преговарачка позиција ЕУ потребна је да би се променила, потребна је сагласност свих држава чланица ЕУ. Без пристанка свих држава чланица није могуће изменити ниједно слово документа и наравно кроз радна тела ЕУ, од Комитета за проширење до сталних представника, дакле коратера.

Друга ствар, европска спољно-политичка служба која је надлежна за извештавање о спровођењу, која извештава државе чланице о спровођењу Бриселског споразума, није прецизирала да ли ће бити примењена стандардна процедура за извештавање и на који начин ће обелодањивати ажурирање прелазних мерила. До сада је усмено извештавала државе чланице. Нисте могли да видите из разлога што је извештај био усмен и односио се ка државама чланицама. Углавном је био позитиван и афирмативан када су у питању обавезе које спроводи Београд.

Морате читав низ знања да усвојите, и претходних знања, да бисте могли на релевантан начин да говорите о томе да ли је нешто транспарентно или није. Такође би требало да знате да процес преговора и усвајање преговарачких позиција значи обавезу рестриктивног означавања докумената које су позиција ЕУ до једног тренутка, значи у процедури до отварања самог поглавља. Пошто сам учествовала на свим међувладиним конференцијама и као део делегације а врло често и ја била та која сам отварала поглавља, врло добро знам шта сам рекла и врло добро знам како стоје изјаве на међувладиним конференцијама и ја управо заинтересована да се што више представника цивилног друштва, ви сте у праву, али знате, само Конвент, па мислите да је могуће представнике целог цивилног друштва укључити у процес, врло тешко али је важно чути неке репрезентативне и различите ставове и што више различитих ставова то боље. Боља ће свакако одлука бити. Ја вас молим да усвојите знања која су неопходна да бисте могли на један конструктивнији а можда и релевантнији начин да дискутујете о томе. Хвала вам.

МОДЕРАТОР:

Хвала Вама на интервенцијама. Никола Марковић, Друштво за информатику Србије, реализација Акционог плана у области телекомуникација, врло конкретно и надам се у предвиђеним временским оквирима.

НИКОЛА МАРКОВИЋ:

Госпођо Јоксимовић, госпођо Драгојловић, поздрављам вас и дозволите ми да у пар речи представим стање у области телекомуникације. Ми се бавимо проблемима телекомуникација у оквиру Поглавља 10 за преговарачку позицију са ЕУ, то је Информационо друштво и медији. Да бих могао да представим наш кредибилитет, дозволите ми да цитирам извештај ЕУ о стању телекомуникација у Србији, који показује наш кредибилитет са њиховог становишта. Значи, у њиховом извештају за 2016 годину пише – ЕУ подржава добро функционисање унутрашњег тржишта за електронске комуникације, електронску трговину и аудио-визуелне услуге. Србија је умерено припремљена у овим областима и постигнут је изванредан напредак. Ми имамо кредибилитет кад се бавимо овом темом и када од наших органа очекујемо да ово питање уреди и на Косову и Метохији.

Подсетио бих вас на стање из Србије које тамо делују, руше се системи за пренос, угрожава се телекомуникациона делатност на целој територији Косова и Метохије, скромни су капацитети, тражи се укидање позивног броја 381 и тражи се независан број од Србије.

На основу докумената који су расположиви а првенствено на основу извештаја о напретку, дијалогу Београда и Приштине, документу из октобра прошле године, који је дала Канцеларија за Косово и Метохију, можемо да констатујемо следеће чињенице. Окончана је прва фаза преговара између Београда и Приштине, основано је предузеће МТС доо. То је зависно привредно друштво српске компаније Телеком. Она је регистрована по косовским прописима, пренета јој је сва имовина коју је имао Телеком, додељено је 30 локација за базне станице, додељене су лиценце за фиксну и мобилну телефонију, обновљени су прекинути системи за пренос, проширени су постојећи капацитети, унапређена је мобилна телекомуникациона мрежа, пуштено је пет нових локација са 54 нових базних станица, обе стране су се сложили и онда је Република Аустрија у име Србије и приштинских власти затражила за Косово и Метохију посебни позивни број и одобрен је посебан позивни број 383.

На овај начин, услуге добија око 80 000 људи на Косову и Метохији и нису то само Срби. То су и Албанци. Шта је у току? У току је реализација нових даљих послова али је она врло успорена и посебно је успорена у последњих годину дана. Очекује се да регулаторна тела, са наше стране РАТЕЛ договоре техничке споразуме око усклађивања употребе ГСМ опсега и телевизијског сигнала, емитовања дигиталног земаљског сигнала и избегавања сметњи сигнала између услуга. Очекује се имплементација друге фазе преговора о хармонизацији спектра за мобилни и телевизијски сигнал, формирање групе за имплементацију уз посредовање ЕУ и видите да се у ствари одвијају на изванредан начин успешно али морам да кажем да је то праћено разним неспоразумима.

Најновији неспоразум је, ви ћете из Приштине чути, да позивни број 381 више не постоји а када консултујете наше телекомуникационе компаније, оне кажу да нормално функционише 381. Видите да око сваког питања има спорења различитог тумачења.

Пошто сам у припреми за овај скуп разговарао са свим главним актерима који раде на овим пословима, њихов општи утисак је да су се преговори одвијали врло тешко, уз прекиде и различите интерпретације договореног. Значи, данас се договоримо једно а сутра се то интерпретира на сасвим други начин, али и уз велико залагање наших представника.

Цивилни сектор, ми сада овде представљамо тај цивилни сектор, подржава залагање и ставове Канцеларије за Косово и Метохију, Министарства за трговину, туризам и телекомуникације, РАТЕЛ-а и Телекома Србије и спремни смо да са њима у даљем развоју ових послова сарађујемо.

Општи је утисак да се споразум уз огромне тешкоће и застоје реализује, да има корисне ефекте за све и да га треба наставити.

МОДЕРАТОР:

Хвала најлепше. Бојан Елек, Београдски центар за безбедносну политику.

БОЈАН ЕЛЕК:

Добар дан свима. Ја сам рођен 1987. у Косовској Митровици, држављанин Републике Србије. у вези са овим што је господин Марковић причао, од пре неколико месеци држављанин Косова, будући да сам био принуђен да извадим косовску личну карту да бих платио евриме и отворио рачун у Косовској банци на Косову, да бих могао да користим свој мобилни телефон у Србији.

Од скоро сам власник два држављанства, а како је на претходном панелу, где се говорило о правима Срба на Косову, Сања је то лепо поменула, грађанин другог реда и у једној и у другој држави, да не наводим сада проблеме који су узрок за то.

Да се осврнем на догађај од прошле недеље, као грађанин Србије и Косова, осећам се понижено и уплашено и забринуто за дешавање и са једне и са друге стране, дакле и за поруке које су стизале из Приштине и за специјалне јединице полиције које су слате на север, али и за изјаве и коментаре који су долазили из Београда, који су имали потенцијал да ескалирају ситуацију.

Драго ми је да смо чули ово данас на првом панелу, када је председник Вучић рекао да је планирано да се дијалог настави, јако је битно да ситуација каква је сада не ескалира. 16 јануара ове године, мој суграђанин Оливер Ивановић убијен је у Северној Митровици, да поменем у контексту тога да не знамо и даље ништа о томе, рекли смо 300

пута али нисмо рекли да се повела прича у медијима око тога ко је коме доставио који документ. Неколико недеља се о томе спекулисало. Не кажем да бих се јадао или причао личну причу већ да укажем да на основу ових података очигледно је да институције безбедности не сарађују довољно добро а то је моја порука.

Оно на шта је Београдски центар за безбедносну политику пролио литре мастила штампарске боје и жучи јесте то да пошаљемо поруку да је неопходно да безбедносне институције без обзира на статус морају да сарађују и то директно. Сарадња се и данас дешава између полиције, на пример, преко контакт тачака ЕУЛЕКС-а и УНМИК-а, преко ИЛЕКУС-а, што је један пројекат ЕУ, али то очигледно не одговара потребама друштва, будући да је то веома споро и није директно.

Непоходно је да се успостави директни и ефикасни механизми за размену информација, координацију и за оперативну сарадњу. Зашто је то битно? Стратешки документи, на пример национална процена претњи од тешког и организованог криминала, наводе Косово као један од ризика у овим областима. Балканска рута, трговина различитим врстама роба. То је све један велики безбедносни ризик.

Сарадња и сада већ постоји, на пример 2013 године, полиција Србије и Косова заједно су учествовале у једној акцији међународној, била је предвиђена од стране ЕУ, где су се аутомобили који су били крадени у ЕУ, довозили и продавали овде у региону. То је било под окриљем ЕУ али очигледно постоје модалитети за сарадњу.

Постоје неке хоризонталне теме које у неким другим земљама које су у процесу приступања ЕУ, углавном су само техничке, скупе и захтевне, али због ситуације коју имамо у односу Београда и Приштине, за Србију представљају и политички проблем. Поменућу само једну.

Све земље које су сада у процесу приступања у обавези су да након приступања крену да се прилагођавају да приступе зони шенгена и Србија ове године би требало да крене у изради акционог плана за шенген. Већ се примењује интегрисана стратегија управљања границама. Оно што је јако битно, где је ваша граница. То је огромно политичко питање које треба да буде решено, јер граница вам је тамо где вам је полиција, где вам је фитосанитарна инспекција, царина, у складу са том стратегијом

Оно што сви очекујемо највише од целог процеса приступања, па и Поглавља 35 јесте да се овај посао искористи за даљу демократизацију друштва што би допринело и бољој сарадњи и бољем раду сектора безбедности у Србији кроз успостављање боље управе сектором, бољу и ефикаснију демократску цивилну контролу и надзор над радом сектора, већу отвореност у раду, тамо где постоји оправдан интерес јавности да зна и даљу професионализацију, зато што би ово допринело кредибилитету наше полиције, тужилаштва, судова, што је у суштини највреднија валута, када је у питању безбедносна сарадња у региону.

Како ка томе? само док послушамо то што грађани кажу. Већ је поменуто на првом панелу да три четвртине грађана не жели даљу ескалацију и конфликте. Две трећине јесте за наставак дијалога. То су ставови грађана са почетка прошле године. Верујем да се нису значајније променили.

Осврнуо бих се на ЕУ стратегију која је изашла 6 фебруара и тиме бих завршио своје излагање. То је последња реченица која стоји у тој стратегији, да је сада на лидерима западног Балкана, да је одговорност на њима да искористе овај јединствен тренутак који стратегија пружа уз обећање датума и уз овај дијалог који се води, да ту шансу која је дата претворе у реалност. Ми смо ту да учинимо све да помогнемо да се то заиста и деси.

МОДЕРАТОР:

Мислила сам да нема потребе да се преклапамо, јер имамо сви потребу да то исто кажемо. Потпуно те разумем. Извини.

Молила бих господина Александра Вукаловића, да са нама подели своје виђење тога како да размрсимо тај чвор.

АЛЕКСАНДАР ВУКАЛОВИЋ:

Поштована министарка, даме и господо, ја износим своје мишљење, јер је била прилика у Конвенту да је и то могуће. Данас смо чули једну важну ствар и ја мислим да би је требало примењивати и када се не дозвољава а то је да је председник Републике рекао да треба бити довољно храбар да говоримо о свему. Ја сам га цитирао.

Замолио бих министрку Јоксимовић да теме које је данас покренула некако изгура на Влади, да други чланови Владе и државних инситуција не беже од неких тема (поглавља) као ђаво од крста, кад се помене а вама дубоко хвала и несвесно сте ме аболирали, јер ја та нека поглавља не вадим из уста у разним приликама када им је место.

Обнародован дијалог и много тога другог тиче се једног од на миленијумском нивоу пресудних догађаја за српски народ и српску државу, какве год одлуке буду донешене и спроведене имаће за народ и државу тежину и последице једног Берлинског конгреса или Јалте и уједно представља најкрупније и најзначајније политичко прегнуће и одлучивање у историји српског народа или ћемо као понорница радо остати у амбису прошлости или ћемо се поучени дуго утамниченом традицијом и истином винуту у будућност.

Пред нама су могућа три расплета. Први да се стање замрзне и то не само у дијалогу, него и стање у Србији, што ће и даље имати за последице и присталице радосне кориснике и овде и напољу и због тога се Косово и Метохија може назвати не даје Боже избегаваном шансом, јер је страх од промена у односима са Косовом увод у промене у самој Србији.

Други, политичко решење прихватљиво и за нас и за Албанце и за све, али спорно за национални интерес уколико се у први план не стави разлог због којег се у овом тренутку води дијалог односно разлог због кога се о томе разговара и представља кључ будућности Србије.

Трећи, који разуме трагичне последице другог могућег расплета за будућност народа и државе а који подразумева да Србија у пуном смислу и без остатка постане у потпуности интегрисан део западне цивилизације. Намерно не помињем ЕУ. Наш главни преговарач, надам се на срећу, слагао се неко или не са његовом политиком или идеологијом, има несумљив капацитет за тај напор и то нико није оспорио ни овде ни напољу. Историјске околности намећу разлог да се проблем Косова и Метохије назове и гордијев чвор, ако ништа то је због имена нашег преговарача.

Светло на крају тунела ће нас обасјати уколико се оствари оно за што многи преговарачи лагодно и због интереса сумњиче а лоше уколико се оствари оно што исти од њега траже. Од пада Берлинског зида, од транзиције, као људи и као Срби, једино смо привели разуму грб и химну и ништа други. Многи критикују овај дијалог и мислим да темељно нису у праву. Оно што може бити....дијалога је његов резултат, јер већ осам деценија Срби још увек мисле да је ћутање злато и у праву су. Питање је колико ће њих на дијалог одговорити а право питање колико ће од њих рећи оно што мисли.

Срби су на прагу тога да већ свака следећа генерација потомцима оставља за собом све мању Србију и све мање Срба. Оно што једино не може бити предмет преговарања је да Срби на Косову и Метохији морају имати обезбеђене и гарантоване услове да живе као слободни људи. За трајно обезбеђење тих услова, те гаранције се морају тражити и од оних земаља које су такве, до сада када су у историји давале поштовале. Нама преостаје да обзнанимо и да свако од нас прогласи Косово српским Јерусалимом и да не причам неке емотивне ствари.

Што се предстојеће одлуке не само за КиМ, теме за доношење, тиме ће будућност и напредак српског народа и Србије бити извеснији и бржи, што буду теже. Дан када ће Срби на овој планети доживети да им је најбоље у Србији дохватљив је, јер већ много деценија далеко трагичније од тога шта се са нама народом или државом догађа је то где би Срби могли да буду и где нам је место. Ми и даље захваљујући несаломивом духу и снази нације, нашој култури и историји имамо снаге, добро обратите пажњу, да поново будемо пијемонт балканских народа и поново будемо несавладив и непокоран стуб одбране западне цивилизације на југоистоку. Једино је питање да ли ћемо имати снаге да се одрекнемо и одвојимо од онога од чега су главом без обзира побегла сва наша словенска браћа, рачунајући и највећег међу њима. У остварењу тог сна не може нам помоћи ни сила ни снага ни лукавост ни новац, већ само памет и однос према њој. Хвала лепо.

МОДЕРАТОР:

Хвала свима који су имали стрпљења да ова излагања саслушају до краја, пре све хвала Алекснадри Поповић, која је наша пријатељица и једна стрпљива особа која на самом крају има прилику да затвори ова излагања.

АЛЕКСАНДРА ПОПОВИЋ:

Поштована министарко Јоксимовић, драги Наташа и Драгиша, драги представници државе, Националног конвента и медија, Фондација подржава демократизација земаља овог региона кроз пројекте и програме са државним институцијама, политичким актерима и цивилним друштвима у Србији и у Немачкој. Најновији пројекат демократизације и европске перспективе Србије јесте временски процес. Политички стил који Берлински процес негује а то је јавна дебата која допушта разлике и различитости, дебата која integriше а тиме и јача демократију, нарочито је важан за унутрашњи дијалог о Косову. Таквом маниру биће једино могуће да се формулише јасна стратегија Београда за финалну фазу преговора са Приштином.

Берлински процес је снажан политички сигнал Европе и Немачке да су оне посвећене политичком и друштвеном развоју овог региона. Због тога је природно да нормализација односа Београда и Приштине тече кроз економске, инфраструктурне, културне, омладинске, енергетске и транспортне канале Берлинског процеса. Покретањем Берлинског процеса, немачка канцеларка Ангела Меркел дала је нов политички стимуланс проширењу ЕУ. Берлински процес постаје тако важан инструмент, важна платформа за нормализацију односа Београда и Приштине. Београдски процес је реформски процес. Он преуређује односе који су некада изазивали ратове. Берлински процес је расветљивач конструктивних нејасноћа из постигнутих споразума јер доприноси законском уређењу и институционализацији односа. Берлински процес деблокира будућност овог региона јер умрежава младе људе. Програми академске размене, спортских, као и програма стипендирања подстичу нормализацију односа младих са Косова и из Србије.

Берлински процес конкретизује односе Београда и Приштине кроз економску сарадњу. Као што је рекла канцеларка Ангела Меркел на Западнобалканском самиту, људи то чекају, економску сарадњу, они не живе нити од речи нити од најава. Берлински процес је исто и вредносна платформа за решавање косовског питања и за нормализацију односа Београда и Приштине јер претпоставља вредности као што су мир, помирење, слобода, демократија и безбедност. Управо у коалицијом споразуму новоформиране немачке Владе стоји да се европске интеграције и европски опстанак базирају на демократским вредностима и принципима правне државе.

Берлински процес подстиче политичко заједништво у Европи као и парламентарну сарадњу, ради формулисања делотворне политике за нормализацију

односа. Берлински процес смањује разлике између Београда и Приштине али смањује и разлике у односу на земље ЕУ.

Споменула бих као допринос Берлинском процесу и нормализација односа Београда и Приштине и саме Фондације конрад аденор, пре неких два месеца покренула је пројекат триенгл иницијатив. Овај пројекат помаже Београду, Приштини и Тирану да њихова сарадња буде што конструктивнија кроз креирање компатибилних политика за заједнички бизнис Београда, Приштине и Тиране, за заједничке аграрне пројекте које ће ова три града да осмисле, за удруживање малих и средњих предузећа и последњу тему – сарадња друштвено и политички ангажованих жена и младих.

За нормалне и конструктивне односе јесте важан конструктиван и продуктиван дијалог. Надамо се да ће данашњих састанака помоћи да се креирају одржива решења, заснована на компромисима и доброј намери. Управо актуелне интернационалне кризе али и дојучерашњи затегнути односи, немири и ратови, подсећају нас али и подстичу да за решавање односа користимо дијалог. Хвала.

ЈАДРАНКА ЈОКСИМОВИЋ:

Поменула је госпођа Александра Јоксимовић утицај других неевропских утицајних земаља, које имају наравно у закомпликованим међународним односима и рефлектују се и различити интереси и преламају овде на том простору. Ја лично не само због тога што сам министар за европске интеграције, то је функција која дође и прође, али ја лично мислим да је за Србију суштински важно да буде ослоњена и урамљена у европски концепт безбедности. Нисам срећна да видим ни САД ни Руску федерацију као кључне играче који ће да преламају своје интересе на овом простору. Ја мислим да је природно окружење Србије пре свега Европа, то значи европске земље и да ми заједнички треба да налазимо решења и у том смислу очекујем да ЕУ у будућем периоду и ускоро покаже још већи капацитет и још већу одговорност у налажењу неких одрживих решења. Шта значи трајна решења?

Нисам сигурна да коначност и трајност су речи које можемо да користимо ни на нашем примеру дебате нити на бројним другим примерима у свету али одржива решења или донекле прихватљива, која неће креирати стално тињајући сукоб или стално тињајуће незадовољство свих, мислим да јесу у интересу свих. Није лако доћи до таквих решења и ја сам, не бих рекла ни умерени песимиста ни умерени оптимиста, не знам ни како бих, имајући у виду све околности и геополитичког и геоекономског и разних других аспеката о којима смо данас овде сви заједно говорили али свакако је несумњиво да је Влада Републике Србије и сви који су укључени, пре свега председник Републике, заиста и то је сада несумњиво и није подложно никаквим малициозним интерпретацијама, показали да смо спремни да у најбољем интересу наших људи, грађана и пре свега развоја бољег живота и у Србији и наших људи који живе на Косову и Метохији, покушавамо да

дијалогом и мирним средствима на миран начин тражимо одржива решења. То је неупитно и препознато и зато ми је драго да сте сви данас овде изнели своја мишљења, безб обзира на разлике и нешто другачија виђења, јер само са таквим консензусом, иако га је тешко постићи, али разумевањем и заједничким грађењем чинилаца који могу да доведу до адекватних решења и механизма, пре свега за решења, мислим да ћемо бити спремни да уђемо још дубље у процес давања одговора на питања, како је рекао господин Вукаловић, представљају деценијама гордијев чвор.

То не значи да ћемо га развезати. Нису га ни многи други развезали у свету, дакле са својим проблемима, али одговорна политика и одговорно друштво мора да налази одржива решења, да ли су трајна, да ли су коначна, ја немам такву реторику и терминологију, не прихватам такву. Мислила сам да ће Велика Британија увек бити у ЕУ, па није, ако су имали чери питинг систем од почетка, али није важно. Мислим да је прагматизам важан али и јасно дефинисање интереса свих у процесу. Само још један коменетар.

Ви сте, господине Елек, говорили о томе како сте били принуђени да узмете косовску личну карту, због мобилног телефона. То је добар разлог да тражите документа Косова, како сте рекли, државе. Ја имам пуно сарадника који су из Приштине и из неких других средина, нису тражили, можда нису имали довољно јак мотив као Ви. То је ствар легитимног избора. Ја не мислим да сте Ви грађанин другог реда у Србији. Никада то, бар што се мене тиче и ове Владе, нећете бити. Напротив, врло сте уважен и важан саговорник у овом смислу.

Поменули сте стратегију. Последња реченица, покушали сте да се присетите – лидери западног Балкана су позвани. Мислим да је то најпогрешнија реченица у целом документу зато што лидери су променљиве категорије. Требало је да помену грађане западног Балкана уместо лидере. Пре бих била задовољнија да су поменути грађани и да су они позвани да у најширем дијалогу и најширој платформи, то значи да ће и такве лидере бирати, требало је да буду позвани грађани. Сама стратегија је намењена ЕУ. То је стратегија која је намењена јачању ЕУ да буде солидарнија, уједињенија и кондиционо спремнија да потенцијалне нове чланове прими а мени је драго да смо ми поменути као део и сада лидерских капацитета ЕУ, као кандидат и сутра као чланица, да смо препознати као део обновљених и регенерисаних лидерских капацитета ЕУ. Ми смо на тај начин говорили о стратегији.

На крају, ја заиста сматрам да овај дијалог важан је у смислу унутрашњег дијалога као иницијативе коју је покренуо председник Вучић али мислим да је важно да и даље учествујете, да разговарамо на различитим форматима. Мислим да је Национални конвент врло активан. Ово је једна од висок политичких, не осетљивих, него поларизованих тема, које би утолико пре требало да буду на дневном реду и цивилног друштва и

најразличитијих мишљења. Свакако, да дођемо до неког консензуса јер онда је ваша преговарачка позиција увек јача.

МОДЕРАТОР:

Хвала свима на стрпљењу, на доприносу и на свему што сте учинили, свако у свом домену, да све буде онако како смо на почетку замислили и зацртали. Видим мало негодовања међу нашим либералним члановима, али ја закључујем данашњи скуп нечим што је аксиом у демократији а то је – ко год мисли да може да каже све што хоће, мораће да чује и оно што неће. Мислим да смо сви данас издржали на једној и на другој страни. Ја вам свима на томе захваљујем. Захваљујем и Нини Цветановић, њеним колегиницама из Интера и још једном Драгиши Мијачићу, координатору Радне групе за Поглавље 35 на доприносу и свему што су учинили да ово данас изгледа. Хвала Милачићу, са којим смо се успут консултовали пре ових. Југославу Милачићу. Хвала свима.

- Крај снимка -